

Næringsutvikling og attraktivitet Sør-Trøndelag

KNUT VAREIDE OG HANNA NYBORG STORM

TF-notat nr. 34/2010

TF-notat

Tittel:	Næringsutvikling og attraktivitet Sør-Trøndelag
TF-notat nr:	34/2010
Forfatter(e):	Knut Vareide og Hanna Nyborg Storm
Dato:	20. desember 2010
Gradering:	Åpen
Antall sider:	55
Framsidedfoto:	
ISBN:	978-82-7401-397-1
ISSN:	1891-053X
Pris:	160,-
	Kan lastes ned gratis som pdf fra telemarksforskning.no

Prosjekt:	Attraktivitet langs tre dimensjoner
Prosjektnr.:	20100820
Prosjektleder:	Knut Vareide
Oppdragsgiver(e):	Sør-Trøndelag fylkeskommune

Resymé:

Dette notatet er en analyse av næringsutvikling og attraktivitet i Sør-Trøndelag. Først beskrives utviklingstrekk i Sør-Trøndelag med hensyn til befolkning og arbeidsplasser. Deretter beskrives utvikling i næringslivet gjennom NæringsNM, som måler nyetablering, vekst og lønnsomhet i næringslivet. I den siste delen av notatet presenterer vi to modeller for å analysere attraktivitet. Attraktivitetsbarometeret, som vi tidligere har utviklet, er en metode for å måle attraktivitet som bosted. Dernest presenterer vi en nyutviklet analysemodell som vi har kalt Attraktivitetspyramiden. Attraktivitetspyramiden er en helhetlig modell hvor regioners utvikling forklares av tre typer attraktivitet. Det er attraktivitet som bosted, attraktivitet som besøkssted og attraktivitet for bedrifter i basisnæringer.

Telemarksforskning, Boks 4, 3833 Bø i Telemark. Org. nr. 948 639 238 MVA

Forord

Denne rapporten er dels en videreføring av tidligere næringsanalyser, og dels en helt ny analysemetode kalt Attraktivitetspyramiden.

Utviklingen i Sør-Trøndelag blir i denne rapporten beskrevet i fire kapitler. I de tre første kapitlene vil en kjenne igjen tema og indikatorer fra tidligere næringsanalyser. Først ser vi på utviklingen med hensyn til befolkning og arbeidsplasser. Deretter beskrives utviklingen i næringslivet gjennom NæringsNM. Attraktivitetsbarometeret i kapittel 3 beskriver steders attraktivitet for bosetting.

I det siste kapitlet i rapporten presenterer vi for første gang en ny analysemetode for å forklare vekst og nedgang i regioner: Attraktivitetspyramiden.

Attraktivitetspyramiden handler om at steders utvikling er et resultat av stedenes attraktivitet på tre områder: Attraktivitet for bedrifter i basisnæringer, attraktivitet for besøk og attraktivitet som bosted. Sør-Trøndelag har blitt analysert med hensyn til sin attraktivitet på disse tre områdene.

Oppdragsgiver for denne analysen er Sør-Trøndelag fylkeskommune.

Metodeutviklingen til Attraktivitetspyramiden er delvis finansiert av Oslofjordfondet, som har som formål å styrke forskning for regional innovasjon og utvikling.

Bø, 20. 12 2010

Knut Vareide

Prosjektleder

Innhold

1. Befolkning og arbeidsplasser.....	7
2. NæringsNM	18
3. Attraktivitetsbarometeret.....	32
3.1 Hva forklarer bostedsattraktivitet?	34
4. Attraktivitetspyramiden	37
4.1 Besøksnæringer.....	39
4.2 Basisnæringer	41
4.3 Bosted.....	43
4.4 Profiler	44
4.5 Attraktivitet og utvikling	48
4.6 Samlet attraktivitet	51
4.7 Samlet attraktivitet for fylkene	52
4.8 Samlet attraktivitet for regionene.....	53
4.9 Samlet attraktivitet i kommunene	54

Sammendrag

Denne rapporten er en analyse av næringsutvikling og attraktivitet i Sør-Trøndelag. Første del tar for seg de generelle utviklingstrekkene med hensyn til befolkning, arbeidsplasser og næringsliv. Deretter har vi analysert Sør-Trøndelags attraktivitet for bosted, bedrifter og besøk.

Sør-Trøndelag har hatt en vekst i folketallet på over ti prosent fra 2000 til 2010. Sør-Trøndelag har hatt netto innflytting fra andre fylker i alle de ti siste årene. Både økende fødselsoverskudd og innvandring har bidratt til at befolkningsveksten har blitt stadig sterkere.

Arbeidsplassutviklingen i Sør-Trøndelag har også vært sterkere enn ellers i landet. Sør-Trøndelag har hatt en vekst i antall arbeidsplasser på 15,6 prosent, mens veksten på landsbasis har vært 10,4 prosent. Sør-Trøndelag har hatt sterkere vekst i både offentlig og privat sektor enn ellers i landet. Arbeidsplassveksten har vært noe ulikt fordelt mellom regionene. Trondheimsregionen har hatt den sterkeste veksten. Hitra/Frøya har også hatt sterk vekst de siste årene, mens de andre regionene har hatt forholdsvis svak vekst.

Bedriftenes utvikling analyseres i NæringsNM, som måler bedriftenes lønnsomhet, vekst og nyetableringer. Næringslivet i Sør-Trøndelag utvikler seg bra i forhold til næringslivet ellers i landet. Både veksten og antall nyetableringer i fylket var på et høyt nivå i 2009, mens lønnsomheten var middels. Samlet sett kom Sør-Trøndelag på fjerdeplass i NæringsNM for 2009, etter Oslo, Rogaland og Hordaland. Det er en kraftig forbedring fra tiendeplassen i 2007 og sjetteplassen i 2008.

Attraktivitetsbarometeret, som måler regionens tiltrekningskraft på innflyttere etter at det er korrigert for virkningen av arbeidsplassveksten, viser at regionene i Sør-Trøndelag er ganske ulike med hensyn til bostedsattraktivitet. Trondheimsregionen er svært attraktiv, Oppdal- og Orkdalregionen har vært over middels, mens Hitra/Frøya og Fosen har vært under middels attraktive som bosteder.

I siste del av denne rapporten ser vi på attraktivitet langs de tre dimensjonene besøk, bedrifter og bosetting.

Sør-Trøndelag er ikke et utpreget besøksfylke. Besøksnæringer, som er kjennetegnet av at kundene må være personlig til stede, er ikke spesielt sterkt representert i fylket. Trondheimsregionen er et senter i landsdelen, og har over middels andel av sysselsettingen i besøksnæringene, mens Oppdal har en del turisme. De andre regionene har lite besøksnæringer. Utviklingen i besøksnæringene har imidlertid utviklet seg positivt i Sør-Trøndelag, uten at dette har hatt så stor betydning.

Flere regioner i Sør-Trøndelag er basert på å være attraktive for bedrifter i basisnæringene. Hitra/Frøya er den regionen i landet som har høyest andel av sysselsettingen i basisnæringene. Også Oppdalregionen og Fosen er bedriftsregioner. Trondheimsregionen og Hitra/Frøya har vært svært attraktive for bedrifter i basisnæringer de siste årene. Trondheimsregionen har spesielt hatt vekst innen teknologiske tjenester.

Sør-Trøndelag har fått positive impulser fra alle de tre attraktivitetsdimensjonene de siste ti årene, og dette forklarer den sterke veksten i befolkning og arbeidsplasser. Trondheim er naturligvis et kraftsenter i fylket som driver mye av veksten. Det er variasjon mellom regionene med hensyn til samlet attraktivitet. Oppdal og Orkdalregionen har begge høy samlet attraktivitet, mye på grunn av høy bostedsattraktivitet. Hitra/Frøya har hatt høy bedrifts- og besøksattraktivitet, men lav bostedsattraktivitet. Fosen har hatt en svært lav bedriftsattraktivitet.

Innledning

Denne rapporten er bygd opp i fire hovedkapitler som har som hensikt å beskrive næringsutvikling og attraktivitet i Sør-Trøndelag.

Figur 1: Rapportens innhold.

I det første kapitlet presenteres statistikk over hovedtrekkene i befolkningsutviklingen og utviklingen av arbeidsplassene. Dette er de aller viktigste størrelsene for beskrivelse av regional utvikling.

I kapitlet om NæringsNM analyseres næringslivets utvikling på bakgrunn av nyetableringer, lønnsomhet og vekst. Dette er tre faktorer som til sammen gir en pekepinn på hvor godt næringslivet i regionene gjør det sammenliknet med næringslivet i andre regioner. Regioner som gjør det godt i NæringsNM har en tendens til også å ha høyere vekst i antall arbeidsplasser, men det finnes unntak.

Attraktivitetsbarometeret, som blir beskrevet i kapittel 3, har til hensikt å måle attraktiviteten som bosted i kommuner og regioner. Me-

to den er basert på nettoflyttingen. Noen steder trekker til seg mer innflytting enn arbeidsplassveksten tilsier, og slike steder vil få vekst på grunn av høy bostedsattraktivitet.

I det siste kapitlet presenterer vi en ny modell kalt Attraktivitetspyramiden. I denne modellen defineres tre typer attraktivitet: Attraktivitet som bosted, attraktivitet for besøkende og attraktivitet for bedrifter. Attraktivitetspyramiden er en modell for å forklare hvorfor noen steder vokser, mens andre har nedgang. Attraktivitetspyramiden vil dermed gi analyser og forklaringer på den utviklingen som blir presentert i det første kapitlet om befolkning og arbeidsplasser. Attraktivitetspyramiden er også et verktøy for å utvikle strategier for steds utvikling.

1. Befolkning og arbeidsplasser

I dette kapitlet skal vi beskrive hovedtrekk i befolkningsutviklingen og arbeidsplassutviklingen¹. Befolkningsutviklingen i en region vil være et resultat av den samlede utviklingen i en region. En positiv befolkningsutvikling skaper vekst, men befolkningsveksten kan også være et barometer for at regionen er i en positiv utvikling. Regioner som har god næringsutvikling og som er gode bosteder, vil få en positiv befolkningsutvikling. Vekst i arbeidsplasser har tradisjonelt vært det viktigste virkemidlet for å få til vekst i folketallet. Vekst i arbeidsplasser er også et mål i seg selv for de fleste regioner.

Befolkningsutviklingen i Sør-Trøndelag

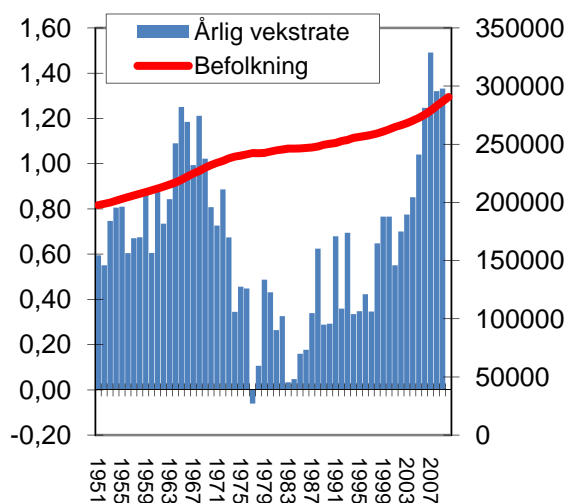
Folketallet i Sør-Trøndelag har økt jevnt siden 50-tallet. Det var sterk vekst på 50- og 60-tallet, men lavere vekst på 70- og 80-tallet. Det har bare vært nedgang i folketallet ett år, og det var i 1977.

De siste ti årene har det vært stadig sterkere vekst, og veksten har aldri vært sterkere enn i de siste tre årene. I 2007 var veksten rekordhøy, da økte folketallet med 1,5 prosent. De to siste årene har folketallet økt med 1,3 prosent. Fra 1. januar 2009 til 1. januar 2010 økte folketallet med 3 818 personer.

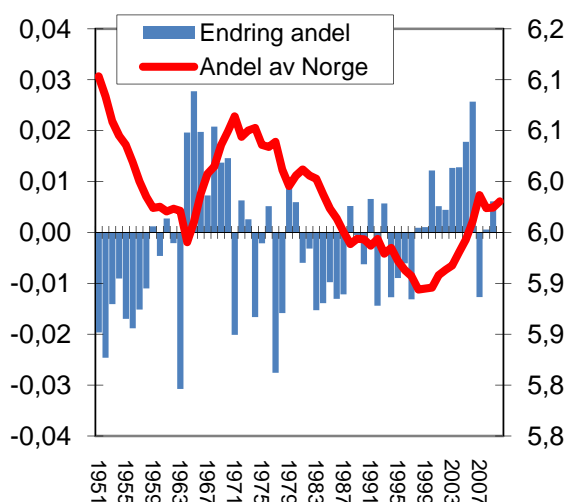
Andel av befolkningen

En annen måte å måle folketallsutviklingen, er å se på et områdes andel av befolkningen på landsbasis. Befolkningen i Norge har økt, slik at et område med stabil befolkning vil få en stadig mindre andel av befolkningen.

Sør-Trøndelags andel av folketallet har variert. Det var nedgang på 50 tallet og deler av 60-tallet, men deretter en oppgang. Fra 70-tallet og de neste 20 årene sank andelen, mens i de siste ti årene har andelen vokst igjen. Sør-Trøndelags andel av befolkningen er litt lavere i dag enn i begynnelsen av perioden, men det har ikke vært store endringer. I 1951 utgjorde Sør-Trøndelags befolkning 6,1 prosent av landets befolkning, mens den hadde sunket til 6,0 prosent av befolkningen i 2010.

Figur 2: Folketallet (høyre akse) og årlige vekstrater i prosent (venstre akse) for Sør-Trøndelag.

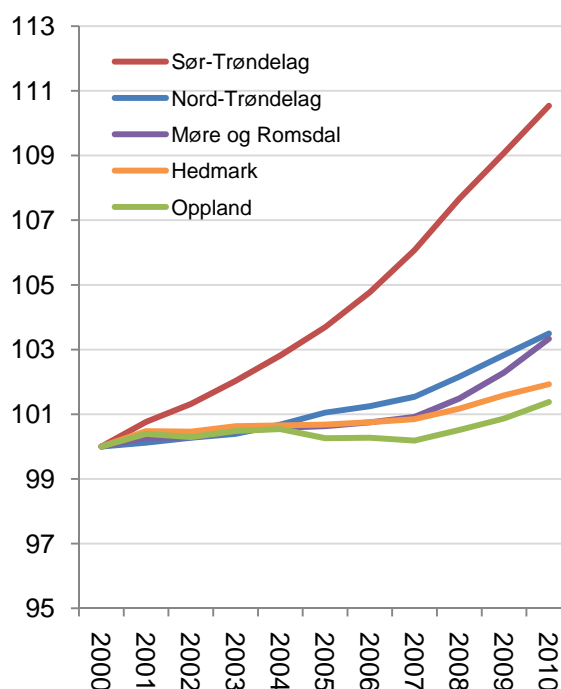

Figur 3: Sør-Trøndelags andel av befolkningen i Norge i prosent (høyre akse), samt årlige endringer i denne andelen (venstre akse).

Sør-Trøndelag sammenliknet med andre fylker

Sør-Trøndelag har hatt betydelig sterkere vekst enn noen av de andre nabofylkene. Sør-Trøndelag har hatt en vekst på nærmere 10,5 prosent siden 2000. Dette er høyere enn landsgjennomsnittet på 8,5 prosent.

Nord-Trøndelag og Møre og Romsdal har hatt en vekst på litt over tre prosent i perioden. Hedmark og Oppland har hatt en vekst på under to prosent.

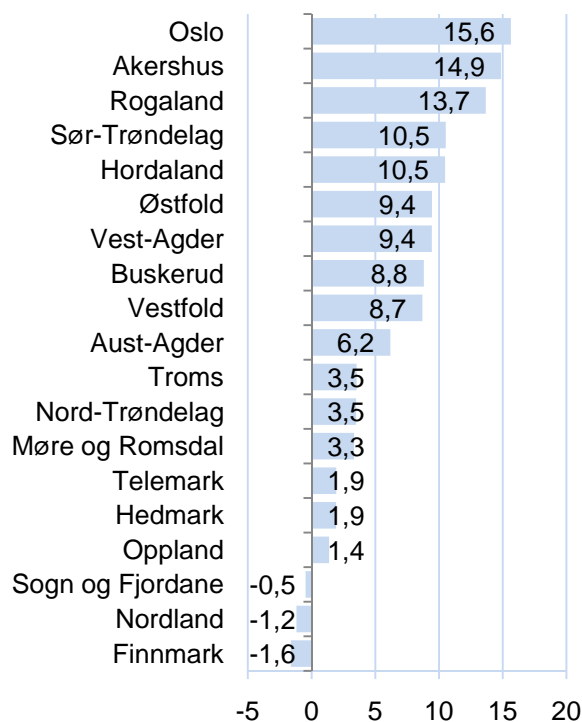
Figur 4: Befolkningsutviklingen i Sør-Trøndelag og nabofylkene, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Befolkningsvekst i fylkene

I figur 5 ser vi en oversikt over veksten i alle fylkene fra 2000 til 2010.

Oslo og Akershus har hatt den sterkeste veksten. Vi skal senere se at dette er et område som har vært attraktivt for bosetting. Rogaland har den tredje høyeste veksten. Befolkningsveksten i Rogaland synes å komme av en sterk næringsutvikling og vekst i antall arbeidsplasser.

Sør-Trøndelag er det fylket som har fjerde høyest vekst i landet. Veksten i Trondheim sørger for en god utvikling i fylket. Det er tydelig at det er fylkene med de største byene som gjør det best. På plassen etter Sør-Trøndelag kommer Hordaland. Dermed er fylkene på de fem øverste plassene fylker med nærhet til Oslo, Stavanger, Trondheim og Bergen.

Figur 5: Befolkningsveksten i fylkene fra 2000 til 2010.

Befolkningsendringer, dekomponert for Sør-Trøndelag

I figur 6 er befolkningsendringene i Sør-Trøndelag i årene 2000-2009 brutt ned på fødselsoverskudd, som er antall fødte minus døde, netto innenlands flytting og netto innvandring fra utlandet.

Vi kan se at Sør-Trøndelag har hatt vekst gjennom alle tre komponenter. Det er imidlertid veksten i netto innvandring og fødselsoverskuddet som har bidratt mest til folketallsveksten de siste årene.

Sør-Trøndelag har hatt et betydelig fødselsoverskudd, og dette overskuddet har økt de siste årene. Det laveste fødselsoverskuddet var i 2002, da 710 flere ble født enn døde. De to siste årene har fødselsoverskuddet vært på over 1400 personer.

Det har også vært en betydelig økning i innvandringen til Sør-Trøndelag. De siste tre årene har over 2000 personer i netto innvandret til Sør-Trøndelag.

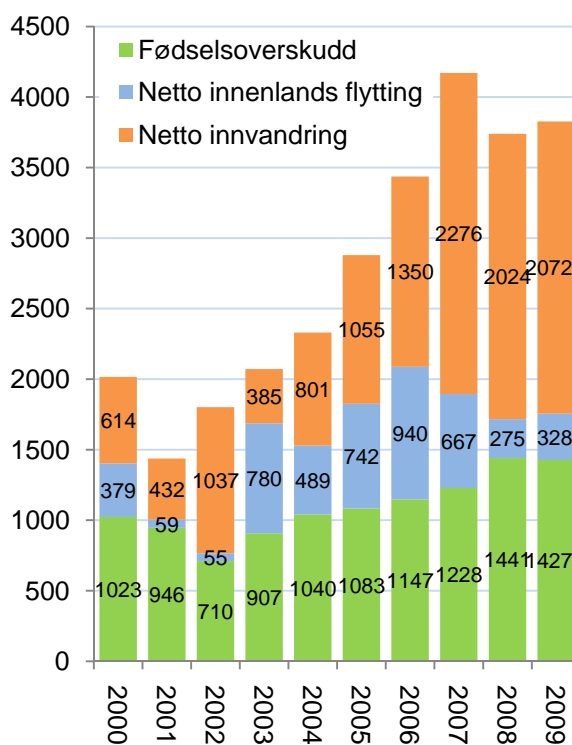
Det har vært netto innflytting alle år, men denne nettoflyttingen er moderat i forhold til de to andre komponentene. Nettoinnflyttingen er blitt noe redusert de siste årene, men var enda lavere et par år tidlig i perioden. Høyest nettoinnflytting var det i 2006, da 940 flere flyttet inn til Sør-Trøndelag enn ut.

Nettoflytting i Sør-Trøndelag

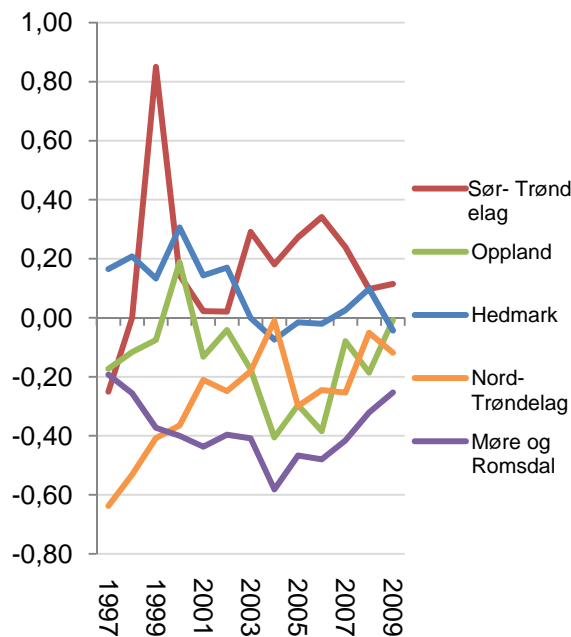
Sør-Trøndelag har hatt god flyttebalanse sammenliknet med nabofylkene de fleste år. Enkelte år, som i 1999, har innflytting vært mye høyere enn i de andre fylkene. Kun i 1997 hadde Sør-Trøndelag netto utflytting.

Hedmark har hatt høyere netto innflytting enn Sør-Trøndelag noen få år. Hedmark har stort sett hatt netto innflytting eller nær balanse i flyttestrømmene.

Oppland hadde netto innflytting i 2000, og nesten balanse i 2009, men har ellers hatt netto utflytting. Nord-Trøndelag og Møre og Romsdal har hatt netto utflytting alle år siden 1997.

Figur 6: Fødselsoverskudd, netto innvandring og netto innenlandsk flytting i årene 2000-2009 i Sør-Trøndelag. Antall personer.

Figur 7: Nettoflytting innenlands i prosent av folketallet i perioden 1997-2009 for Sør-Trøndelag og nabofylkene.

Regionale variasjoner

Trondheimsregionenⁱⁱ har hatt høyere vekst enn landsgjennomsnittet. Folketallet i Trondheimsregionen har økt med over 14 prosent siden 2000. Landsgjennomsnittet er på 8,5 prosent. Ingen andre regioner i Sør-Trøndelag har like sterk vekst.

Orkdalregionen og Hitra/Frøya har økt folketallet med rundt fem prosent, mens Oppdalregionen har vokst med litt over tre prosent.

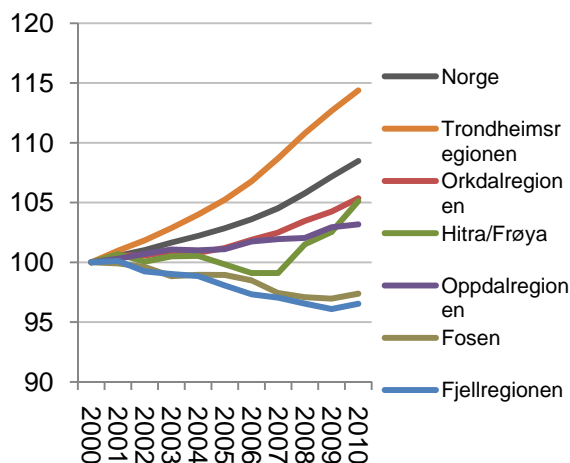
Fosen og Fjellregionen har hatt nedgang i folketallet. Begge regionene har redusert folketallet med rundt tre prosent siden 2000. Disse to regionene er ikke rene Sør-Trøndelagsregioner. Fosen består av kommuner som både ligger i Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag, mens Fjellregionen har kommuner i både Sør-Trøndelag og Hedmark.

Variasjon mellom kommuner

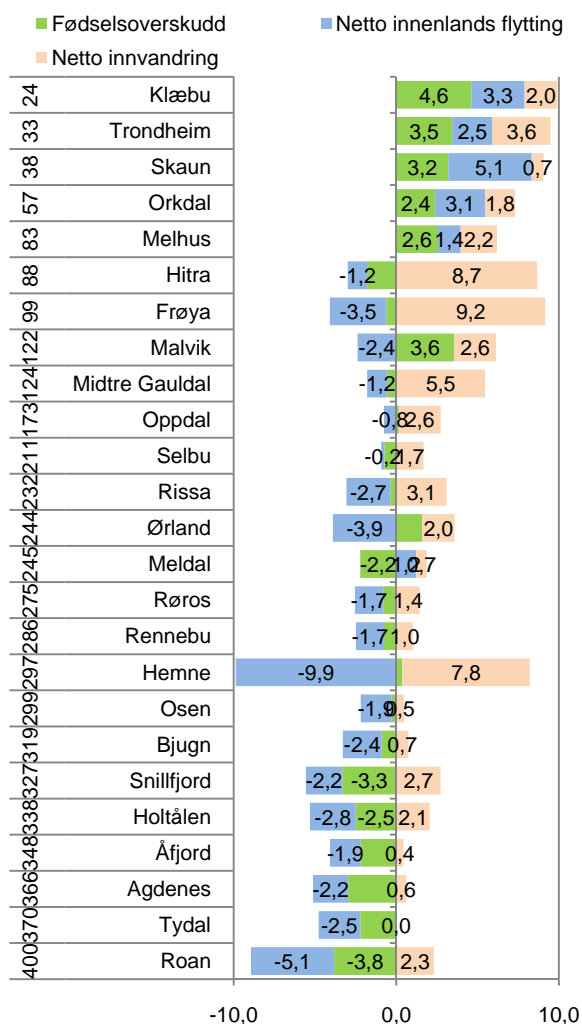
Flere kommuner i Sør-Trøndelag har hatt sterk vekst. Klæbu er den kommunen som har hatt høyest vekst i folketallet i Sør-Trøndelag de siste fem år. Klæbu kommer på 24. plass av 340 kommuner i landet når det gjelder folketallsvekst. Trondheim og Skaun er også blant de 50 kommunene i landet med sterkest vekst.

Alle disse kommunene har vokst gjennom netto innflytting og et høyt fødselsoverskudd, i tillegg til netto innvandring. Kommuner som har netto innflytting har som oftest en ung befolkning og et positivt fødselsoverskudd. Klæbu har høyest fødselsoverskudd i fylket, mens Skaun er den kommunen som har høyest netto innflytting i perioden.

Hitra og Frøya har hatt høy innvandring, som har ført til høy folketallsvekst. Uten innvandringen hadde Hitra og Frøya hatt befolkningsnedgang, siden de har hatt netto utflytting og fødselsunderskudd. Hemne har også hatt høy innvandring, men kommunen er også den som har hatt høyest netto utflytting i Sør-Trøndelag. Den høye utflyttingen fører til at Hemne har hatt befolkningsnedgang til tross for den høye innvandringen og et lite fødselsoverskudd.

Figur 8: Utvikling av folketallet i regionene i Sør-Trøndelag og i Norge, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Figur 9: Befolkningsendringer i kommunene i Sør-Trøndelag i perioden 2005-2010, dekomponert i prosent av folketallet. Tallene til venstre viser rangering blant landets 430 kommuner.

Arbeidsplasser

Nest etter befolkningsutviklingen, er arbeidsplassutviklingen den viktigste faktoren i regional utvikling. Arbeidsplassvekst er ofte et mål i seg selv, men har også tradisjonelt vært et viktig virkemiddel for å få en god befolkningsutvikling.

Arbeidsplassutvikling i Sør-Trøndelag

Antall arbeidsplasser i Sør-Trøndelag økte raskt fra 2000 til 2008. I denne perioden økte antall arbeidsplasser raskere i Sør-Trøndelag enn i resten av landet.

I 2009 sank antall arbeidsplasser i Sør-Trøndelag og i resten av Norge.

Sør-Trøndelag har hatt en samlet vekst på 15,6 prosent det siste tiåret. Veksten på landsbasis har vært 10,4 prosent i samme periode.

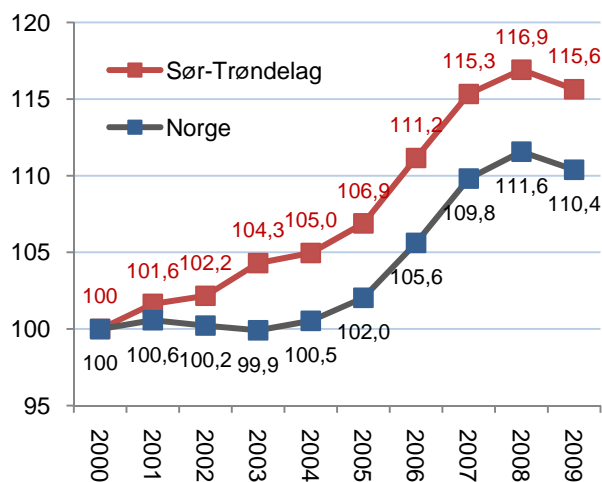
Utviklingen i fylkene

Rogaland har hatt den klart sterkeste veksten i antall arbeidsplasser de siste fem årene, med en årlig vekstrate på 3,0 prosent. Dernest følger Hordaland og Vest-Agder med gjennomsnittlig vekstrate på 2,2 prosent.

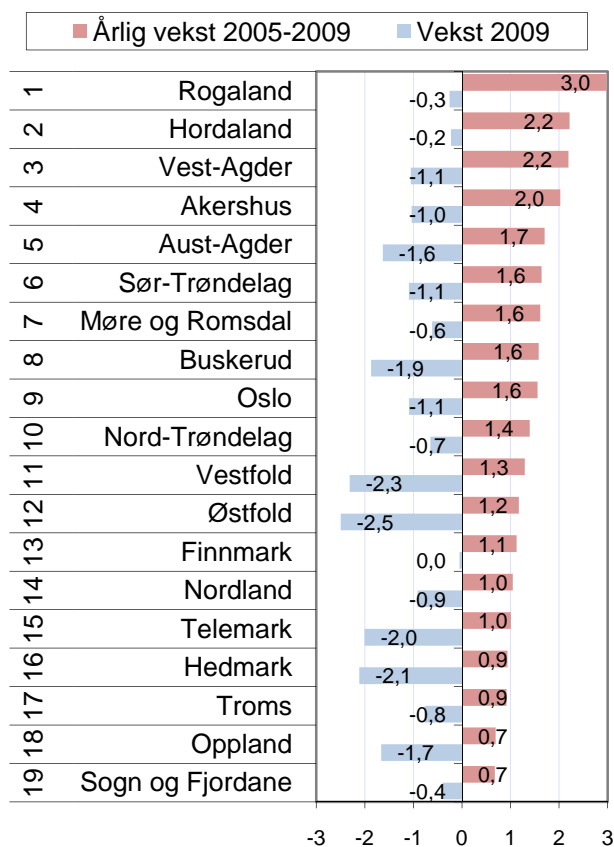
Den årlige vekstraten i antall arbeidsplasser i Sør-Trøndelag har vært på 1,6 prosent de siste fem årene. Dette er den sjette høyeste veksten av alle fylkene i Norge.

I 2009 fikk samtlige fylker en nedgang i antall arbeidsplasser. Finnmark hadde minst nedgang, mens Østfold fikk sterkeste nedgang. De seks fylkene med sterkeste nedgang er alle på Østlandet.

Nedgangen i Sør-Trøndelag ble på 1,1 prosent. Det er på linje med landsgjennomsnittet.

Figur 10: Utvikling i antall arbeidsplasser i Sør-Trøndelag og Norge, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Figur 11: Vekst i antall arbeidsplasser i 2009, samt gjennomsnittlig vekstrate siste fem år. Tallene til venstre viser rangering blant fylkene siste fem år.

Arbeidsplasser regioner

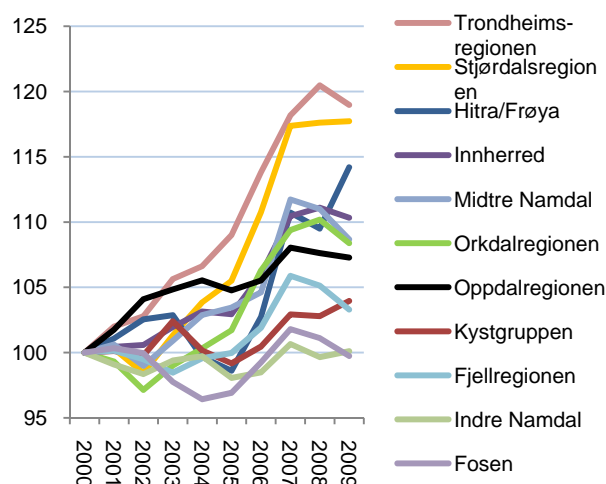
Trondheims- og Stjørdalsregionen har høyest vekst i antall arbeidsplasser av regionene i Trøndelag. I disse regionene har veksten i antall arbeidsplasser vært mellom 15 og 20 prosent fra 2000 til 2009. Veksten på landsbasis har vært 10,4 prosent i den samme perioden.

Hitra/Frøya har også hatt en vekst over landsgjennomsnittet i de siste ti årene.

Innherrred har hatt vekst på 10,3 prosent, som er en promille lavere enn landsgjennomsnittet.

De andre regionene har hatt lavere vekst enn landsgjennomsnittet.

Indre Namdal og Fosen har omtrent samme antall arbeidsplasser i 2009 som i 2000.

Figur 12: Utviklingen i antall arbeidsplasser i regionene i Trøndelag, indeksert slik at nivået i 2000=100.

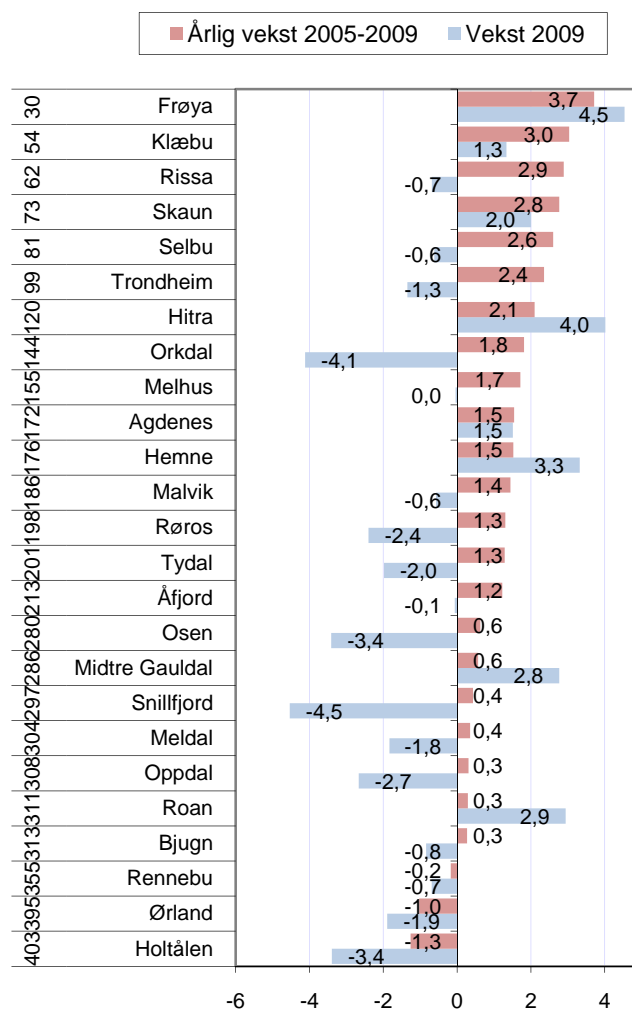
Arbeidsplasser kommuner

I figur 13 er veksten i antall arbeidsplasser vist for kommunene i Sør-Trøndelag. Veksten er vist både for 2009 og for årlig vekstrate i den siste femårsperioden. For de minste kommunene er det ofte ganske store endringer fra år til år, som ofte utjevnes det påfølgende året. Det er derfor best å se utviklingen over litt lengre tidsperiode enn enkeltår.

Frøya, Klæbu og Rissa har hatt høyest vekst av kommunene i Sør-Trøndelag fra 2005 til 2009.

Trondheim er på sjetteplass i fylket og nummer 99 av 430 kommuner i landet. Den sterke veksten i Trondheim betyr mye for veksten i fylket.

Noen kommuner har hatt nedgang i antall arbeidsplasser de siste årene. Rennebu, Ørland og Holtålen har færre arbeidsplasser i 2009 enn i 2005.

Figur 13: Vekstrate i 2009, samt årlig vekstrate siste fem år for kommunene i Sør-Trøndelag. Tallene til venstre viser rangering blant landets 430 kommuner siste fem år.

Privat og offentlig sektor

Arbeidsplasser i privat og offentlig sektor utvikler seg forskjellig. Ofte er utviklingen motsatt, fordi staten driver motkonjunkturpolitikk. Offentlig og privat sektor konkurrerer også i det samme arbeidsmarkedet.

De økonomiske konjunktorene kan i stor grad avleses av veksten i antall arbeidsplasser i privat sektor. Fra 2003 til 2008 var det en sterk vekst. I 2009 kan vi se effekten av finanskrisen, med en sterk nedgang i antall arbeidsplasser i privat sektor. Antall offentlige arbeidsplasser økte sterkt i 2009, som følge av at staten økte sine utgifter for å unngå sterk vekst i arbeidsledigheten.

Sør-Trøndelag har hatt sterkere vekst i både offentlige og private arbeidsplasser enn ellers i landet fra 2000 til 2009. Offentlige arbeidsplasser har økt med 18,5 prosent i Sør-Trøndelag, mot 10,5 prosent på landsbasis. Private arbeidsplasser økte med 14,3 prosent i Sør-Trøndelag, mot 10,4 prosent i Norge.

Endringer i privat og offentlig sektor

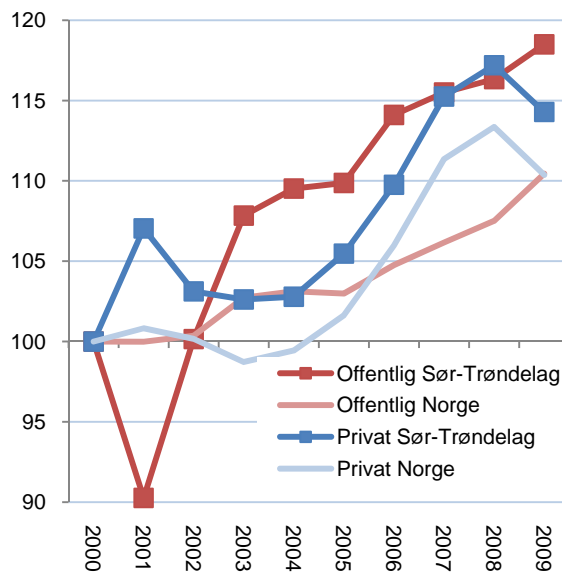
I figur 15 har vi vist antall arbeidsplasser i ulike bransjer i offentlig og privat sektor, samt endringene fra 2000 til 2009.

Handel var største bransje i Sør-Trøndelag i 2000, men har nå blitt forbigått av offentlig helse og omsorg som har hatt en vekst på 6016 arbeidsplasser fra 2000 til 2009.

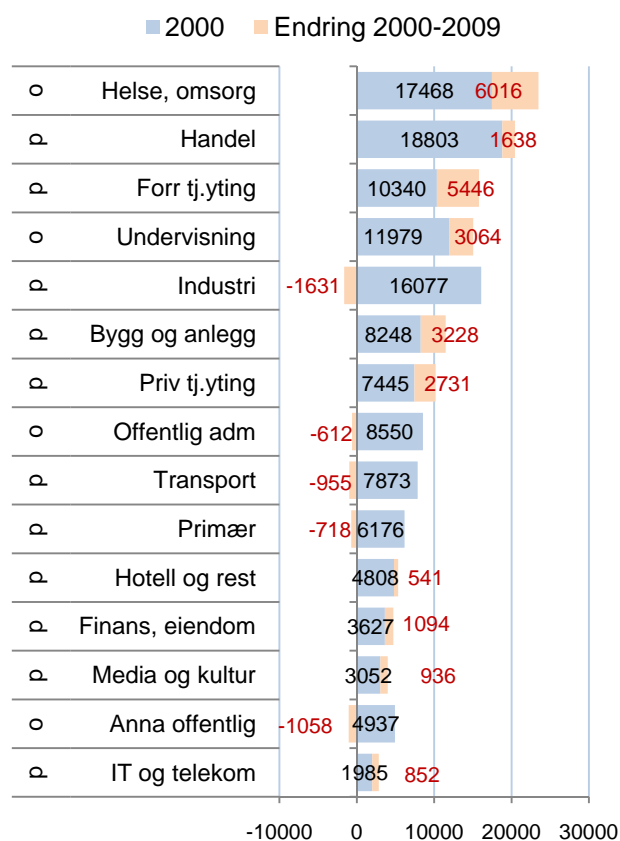
Forretningsmessig tjenesteyting har hatt en kraftig økning med 5446 arbeidsplasser og er nå en større bransje enn industri, som har mistet 1631 arbeidsplasser etter 2000.

Offentlig undervisning har også økt med over 3000 arbeidsplasser og har også passert industrien.

Bygg og anlegg og privat tjenesteyting har også hatt en sterk vekst i antall arbeidsplasser. I de øvrige bransjene har det vært liten endring i absolutte tall.

Figur 14: Utvikling i antall arbeidsplasser i privat og offentlig sektor i Sør-Trøndelag og Norge i perioden 2000-2009, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Figur 15: Antall arbeidsplasser i 2000 og endringene fra 2000 til 2009 i Sør-Trøndelag. P eller O til venstre angir om det er privat eller offentlig sektor.

Utvikling bransjer

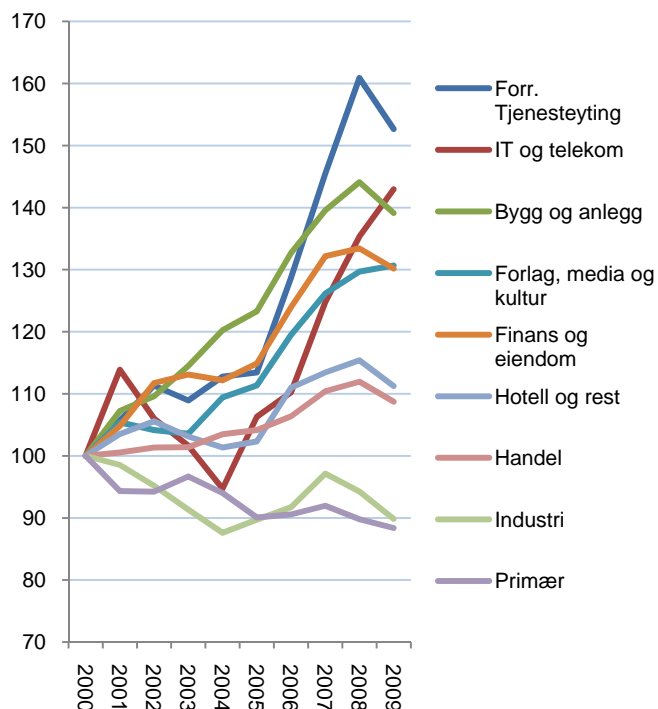
Bransjenes utvikling i Sør-Trøndelag har vært ganske forskjellig, som vist i figur 16.

Forretningsmessig tjenesteyting har høyest prosentvis vekst av bransjene i Sør-Trøndelag, selv om antall arbeidsplasser gikk tilbake det siste året. Her har antall arbeidsplasser økt med over 50 prosent. Bygg og anlegg og IT og telekom er to andre høyvekstbransjer, med vekst på omtrent 40 prosent fra 2000 til 2009.

Forlag, media og kultur, samt finans og eiendom har også hatt høy vekst på rundt 30 prosent.

Hotell og restaurant og handel har økt antall arbeidsplasser med rundt 10 prosent.

Primærnæringer og industri gikk tilbake med omtrent ti prosent.

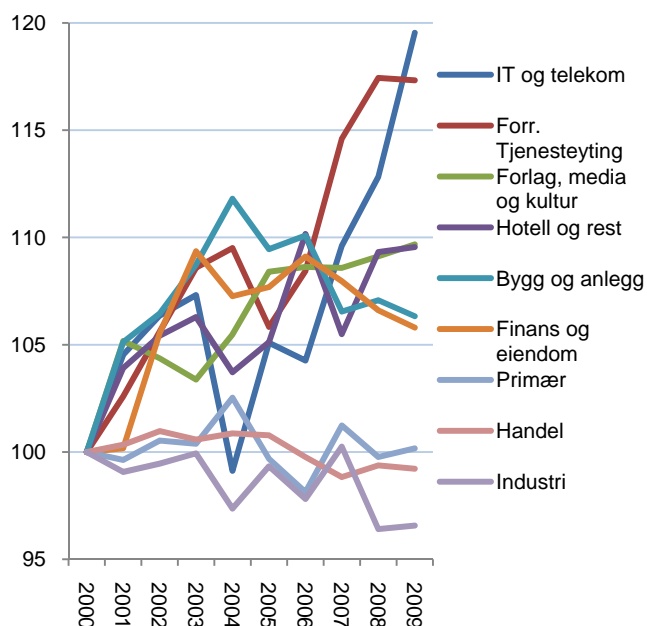
Figur 16: Utviklingen i de ulike bransjene i privat sektor i Sør-Trøndelag, indeksert slik at nivået i 2000=100

Relativ utvikling i bransjer

Hvilke bransjer som vokser eller synker er ofte ganske likt over hele landet. Det kan derfor også være interessant å se den relative veksten, som vist i figur 17. Her er bransjenes indeks i Sør-Trøndelag sett i forhold til bransjenes indeks på landsbasis.

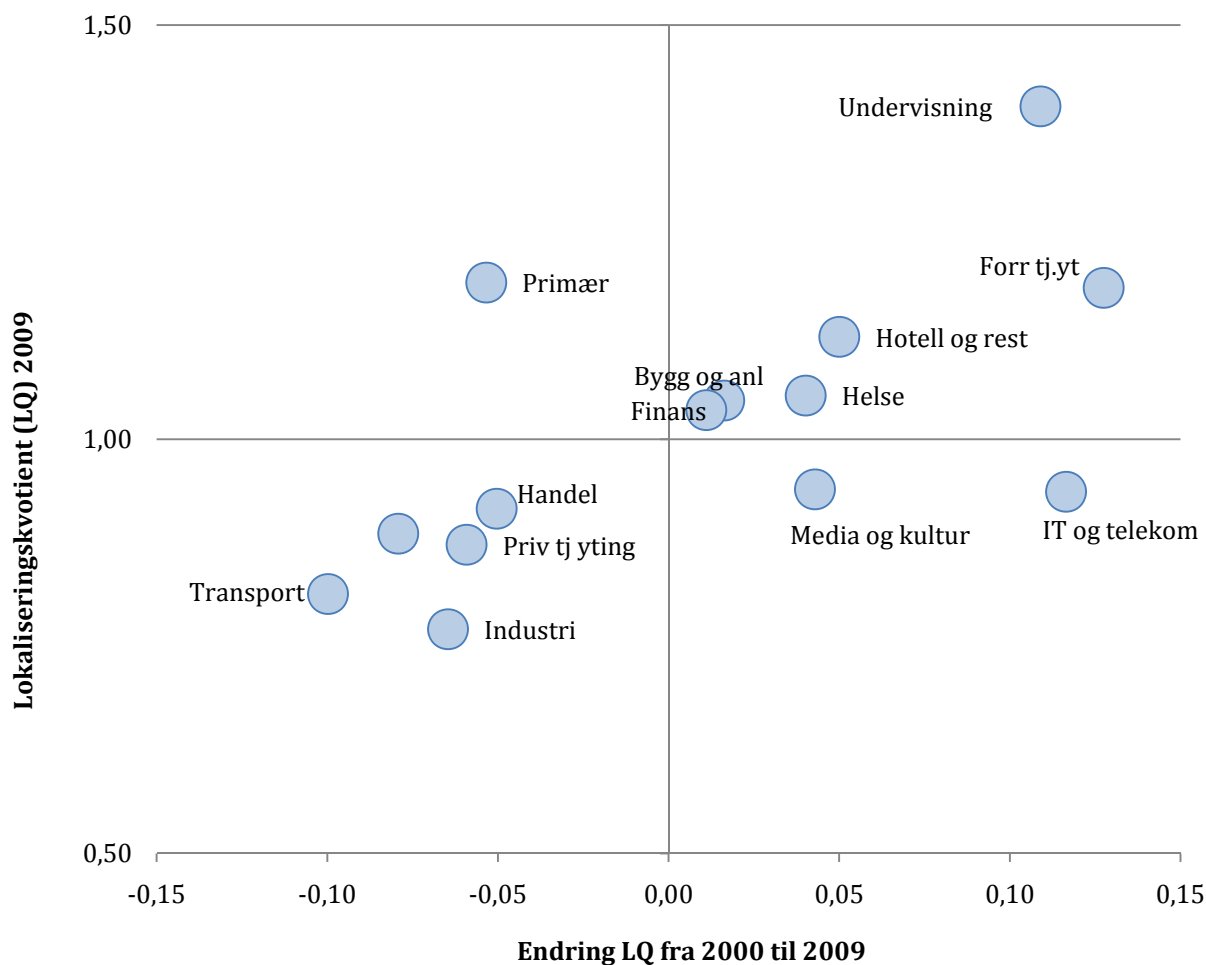
Vi ser at IT og telekom og forretningsmessig tjenesteyting har hatt en sterk vekst, også i forhold til veksten på landsbasis.

Det er bare handel og industri som har hatt dårligere utvikling i Sør-Trøndelag enn ellers i landet. Alle de andre bransjene har hatt sterkere vekst i Sør-Trøndelag enn i landet ellers.

Figur 17: Utviklingen i de ulike bransjene i Sør-Trøndelag, indeksert slik at nivået i 2000=100, og senere målt relativt til utviklingen i tilsvarende bransje i Norge.

Lokaliseringskvotienter

Figur 18: Lokaliseringskvotient og endring fra 2000 til 2009 for bransjer i Sør-Trøndelag.

Lokaliseringskvotienten (LQ) forteller om en bransje er mer representert i en region enn for landet ellers. LQ beregnes ved å finne bransjens andel av samlede arbeidsplasser i regionen, og deretter dele på bransjens andel av antall arbeidsplasser i Norge. Dersom LQ er lik 1, har bransjen den samme andelen i regionen som landsgjennomsnittet. Er andelen over 1 har regionen forholdsvis mye av den aktuelle bransjen.

I Sør-Trøndelag er det undervisning som har høyest LQ. Forretningsmessig tjenesteyting og IT og telekom er de bransjene som har økt LQ mest de siste ti årene. Dette er tre bransjer som er av de mest kompetansekrevene. Det er gunstig å få en høyere andel av sysselsettingen i slike bransjer.

Sør-Trøndelag har også relativt mye av hotell og restaurant, finans og eiendom, bygg og anlegg og helse og omsorg. Dette er bransjer som øker sin LQ.

Primærnæringene har nest høyest LQ i Sør-Trøndelag, men har hatt en reduksjon de siste ti årene.

Media og kultur er en vekstbransje som har økt sin andel av sysselsettingen i Sør-Trøndelag, men denne bransjen er fremdeles relativt liten ettersom LQ er under 1.

De andre bransjene er relativt små i Sør-Trøndelag og har også synkende LQ.

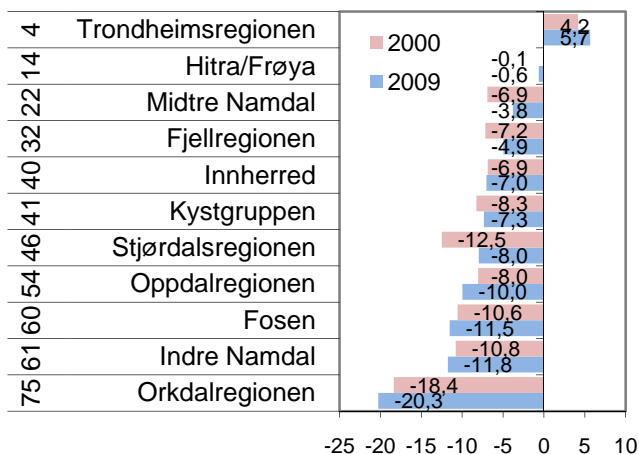
Pendling i regionene

Nettopendlingen til en region forteller om det er flere eller færre arbeidsplasser enn sysselsatte.

Trondheimsregionen har et overskudd på arbeidsplasser. Dette overskuddet er viktig for regionene som grenser til Trondheimsregionen, ettersom det skaper muligheter for bosetting som kan pendle til Trondheim.

Hitra/Frøya er praktisk talt selvforsynt med arbeidsplasser.

Orkdalregionen har svært høy netto utpendling.

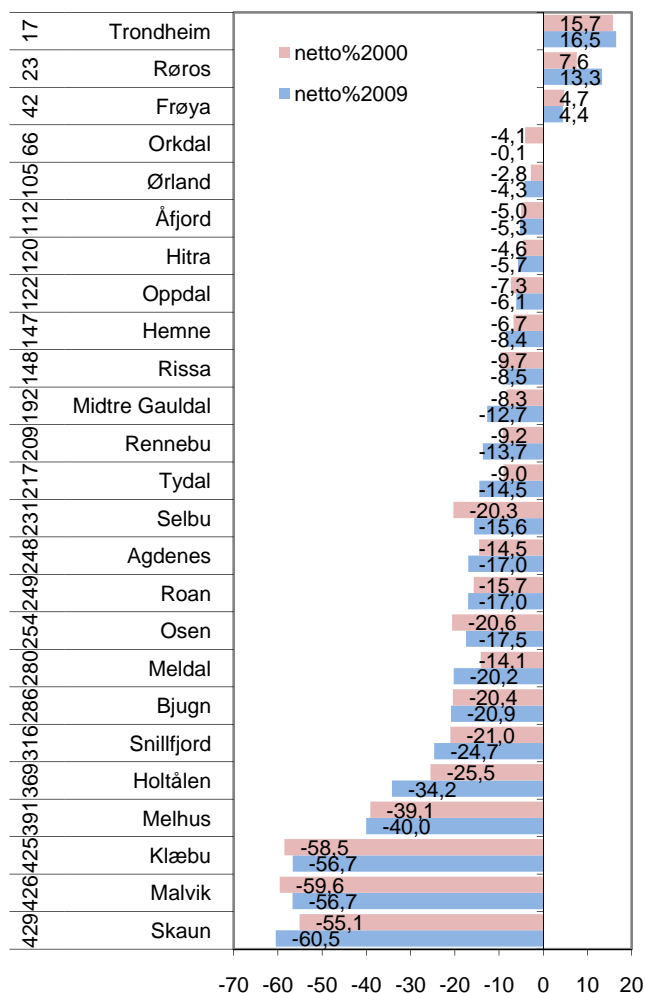
Figur 19: Nettopendling i prosent av sysselsatte i regionene i Trøndelag i 2000 og 2009. Rangering blant landets 83 regioner mht nettopendling er vist til venstre.

Nettopendling i kommunene

Det er tre kommuner i Sør-Trøndelag som har netto innpendling; Trondheim, Røros og Frøya. Både Trondheim og Røros har økt sitt overskudd fra 2000 til 2009. Trondheim er nummer 17 av de 430 kommunene i landet når det gjelder overskudd på arbeidsplasser.

Klæbu, Malvik og Skaun er kommuner med svært høy netto utpendling. De er alle blant de ti kommunene i landet med høyest utpendling. Netto utpendling i Skaun er over 60 prosent av sysselsettingen og økende.

Det er ikke et problem for en kommune å ha stor netto utpendling. I stedet for å kalle dette underskudd på arbeidsplasser, er det mer relevant å kalle det et overskudd på mennesker. Stor utpendling er ofte et resultat av at et sted er attraktivt å bo i.

Figur 20: Nettopendling i prosent av sysselsatte i kommunene i Sør-Trøndelag i 2000 og 2009. Rangering blant landets 430 kommuner for nettopendling er vist helt til venstre.

Arbeidsmarkedsintegrasjon

Arbeidsmarkedet i en region eller kommune kan være mer eller mindre integrert med nabo-områder. Dette kan vi måle ved å se på hvor stor andel av de sysselsatte som pendler ut, og hvor stor andel av arbeidsplassene i området som innpendlere har. Arbeidsmarkedsintegrasjon er målt ved å legge sammen disse to størrelsene.

Stjørdalsregionen og Orkdalregionen har høyest arbeidsmarkedsintegrasjon av regionene i Trøndelag. Det er naturligvis nærheten til Trondheim som gjør det.

Oppdalregionen og Hitra/Frøya har litt høyere arbeidsmarkedsintegrasjon enn middels, mens Trondheimsregionen og Fosen har litt lavere. Fjellregionen har svært lav arbeidsmarkedsintegrasjon, faktisk tredje lavest i landet.

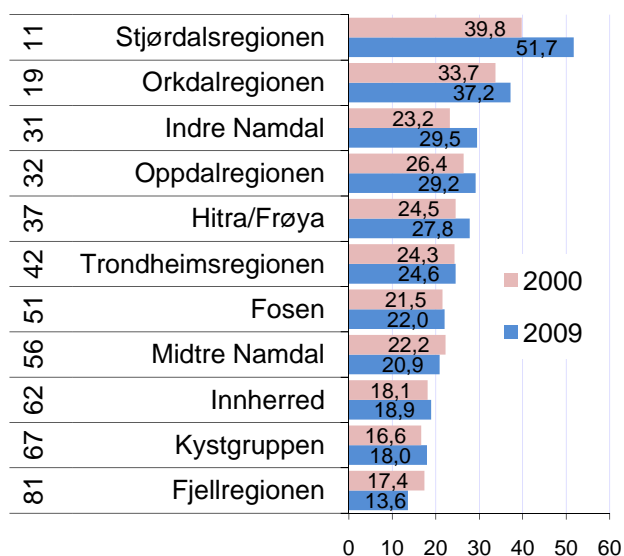
Folkerike regioner som Trondheimsregionen har som oftest lav arbeidsmarkedsintegrasjon på grunn av at de er omkranset av regioner med relativt sett færre arbeidsplasser.

Arbeidsmarkedsintegrasjonen har ganske stor strategisk betydning. Steder med lav arbeidsmarkedsintegrasjon er mer avhengig av arbeidsplassutvikling enn steder med høy arbeidsmarkedsintegrasjon. Steder med høy arbeidsmarkedsintegrasjon er mer avhengige av å være attraktive som bosted.

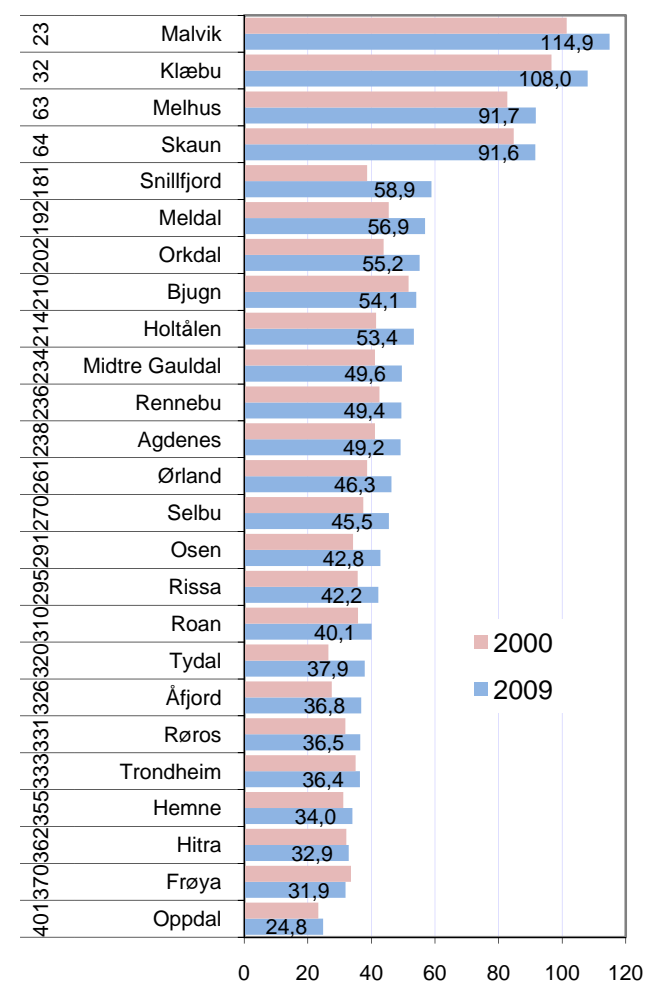
Arbeidsmarkedsintegrasjon i kommunene

Malvik, Klæbu, Melhus og Skaun har svært høy arbeidsmarkedsintegrasjon. Dette er typiske bostedskommuner med høy pendling til Trondheim.

Kommuner som Hitra, Frøya og Oppdal har lavest arbeidsmarkedsintegrasjon av kommunene i Sør-Trøndelag.

Figur 21: Arbeidsmarkedsintegrasjon i regionene i Trøndelag i 2000 og 2009. Til venstre vises rangering blant landets 83 regioner i 2009.

Figur 22: Arbeidsmarkedsintegrasjon i kommunene i Sør-Trøndelag i 2000 og 2009. Til venstre vises rangering blant landets 430 kommuner i 2009.

2. NæringsNM

I dette kapitlet skal vi se på utviklingen i næringslivet. I en regional utviklingskontekst er næringsutviklingen viktig for å få vekst i arbeidsplasser i privat næringsliv, for dermed å kunne trygge og stimulere bosettingen. For å måle næringsutviklingen i en kommune, ser vi på fire mål: Nyetableringer, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelseⁱⁱⁱ.

NæringsNM	Nyetableringer	<ol style="list-style-type: none"> 1. Etableringsfrekvens: Antall nyregistrerte foretak som andel av eksisterende foretak i begynnelsen av året 2. Bransjustert etableringsfrekvens: Basert på etableringsfrekvens, justert for effekten av bransjestrukturen 3. Vekst i antall foretak: Etableringsfrekvensen fratrukket nedlagte foretak
	Lønnsomhet	<ol style="list-style-type: none"> 4. Andel foretak med positivt resultat før skatt 5. Bransjustert lønnsomhet: Andel foretak med positivt resultat før skatt, justert for effekten av bransjestrukturen 6. Andel foretak med positiv egenkapital
	Vekst	<ol style="list-style-type: none"> 7. Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen (KPI) 8. Andel foretak med realvekst justert for effekten av bransjestrukturen 9. Andel foretak med vekst i verdiskaping
	Næringslivets størrelse	<ol style="list-style-type: none"> 10. Antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen

Nyetableringer i regioner og kommuner blir målt med tre indikatorer. Den første, etableringsfrekvens, måler antall nyregistrerte foretak i forhold til eksisterende antall foretak i begynnelsen av året. Bransjustert etableringsfrekvens er etableringsfrekvensen fratrukket virkningen av bransjestrukturen i regioner og kommuner. Denne indikatoren viser om regionen har få eller mange etableringer når vi tar hensyn til at etableringsfrekvensen varierer mye mellom ulike bransjer. Den tredje indikatoren er vekst i antall foretak. Dette vil være etableringsfrekvensen fratrukket frekvensen av nedlagte foretak.

Lønnsomheten i regionenes næringsliv blir målt med tre indikatorer. Den første er andelen foretak med positivt resultat før skatt. I tillegg har vi målt andelen lønnsomme foretak justert for bransjestrukturen. Den tredje in-

dikatoren er andel foretak med positiv egenkapital.

Vekst i regionene er målt med andel foretak med omsetningsvekst større enn prisstigningen. Også her har vi en andre indikator som justerer for bransjestruktur. Den tredje indikatoren er andel foretak med vekst i verdiskaping.

Indikatoren ”næringslivets størrelse” er antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen.

For hver indikator rangeres regioner og kommuner. Rangeringsnumrene legges så sammen innenfor hver gruppe.

Til slutt summeres rangeringsnumrene for de fire indeksene nyetablering, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse. Den regionen og kommunen som har lavest sum, kommer ut som vinner av årets NæringsNM.

Nyetableringer

For å sammenlikne etableringsaktiviteten mellom ulike områder, bruker vi tre ulike indikatorer. *Etableringsfrekvensen* er antall nyregistrerte foretak i ett år i prosent av eksisterende foretak i begynnelsen av samme år.

Bransjejustert etableringsfrekvens er et mål for hvor mange nyetableringer det er når vi justerer for effekten av bransjestrukturen. Den siste indikatoren for etableringer er *vekst i antall foretak*, som er etableringsfrekvensen fratrukket andelen som legges ned.

Etableringsfrekvens i Sør-Trøndelag

I figur 23 ser vi hvordan etableringsfrekvensen i Sør-Trøndelag og Norge har beveget seg siden 2001.

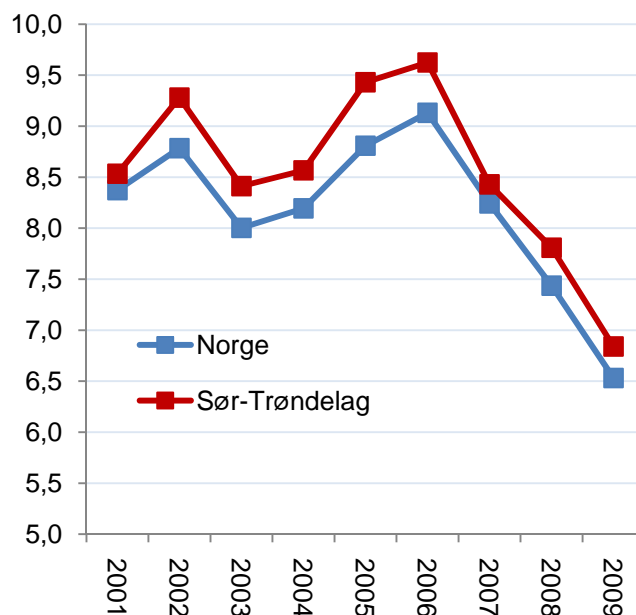
Etableringsfrekvensen i Norge har vært synkende siden 2006. Etableringsfrekvensen i Sør-Trøndelag har i stor grad fulgt det samme mønsteret over tid som etableringsfrekvensen på landsbasis.

Etableringsfrekvensen i Sør-Trøndelag har alltid ligget høyere enn landstallene.

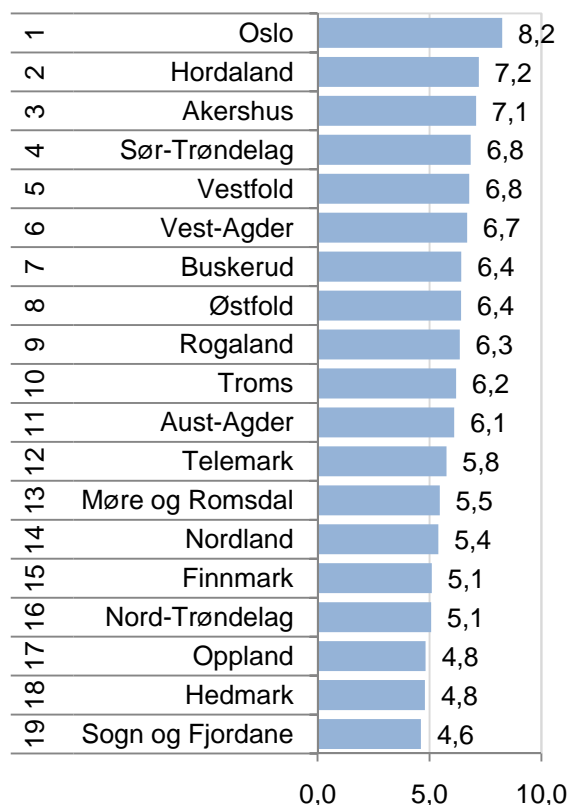
Etableringsfrekvens i fylkene

I figur 24 er etableringsfrekvensen for alle fylkene i 2009 vist. Det er en ganske stor stabilitet i rekkefølgen mellom fylkene når det gjelder etableringsfrekvens. Oslo er alltid på topp. I 2009 er Hordaland, Akershus og Sør-Trøndelag på de neste plassene.

Sør-Trøndelag er nummer fire av fylkene i 2009, noe som er litt bedre enn vanlig. Rangeringen til Sør-Trøndelag med hensyn til etableringsfrekvens har variert mellom plass nummer fire og sju i de ti siste årene.

Figur 23: Etableringsfrekvens i Sør-Trøndelag og Norge i perioden 2001-2009.

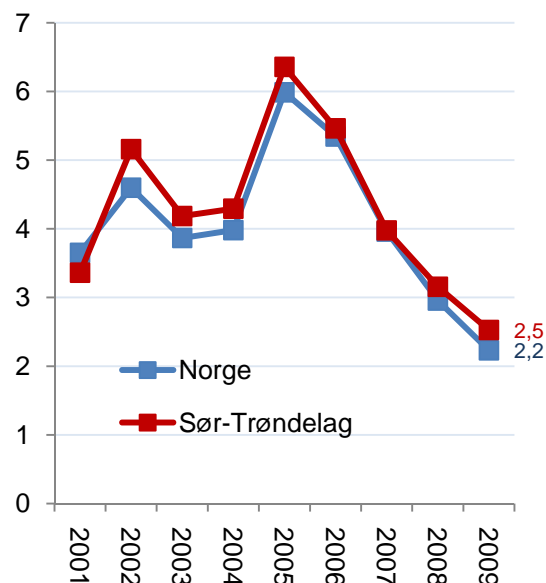
Figur 24: Etableringsfrekvens i fylkene i 2009.

Vekst i antall foretak

I figur 25 ser vi utviklingen i vekst i antall foretak. Det er det samme som etableringsfrekvensen fratrukket nedleggingsraten.

St har hatt høyere vekst i antall foretak enn landsgjennomsnittet fra 2002 til i dag. Veksten har variert over tid på samme måte som veksten på landsbasis.

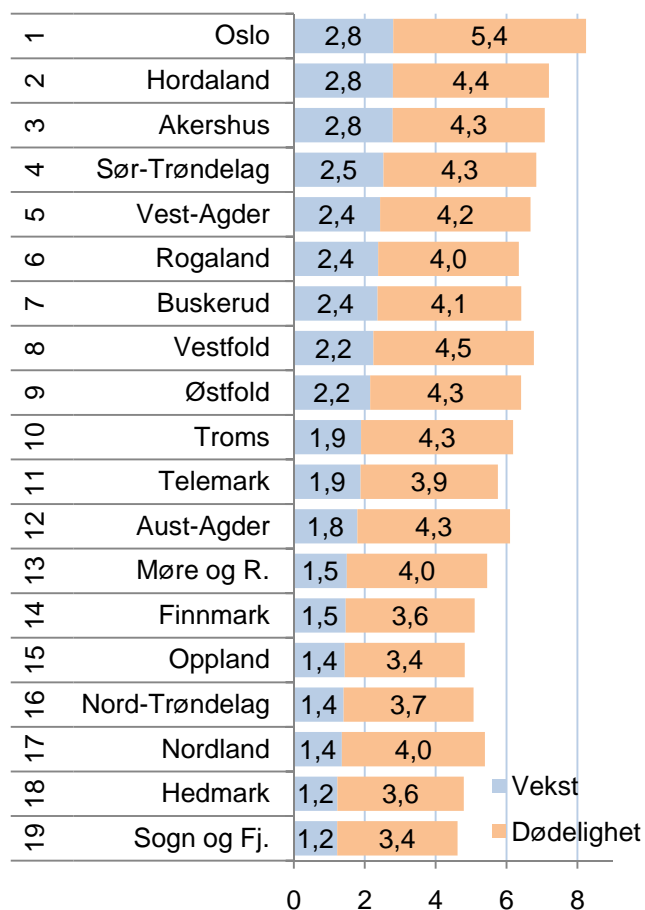
I 2009 fikk Sør-Trøndelag en vekst i antall foretak på 2,5 prosent, mot 2,2 prosent vekst i Norge.

Figur 25: Årlig vekst i antall foretak i Sør-Trøndelag og Norge i perioden 2001-2009.

Vekst i antall foretak

I figur 26 ser vi netto tilvekst av antall foretak i fylkene, samt nedleggelsesratene. Summen av disse vil være det samme som etableringsfrekvensen. Det er Oslo som har høyest vekst i antall foretak. På de neste plassene kommer Hordaland, Akershus og Sør-Trøndelag, som har nesten samme vekst i 2009.

Figur 26: Prosentvis vekst i antall foretak i fylkene i 2009, samt prosentvis andel nedleggelseser.

Betydningen av bransjestrukturen

Det er store variasjoner i etableringsfrekvens mellom ulike bransjer.

Områder som har en stor andel av næringslivet i bransjer med høy etableringsfrekvens, vil automatisk få en høyere etableringsfrekvens enn områder med mange foretak i bransjer med lav etableringsfrekvens.

Vi ønsker derfor å bruke bransjustert etableringsfrekvens som en av indikatorene for etableringsaktiviteten. Vi beregner den bransjusterte etableringsfrekvensen som avstanden mellom faktisk og forventet etableringsfrekvens, gitt bransjestrukturen.

Resultatet av en slik analyse er vist i figur 27^{iv}. Vi ser at nesten 83 prosent av forskjellene i fylkenes etableringsfrekvens kan forklares ut fra bransjestrukturen alene. Mye av de resterende 17 prosentene forklares av forskjeller i befolkningsveksten.

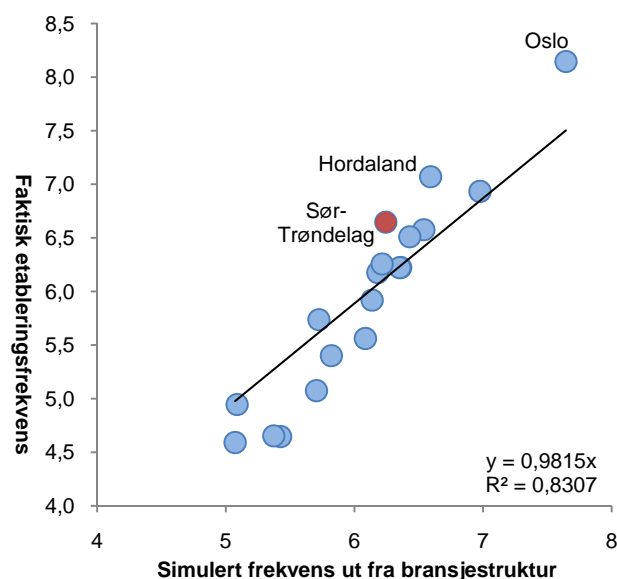
Når vi skal beregne indikatoren ”bransjustert etableringsfrekvens” vil denne være det samme som den vertikale differansen mellom fylkets posisjon i figuren og linjen.

Bransjustert etableringsfrekvens

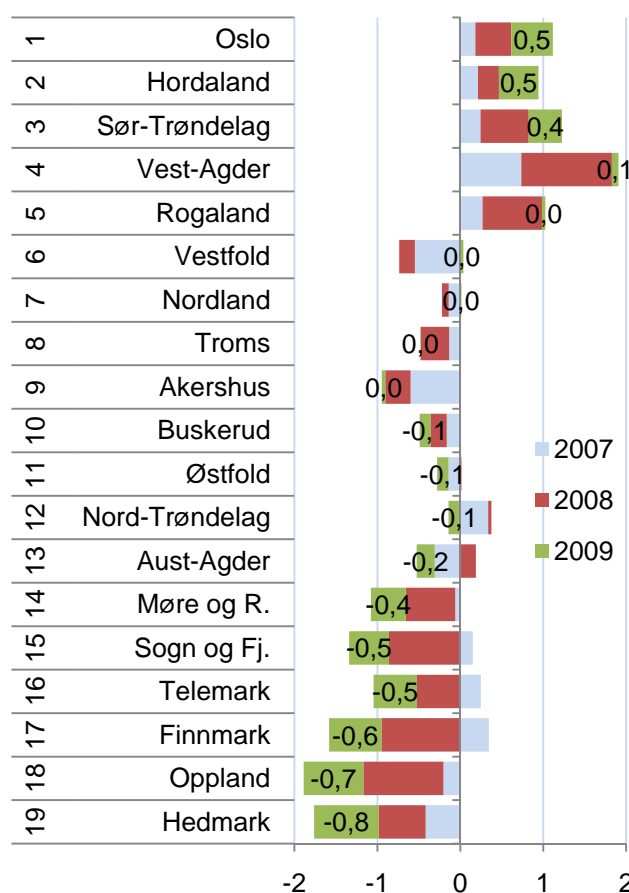
I figur 28 ser vi hvordan fylkene kommer ut når det gjelder den bransjusterte etableringsfrekvensen i 2009. Vi har tatt med resultatene for 2007 og 2008 også, for å vise at det er et visst mønster som går igjen.

Sør-Trøndelag har tredje høyest bransjustert etableringsfrekvens blant fylkene.

Det er nokså tydelig at fylker med høy befolkningsvekst kommer bedre ut. Akershus kommer kanskje overraskende svakt ut, når vi vet at befolkningsveksten har vært sterk der. Kanskje er det mange av de etablerende innbyggerne som registrerer sine foretak med adresse i Oslo?

Figur 27: Sammenhengen mellom faktisk etableringsfrekvens i 2009 og forventet etableringsfrekvens gitt bransjestrukturen i fylkene.

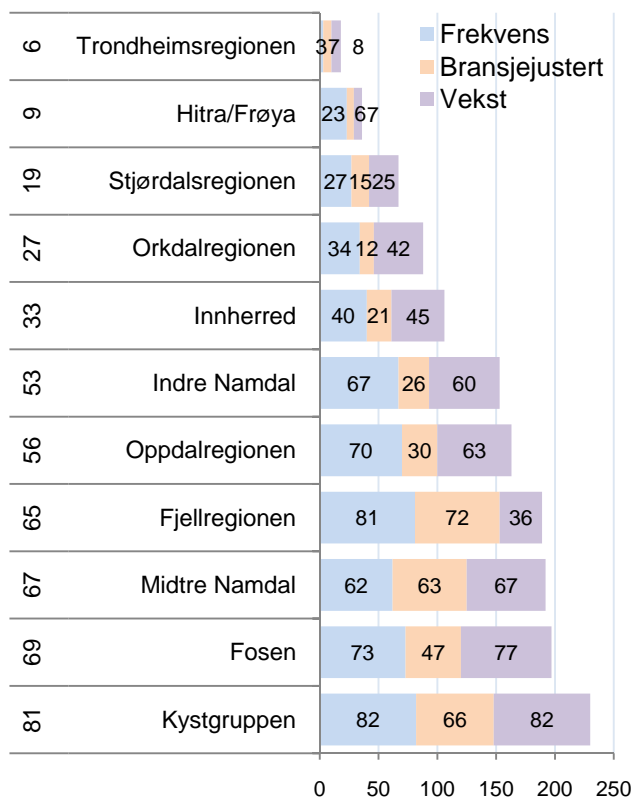
Figur 28: Bransjustert etableringsfrekvens for fylkene i 2007, 2008 og 2009. Tallene til venstre er rangering blant fylkene for 2009.

Etableringer i regionene

For å oppsummere resultatene har vi laget en etableringsindeks, der vi har brukt de tre delindikatorne til en samlet etableringsindeks. Vi har summert rangeringsnumrene for å komme fram til de regionene som er best samlet sett når det gjelder etableringsfrekvens, vekst i antall foretak og bransjejustert etableringsfrekvens.

Trondheimsregionen er beste etableringsregion i Trøndelag, fulgt av Hitra/Frøya. De var henholdsvis nummer seks og ni av de 83 regionene i landet på etableringsindeksen for 2009. Orkdalregionen gjorde det også ganske bra med en 27. plass.

Oppdalregionen og Fosen var under middels av regionene i Norge i 2009.

Figur 29: Etableringsindeksen for regionene i Trøndelag. Rangeringer blant de 83 regionene i landet med hensyn til de tre ulike etableringsindikatorne er vist i figuren og rangering for den samlede etableringsindeksen i 2009 er vist til venstre.

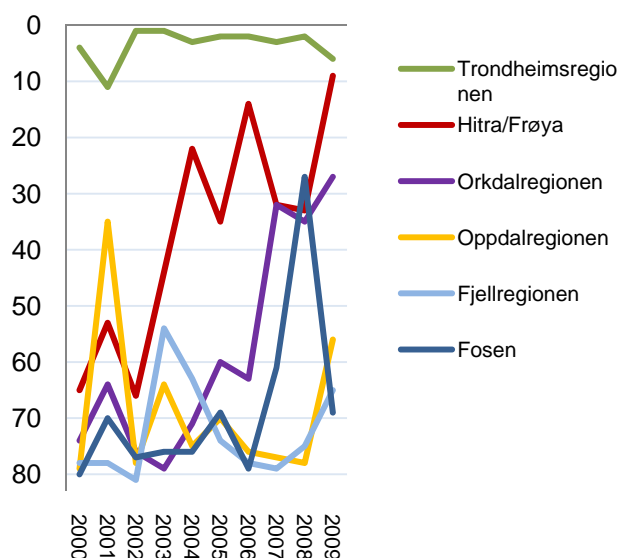
Regionenes utvikling på etableringsindeksen

I figur 30 ser vi regionenes utvikling på etableringsindeksen^v.

Trondheimsregionen har alltid vært blant de beste regionene når det gjelder etableringer. Siste års sjetteplass er faktisk dårlig til å være Trondheimsregionen.

Hitra/Frøya har gjort det bra de siste årene, etter å ha ligget på et lavt nivå tidligere. Orkdalregionen har hatt samme framgang.

Fosen har med unntak av 2008 vært blant de dårligste regionene. Oppdal har også gjort det svakt, med unntak av i 2001.

Figur 30: Regionene i Sør-Trøndelags utvikling på etableringsindeksen i perioden 2000-2009.

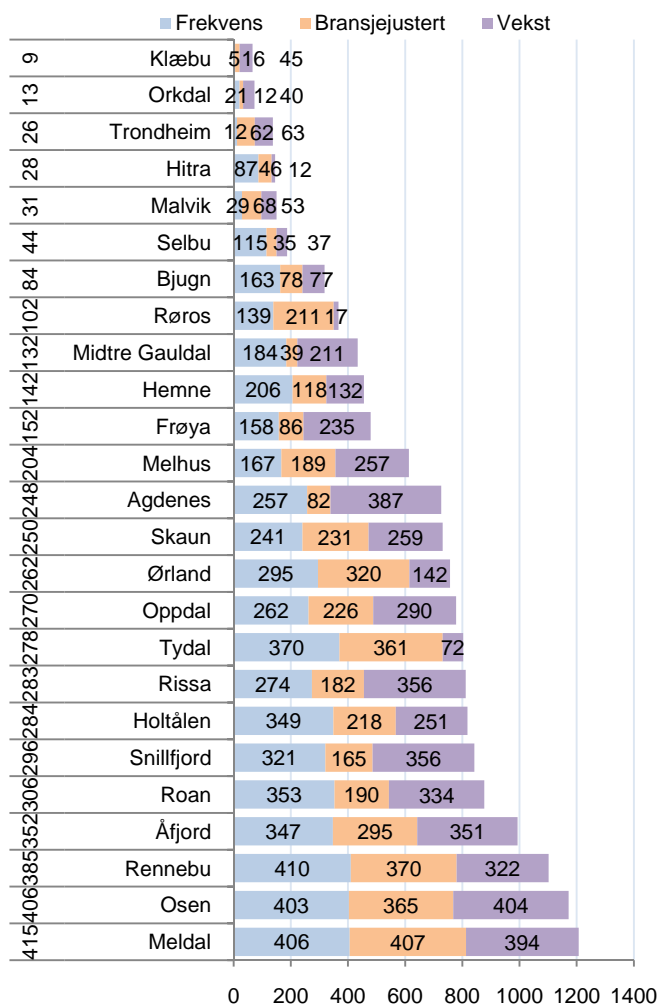
Etableringsindeksen for kommunene

Sør-Trøndelag har mange kommuner med høy etableringsaktivitet. Klæbu og Orkdal kom øverst på etableringsindeksen i fylket 2009.

Trondheim er nummer tre i Sør-Trøndelag, og nummer 26 av de 430 kommunene i landet. Siden Trondheim har mange foretak, løfter dette tallene for hele fylket ganske mye.

Hitra er nummer 28 i landet, som er ganske spesielt. Det er få kommuner av denne typen som gjør det så bra. Det samme kan en si om Selbu og Bjugn også.

Rennebu, Osen og Meldal har ganske lav etableringsaktivitet i 2009.

Figur 31: Etableringsindeksen for kommunene i Sør-Trøndelag. Rangering blant de 430 kommunene i landet med hensyn til de tre ulike etableringsindikatorer er vist i figuren og rangering for den samlede etableringsindeksen i 2009 er vist til venstre.

Lønnsomhet

Vi måler lønnsomheten i næringslivet i regionene ved hjelp av tre indikatorer. Den første indikatoren er *andel foretak med positivt resultat før skatt*. Andel lønnsomme foretak varierer mellom bransjer. Den andre indikatoren er derfor *andel foretak med positivt resultat før skatt, justert for bransjestrukturen i regionene*. Den tredje indikatoren er *andel foretak med positiv egenkapital*. Den endelige lønnsomhetsindeksen er basert på regionenes rangering med hensyn til de tre lønnsomhetsindikatorerne.

Andel lønnsomme foretak

Andel lønnsomme foretak i Norge falt sterkt fra 2007 til 2008. Nivået i 2008 ble likt med det forrige bunnåret 2001.

I 2009 økte andelen lønnsomme bedrifter med over fire prosent. Vi skal se senere at andel bedrifter med vekst sank, men likevel greide de fleste bedriftene å tilpasse seg lavkonjunkturen og bedre lønnsomheten.

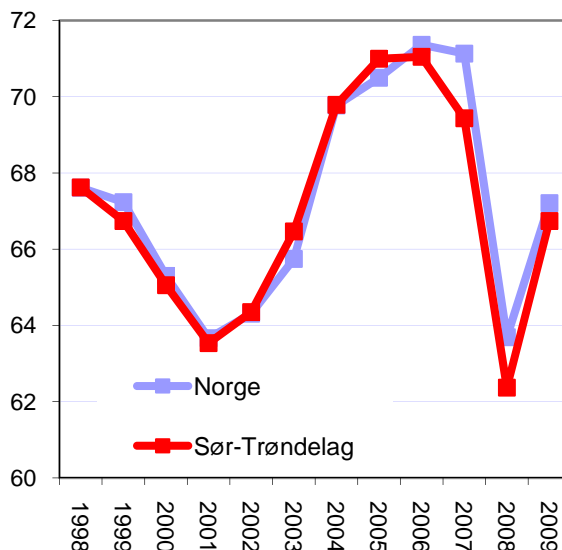
Andel lønnsomme foretak i Sør-Trøndelag har ligget under landsgjennomsnittet de siste fire årene. I 2009 hadde 66,7 prosent av foretakene i Sør-Trøndelag overskudd, mot 67,2 prosent i Norge.

Lønnsomhet i fylkene

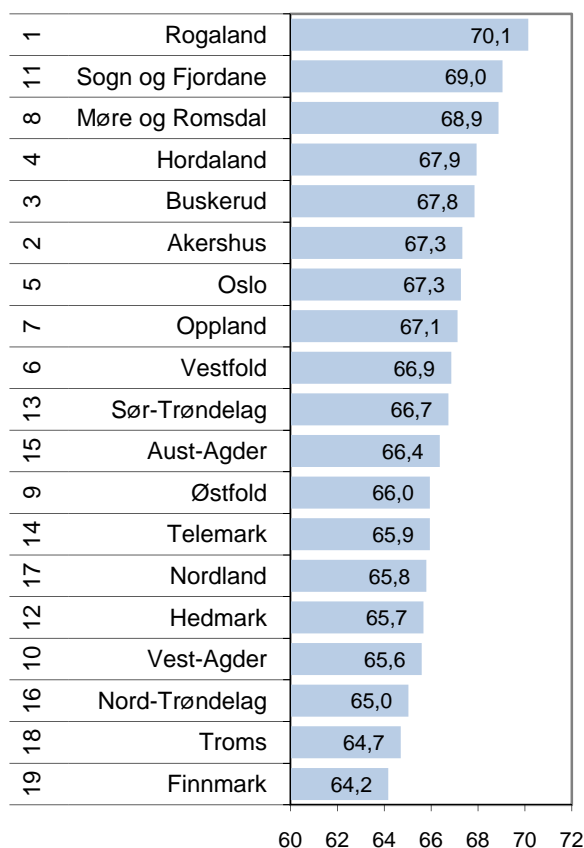
Rogaland hadde den høyeste andelen lønnsomme foretak av alle fylkene i 2009, for sjuende år på rad. Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal har hatt kraftige klyv opp på lønnsomhetsrangeringen, og fikk sine beste plasseringer noensinne i 2009.

Sør-Trøndelag ble rangert på 10. plass i 2009.

Ser vi på gjennomsnittlig lønnsomhet de siste fem årene, er Sør-Trøndelag rangert som nummer 14 av 13 fylker.

Figur 32: Andel foretak med positivt resultat før skatt i Sør-Trøndelag og Norge i perioden 1998-2009.

Figur 33: Andel foretak med positivt resultat før skatt i fylkene i 2009. Rangering blant fylkene for siste fem år er vist helt til venstre.

Lønnsomhetsindeksen for regioner

Lønnsomhetsindeksen er sammensatt av tre indikatorer: Andel foretak med positiv resultat før skatt, bransjejustert andel lønnsomme foretak, og andel foretak med positiv egenkapital.

Trondheimsregionen har best lønnsomhet i næringslivet av regionene i Trøndelag. Trondheimsregionen har ikke spesielt god lønnsomhet, og er rangert som nummer 23 av 83 regioner på lønnsomhetsindeksen for 2009. For de siste fem årene er Trondheimsregionen nummer 27.

De andre regionene i Sør-Trøndelag gjør det under middels på lønnsomhetsindeksen. Fosen og Hitra/Frøya er blant regionene i landet med høyest andel underskuddsforetak. De har også svært lav lønnsomhet når vi ser på de siste fem årene i sammenheng.

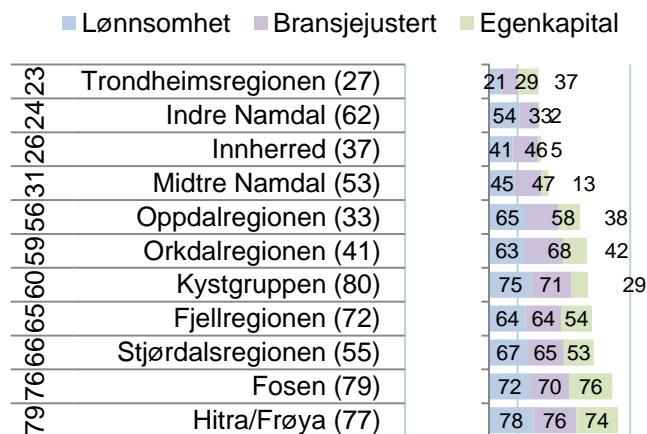
Hitra/Frøya kommer godt ut på mange andre indikatorer, men altså svært dårlig på lønnsomhetsindeksen.

Lønnsomhetsindeksen for kommuner

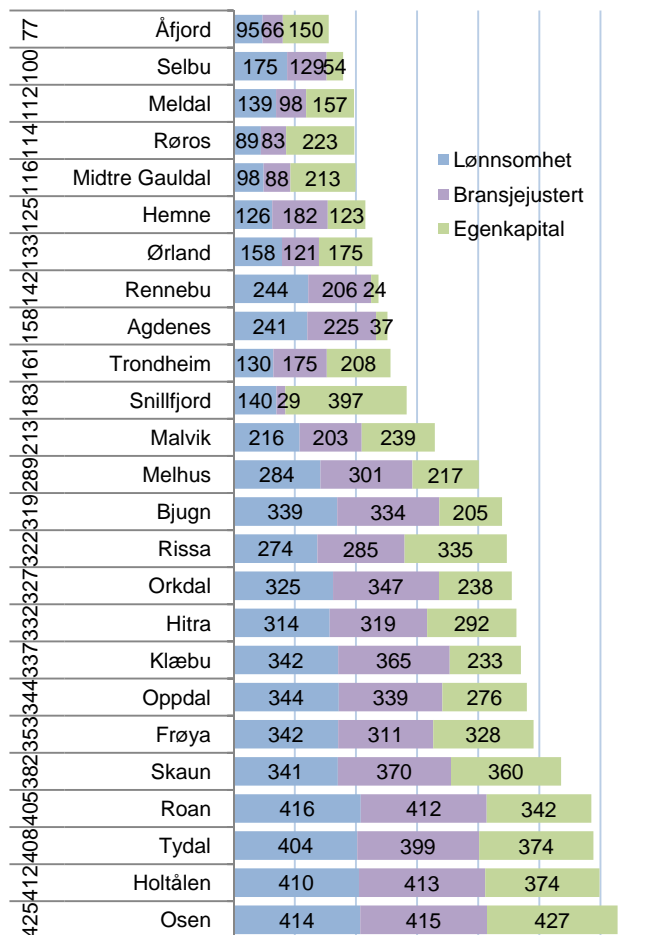
Åfjord og Selbu har høyest andel lønnsomme foretak i Sør-Trøndelag, og er blant de 100 beste kommunene i landet på lønnsomhetsindeksen.

Trondheim gjør det over middels som nummer 161.

Tydal, Holtålen og Osen har dårligst lønnsomhet i næringslivet i Sør-Trøndelag.

Figur 34: Lønnsomhetsindeksen for regionene i Trøndelag. Tallene i figuren er rangeringsnummer blant de 83 regionene i landet for de tre lønnsomhetsindikatorerne, helt til venstre rangeringsnummer for lønnsomhetsindeksen 2009 og i parentes rangering for lønnsomhetsindeksen for 2005-2009.

Figur 35: Lønnsomhetsindeksen for kommunene i Sør-Trøndelag. Tallene i figuren er rangeringsnummer blant de 430 kommunene i landet for de tre lønnsomhetsindikatorerne, og helt til venstre rangeringsnummer for lønnsomhetsindeksen 2009.

Vekst

Vi måler veksten i næringslivet i regionene ved hjelp av tre indikatorer. Den første indikatoren er *andel foretak med realvekst*. Den andre indikatoren er *andel vekstforetak, justert for bransjestrukturen i regionene*. Den tredje indikatoren er *andel foretak med vekst i verdiskapingen*. Den endelige vekstindeksen er basert på regionenes rangering med hensyn til de tre vekstindikatorerne.

Andel vekstforetak

Andel vekstforetak i Norge var historisk høyt i 2007, da 65,2 prosent av foretakene hadde omsetningsvekst høyere enn prisstigningen. Andelen vekstforetak sank bratt i 2008, og sank videre i 2009, da det var 47,5 prosent vekstforetak. Andelen vekstforetak i 2009 er det laveste som er målt.

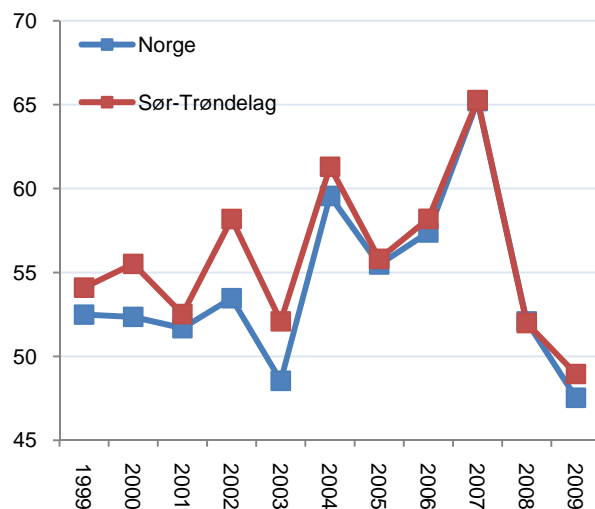
Det er forbausende liten variasjon mellom de ulike regionene i landet når det gjelder andel foretak med omsetningsvekst. De fleste regionene beveger seg svært likt. Sør-Trøndelag har stort sett hatt høyere andel vekstforetak enn landsgjennomsnittet i de årene som er målt. Bare i 2008 var andelen vekstforetak marginalt lavere enn landsgjennomsnittet.

Andel vekstforetak i fylkene

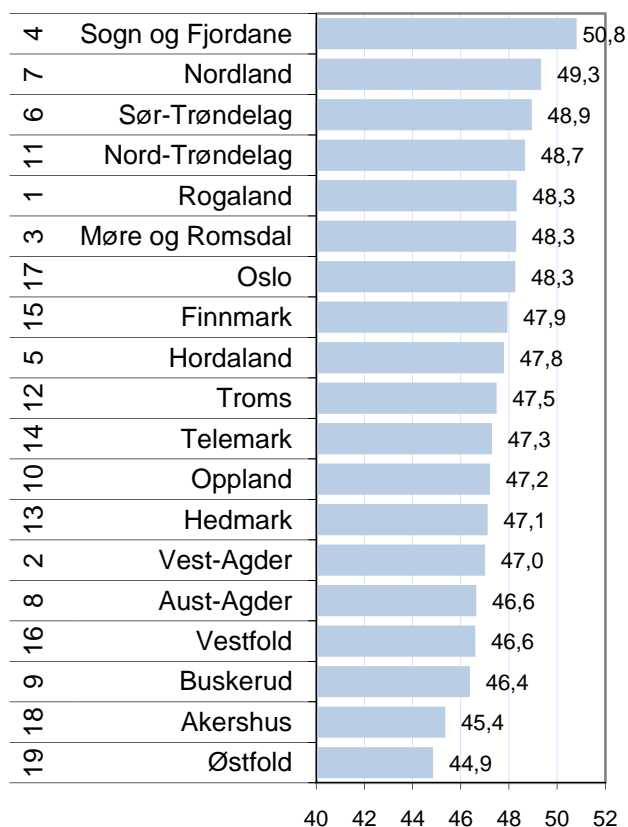
Sogn og Fjordane og Nordland kom noe overraskende på topp for andel vekstforetak i 2009. Sogn og Fjordane var eneste fylke hvor det var over 50 prosent vekstforetak i 2009.

Rogaland har høyest andel vekstforetak de siste fem årene, fulgt av Vest-Agder og Møre og Romsdal.

Sør-Trøndelag er nummer tre av fylkene i 2009. For de fem siste årene samlet er Sør-Trøndelag nummer seks.

Figur 36: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen i Sør-Trøndelag og Norge i perioden 1999-2009.

Figur 37: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen i fylkene i 2009. Rangering blant fylkene for siste fem år er vist helt til venstre.

Vekst i regionene

Vekstindeksen har tre indikatorer for vekst: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen, bransjejustert andel vekstforetak og andel foretak med vekst i verdiskaping.

Av regionene i Trøndelag gjorde Midtre Namdal, Kystgruppen og Indre Namdal det svært bra på vekstindeksen i 2009. Det er ikke regioner vi pleier å se høyt oppe når det gjelder næringsutvikling. Mange kommuner og regioner som har gjort det svakt tidligere, kom godt ut på vekstindeksen i 2009.

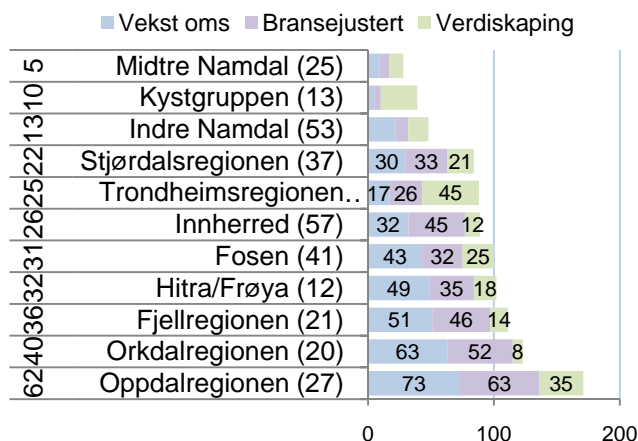
Alle regionene i Sør-Trøndelag unntatt Oppdalregionen gjorde det bedre enn middels på vekstindeksen i 2009. Trondheimsregionen gjorde det best som nummer 25 av 83 regioner.

Vekst i kommunene

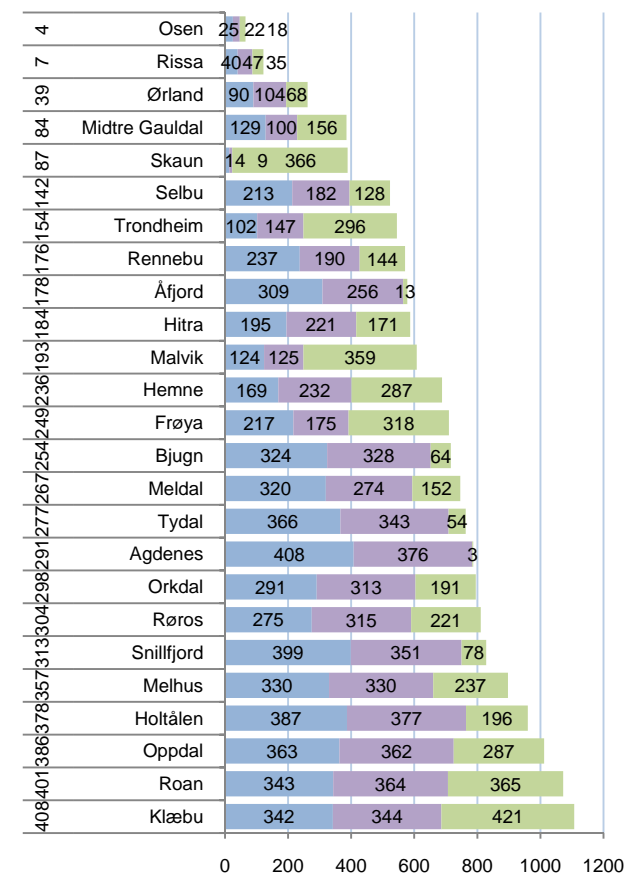
Osen og Rissa gjorde det svært godt på vekstindeksen i 2009, og ble blant de ti beste kommunene i landet på vekstindeksen. Det bare understreker de mange overraskende resultatene på vekstindeksen for dette året.

Trondheim gjorde det over middels som nummer 154.

Oppdal, Roan og Klæbu gjorde det svakest.

Figur 38: Vekstindeksen for regionene i Trøndelag. Tallene i figuren er rangeringsnummer blant landets 83 regioner for de tre vekstindikatorene, helt til venstre rangering for vekstindeksen for 2009 og i parentes rangering for vekstindeksen for 2005-2009.

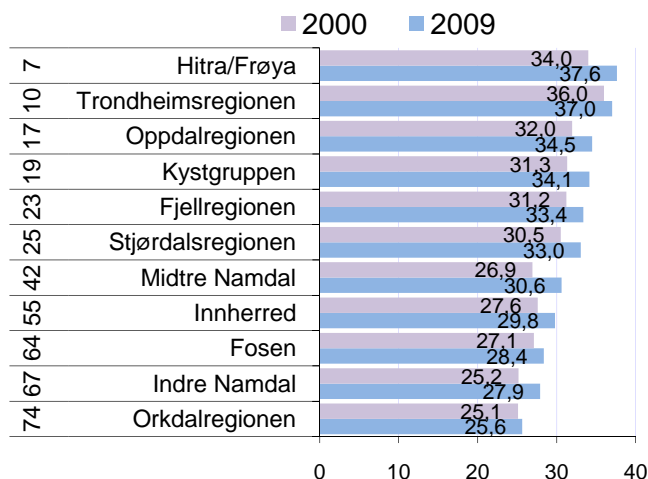
Figur 39: Vekstindeksen for kommunene i Sør-Trøndelag. Tallene i figuren er rangering blant landets 430 kommuner for de tre vekstindikatorene, og helt til venstre rangering for vekstindeksen 2009.

Næringslivets størrelse

I NæringsNM er næringslivets relative størrelse den siste indikatoren vi måler. Dette måles med antall arbeidsplasser i privat næringsliv som prosent av antall innbyggere. Dette kalles også "nærings tetthet".

Hitra/Frøya har høyest nærings tetthet av regionene i Trøndelag, fulgt av Trondheimsregionen og Oppdalregionen. Fjellregionen har også relativt høy nærings tetthet.

Orkdalregionen har lav nærings tetthet, her er det mange pendlere til Trondheimsregionen og Hitra/Frøya.

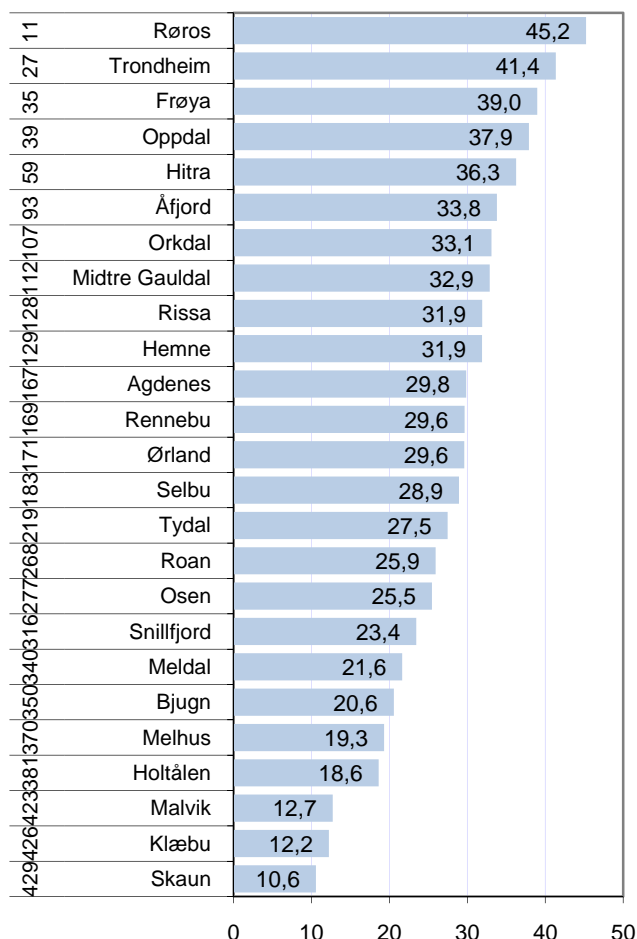

Figur 40: Antall arbeidsplasser i næringslivet i prosent av antall innbyggere i regionene i Trøndelag i 2000 og 2009. Til venstre vises rangering blant landets 83 regioner i 2009.

Nærings tetthet i kommunene

Røros, Trondheim, Frøya, Oppdal og Hitra er kommuner med mye næringsliv i forhold til befolkning. Røros er nummer 11 av 430 kommuner i landet med hensyn til nærings tetthet.

Malvik, Klæbu og Skaun er kommuner som har ekstremt lite næringsliv. De er blant de ti mest næringsfattige kommunene i landet.

Figur 41: Antall arbeidsplasser i næringslivet i prosent av antall innbyggere i kommunene i Sør-Trøndelag i 2009. Til venstre vises rangering blant landets 430 kommuner.

NæringsNM

NæringsNM er en rangering av kommuner, regioner og fylker basert på de indeksene som er presentert i dette kapitlet. Telemarksforsking har utarbeidet NæringsNM for NHO de siste sju årene. Formålet er å komme fram til et mål som forteller hvordan næringslivet gjør det samlet sett i en region.

For å rangere fylkene bruker vi en enklere indeks basert på etableringsfrekvens, andel lønnsomme foretak og andel vekstforetak. Disse indikatorene er transformert til et tall mellom 0 og 10, der 0 er dårligste fylke og 10 er beste fylke.

Oslo kom best ut av fylkene i 2009, etter at Rogaland har vært beste fylke de fire foregående årene.

Sør-Trøndelag kom ut som nummer fire i 2009. Sør-Trøndelag gjør det middels for lønnsomhet, og ganske godt for vekst og nyetableringer.

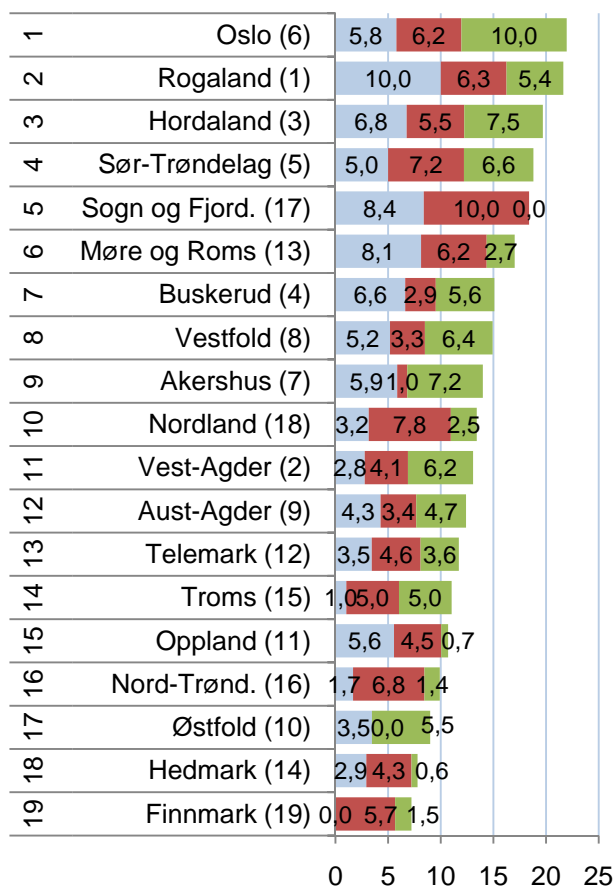
Sør-Trøndelags utvikling

Sør-Trøndelag hadde sin beste plassering i 2002, da fylket ble best av alle fylkene.

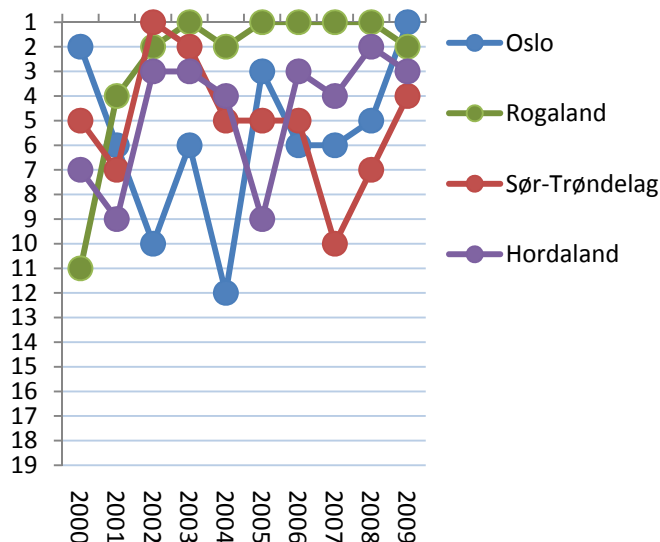
Svakeste plassering var i 2007 med en tiendeplass.

Sør-Trøndelag konkurrerer med de beste fylkene, som er Rogaland, Oslo og Hordaland. Det er typisk at fylkene med de fire største byene i Norge også gjør det best i NæringsNM.

■ Lønnsomhet ■ Vekst ■ Nyetableringer

Figur 42: NæringsNM for fylkene basert på tall fra 2009. Tallene i parentes angir rangering for perioden 2005-2009.

Figur 43: Sør-Trøndelag og referansefylkers rangering i NæringsNM i perioden 2000-2009.

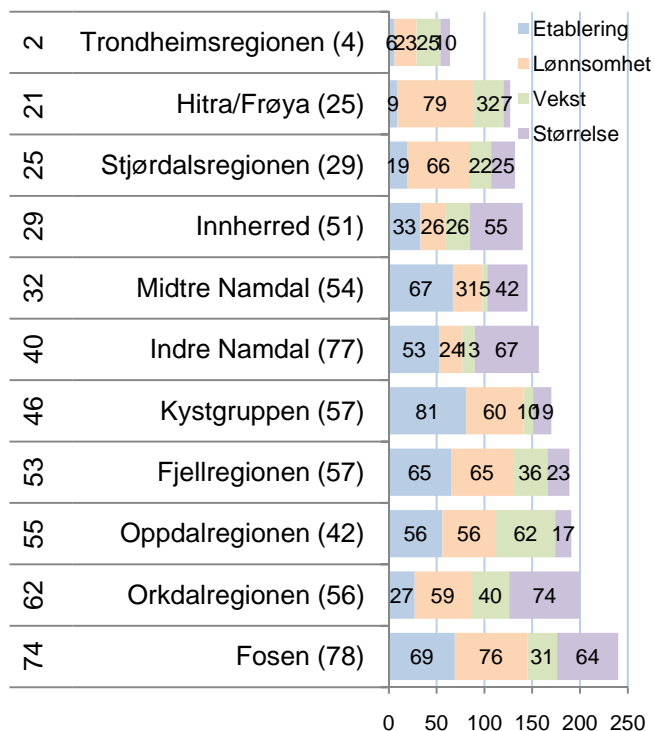
NæringsNM for regioner

I figur 44 er resultatene for regionene i Trøndelag.

Trondheimsregionen er nummer to av de 83 regionene i landet, bare slått av Stavangerregionen. Trondheimsregionen er nummer fire for de fem siste årene.

Hitra/Frøya ble nummer 21 i 2009.

De andre regionene gjorde det ganske svakt i 2009. Fosen har tradisjonelt gjort det dårlig i NæringsNM, og er igjen blant de ti dårligste regionene.

Figur 44: NæringsNM for regionene i Trøndelag. Rangering blant landets 83 regioner i 2009 til venstre, og rangering siste fem år i parentes. Rangering for de fire indeksene i figuren.

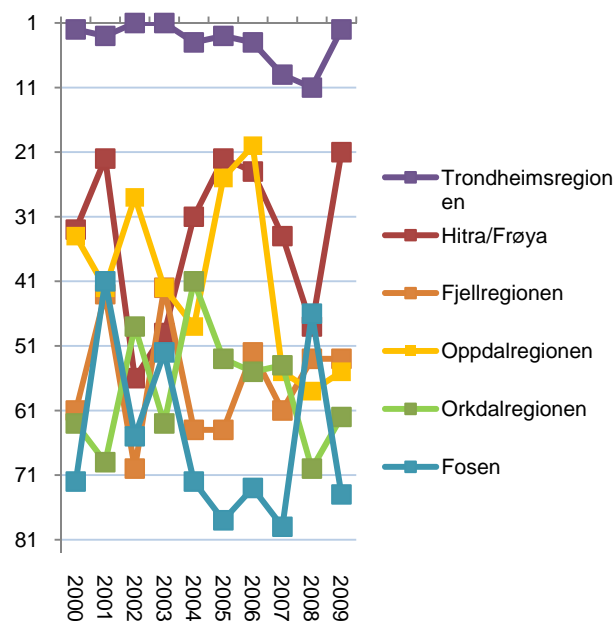
Utviklingen i regionene

Vi kan se i figur 45 at Trondheimsregionen stort sett har vært blant de beste regionene. Trondheimsregionen var beste region i 2002 og 2003. I 2008 var Trondheimsregionen for første gang ute av topp ti med en 11. plass.

Hitra/Frøya har svingt litt resultatmessig, men har flere resultater rundt 20. plass.

Oppdalregionen har også svingt som Hitra/Frøya, men har hatt svake resultat de siste tre årene.

Orkdalregionen, Fjellregionen og Fosen har stort sett vært i nedre halvdel av regionene i NæringsNM.

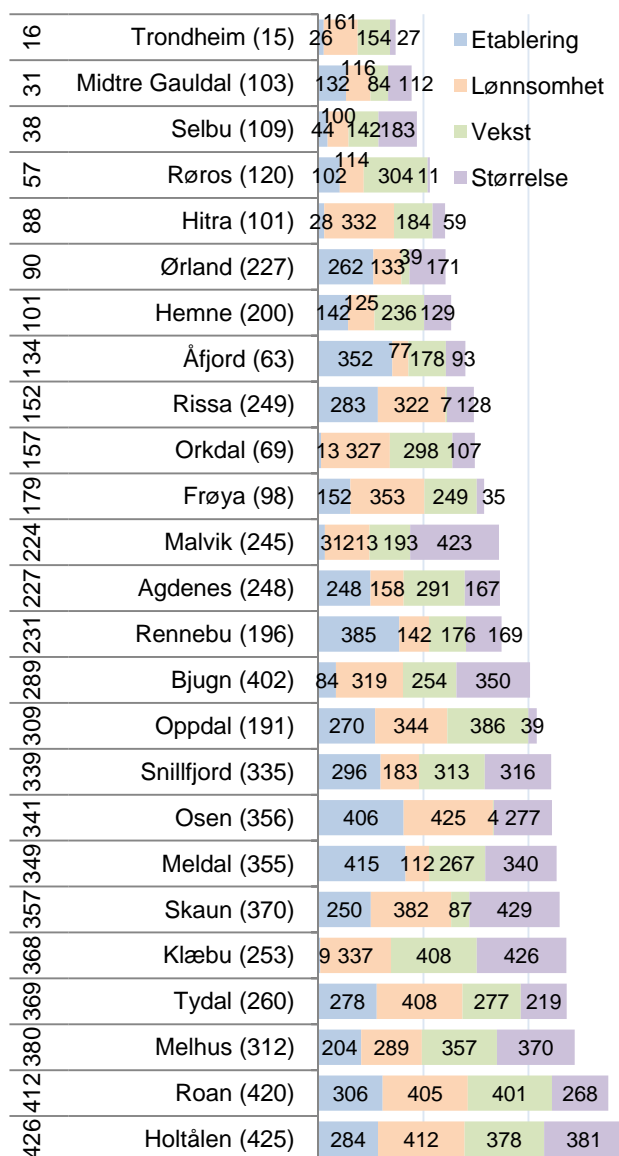
Figur 45: Regionene i Sør-Trøndelags rangering i NæringsNM i perioden 2000-2009.

NæringsNM for kommunene

Trondheim ble beste kommune i Sør-Trøndelag i 2009. Trondheim er rangert som nummer 16 av de 430 kommunene i landet. Trondheim har stabilt gode resultater i NæringsNM, og er rangert som nummer 15 for de siste fem årene.

Midtre Gauldal, Selbu, Røros, Hitra og Ørland gjorde det også ganske bra i NæringsNM for 2009, og kom inn blant de 100 beste kommunene.

Roan og Holtålen gjorde det dårligst av kommunene i Sør-Trøndelag i 2009, og har også hatt dårlige resultater de siste fem årene.

Figur 46: Resultater fra NæringsNM for kommunene i Sør-Trøndelag. Rangering blant landets 430 kommuner i 2009 til venstre, rangering siste fem år i parentes, rangering for de fire indeksene i figuren.

3. Attraktivitetsbarometeret

Telemarksforskning har publisert Attraktivitetsbarometeret siden 2006. Attraktivitetsbarometeret er en metode for å identifisere regioner og kommuner som trekker til seg innflyttere i høyere grad enn arbeidsplassveksten skulle tilsi. Slike steder vil få vekst i lokale arbeidsplasser på grunn av høyere befolkningsgrunnlag i neste periode. Attraktivitet med hensyn til bosetting vil da bli en vekstfaktor som kommer i tillegg til vekst i arbeidsplasser.

Attraktivitetsbarometeret tar utgangspunkt i sammenhengen mellom nettoflytting og arbeidsplassvekst. I figur 47 har vi vist arbeidsplassvekst og netto innenlands flytting i 83 regioner i Norge for perioden 2007-2009.

Den svarte linjen i diagrammet viser den forventede nettoflyttingen gitt arbeidsplassveksten. Attraksjonsindeksen er differansen mellom forventet og observert nettoflytting, som kan leses som den vertikale avstanden mellom den faktiske nettoflytting og forventningslinjen. Differansen viser hvor mye nettoflytting en kommune faktisk har hatt fratrukket forventet nettoflytting gitt arbeidsplassveksten. Tallet kan tolkes som hvor høy prosentvis vekst regionen har hatt i folketallet i perioden på grunn av regionens attraktivitet.

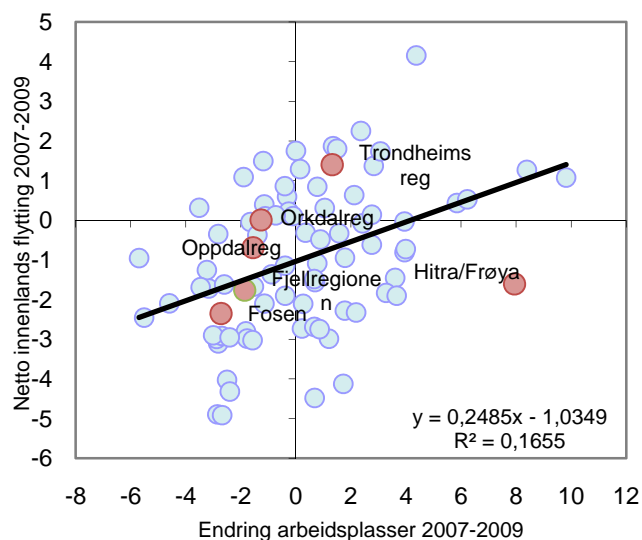
Trondheimsregionen, Orkdalregionen og Oppdalregionen har alle høyere innflytting enn forventet og er attraktive. Fosen har høyere utflytting enn forventet og er dermed lite attraktiv. Hitra/Frøya har hatt svært høy arbeidsplassvekst, men har ikke fått betalt i form av innflytting. Dermed framstår regionen som lite attraktiv som bosted.

I figur 48 ser vi hvordan regionene i Trøndelag skårer på attraktivitetsindeksen de siste tre periodene.

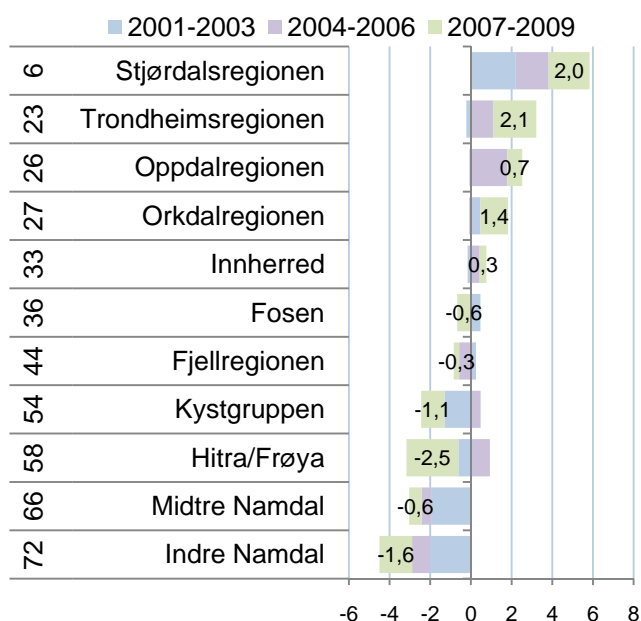
Stjørdalsregionen er sjettemest attraktiv i landet de siste ni årene. Trondheimsregionen er nummer 23 de siste ni årene, og var mest attraktiv i den siste treårsperioden.

Oppdalregionen, Orkdalregionen og Fosen er alle over middels attraktive de siste ni årene, selv om Fosen er mindre attraktiv den siste treårsperioden.

Hitra/Frøya er rangert som nummer 58 med hensyn til bostedsattraktivitet de siste ni årene.

Figur 47: Regionene i Norge etter prosentvis endring i antall arbeidsplasser (avstand til median) og netto innenlands flytting i perioden 2007-2009.

Figur 48: Attraktivitetsindeksen for regionene i Trøndelag i de siste tre periodene. Rangering blant de 83 regionene for periodene samlet til venstre.

Attraktivitetsbarometeret for kommuner

Attraktivitetsbarometeret for kommuner er laget etter samme metode som for regioner. Sammenhengen mellom nettoflytting og arbeidsplassvekst er svakere for kommuner enn for regioner. Noe av forklaringen på dette er at det er mindre tilfeldige utslag på regionnivå. På kommunenivå vil også mye av effekten av vekst i arbeidsplasser ”lekke” til nabo-kommuner i samme region gjennom pendling. For kommuner blir derfor bostedsattraktivitet viktigere enn for regioner.

I Sør-Trøndelag er det Skaun som har høyest netto innflytting, selv om arbeidsplassveksten bare er litt over middels. Skaun er derfor attraktiv. Frøya har høyest arbeidsplassvekst, men har likevel netto utflytting, og har dermed lav bostedsattraktivitet.

Hemne har svært høy netto utflytting selv med god arbeidsplassvekst, og framstår dermed som minst attraktiv.

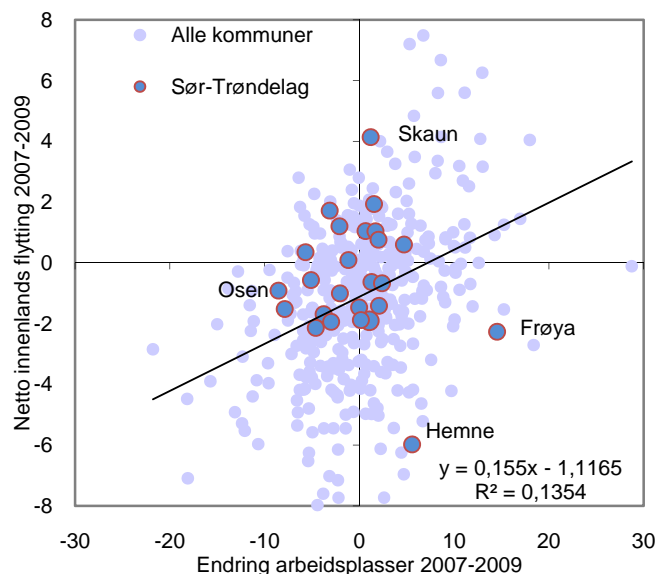
Attraktivitet i kommunene

Sør-Trøndelag har mange kommuner som har vært stabilt attraktive som bosted de siste tre treårsperiodene.

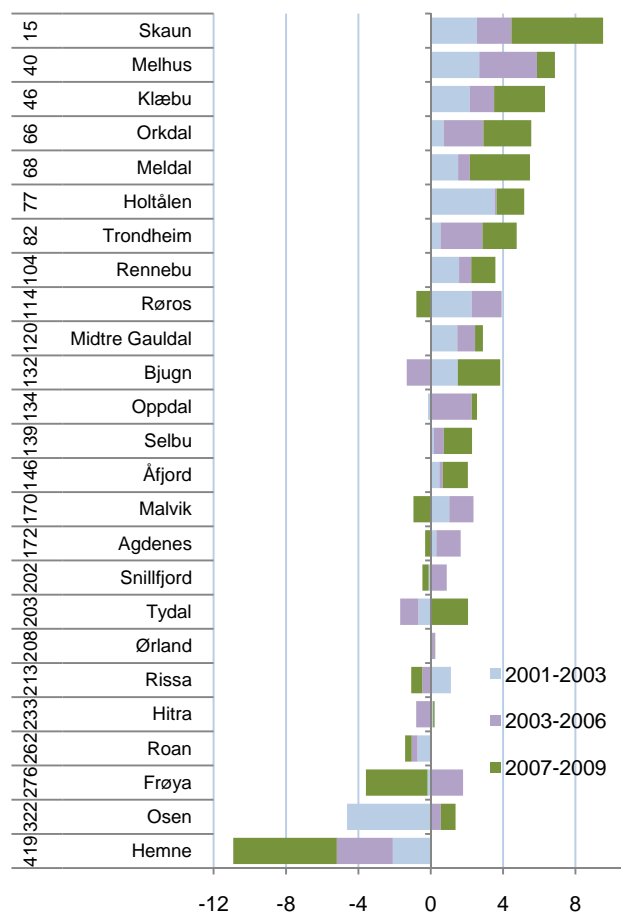
Skaun, Melhus og Klæbu er blant de 50 mest attraktive kommunene i landet de siste ni årene. Det er tydelig at nærhet til Trondheim er viktig for bostedsattraktivitet. Det er det samme mønsteret rundt Oslo og Bergen også.

Selve Trondheim er også attraktiv, som nummer 82 av de 430 kommunene i landet for de siste tre treårsperiodene.

Osen og Hemne kommer sist på Attraktivitetsbarometeret av kommunene i Sør-Trøndelag. Bare Hemne har vært lite attraktiv i alle de tre siste periodene. Osen har vært attraktiv i de to siste periodene, men hadde veldig lav attraktivitet den første perioden.

Figur 49: Kommunene i Norge etter prosentvis endring i antall arbeidsplasser (avstand til median) og netto innenlands flytting i perioden 2007-2009.

Figur 50: Attraktivitetsindeksen til kommunene i Sør-Trøndelag de siste tre periodene. Rangering blant de 430 kommunene i landet for periodene samlet til venstre.

3.1 Hva forklarer bostedsattraktivitet?

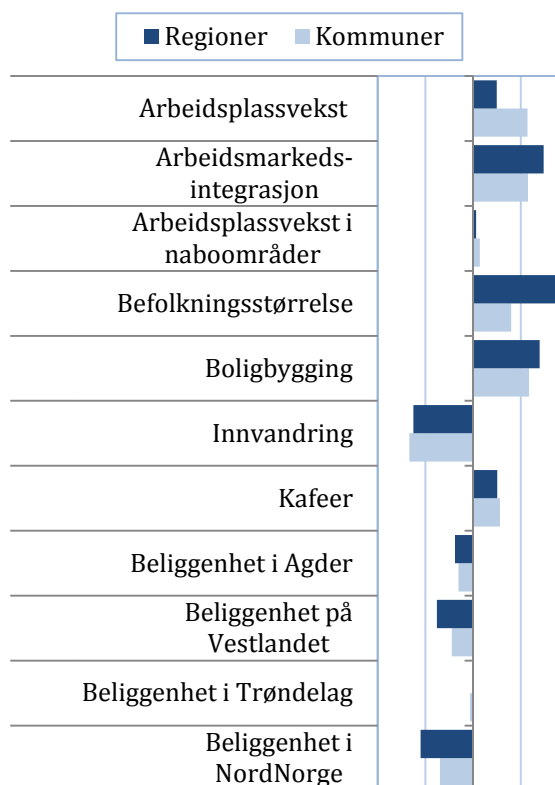
Figur 51 viser faktorer som vi har funnet har sammenheng med nettoflytting, og antar påvirker attraktivitet. Lengden på søylene viser hvor stor forklaringskraft de enkelte faktorene har, og retningen til søylene viser om faktorene har positiv eller negativ sammenheng med flyttestrømmene.

Arbeidsmarkedsfaktorer

Arbeidsplassvekst i egen kommune har sterk sammenheng med flyttebalansen i kommunen. Arbeidsplassvekst i egen region har også en positiv effekt, men er noe mindre viktig. Arbeidsplassvekst i nabokommuner og nabo-regioner har en svak, men positiv betydning for flyttebalansen. Arbeidsmarkedsintegrasjon er derimot en viktig faktor for nettoflytting og attraktivitet. Denne indikatoren viser hvor godt kommunen eller regionen er integrert med omliggende bo- og arbeidsmarked, og sier noe om mulighetene for å pendle. Gode pendlingsmuligheter er noe som gjør det mulig å bosette seg eller bli boende i et område. God tilgang til arbeidsmarked er positivt for bosettingen, uavhengig om arbeidsmarkedet er i egen kommune eller region.

Befolkningsstørrelse

Sentrale steder med en stor befolkningsstørrelse har høy innflytting. Flyttemønsteret går i retning steder med en allerede stor befolkning, og befolkningsstørrelse i seg selv kan være en tiltrekkende faktor. Byer er spesielt attraktive for unge voksne, mens mindre kommuner i omlandet til byer er attraktive for familier. Samtidig er høy befolkningsstørrelse et resultat av at stedet historisk sett har vært attraktivt.

Figur 51: Faktorer som har sammenheng med nettoflytting.

Boligmarked

Boligbygging i et område viser om det er tilgjengelige boliger for innflyttere, og er en viktig forklaring på steders attraktivitet. Kommuner med høy boligbygging er mer attraktive. Høy attraktivitet fører til høyere etterspørsel etter boliger og dermed mer boligbygging, men samtidig er tilgjengelige boligtomter antagelig også en attraktivitetsfaktor i seg selv. Mangel på boliger og høye priser i sentrale områder tvinger mange til å bosette seg i nærliggende kommuner, og mange av kommunene med høy boligbygging er små kommuner som ligger i nærheten av større byer. Kommuner kan gjennom sentrums- og arealplanlegging påvirke hvor attraktivt det er å bygge boliger.

Kaféfaktoren

Kaféfaktoren har en klar, positiv sammenheng med nettoflytting. Kaféfaktoren viser hvor stor andel av befolkningen som er ansatt i kafeer, restauranter og puber, og kan være en indikator på at det eksisterer mange sosiale møteplasser. Dette kan være en faktor som tiltrekker og holder på befolkningen, men høy innflytting fører til en ung og antageligvis mer urban befolkning som etterspør og skaper slike tilbud. Denne positive sammenhengen gjelder for alle typer steder, både sentrale og mindre sentrale.

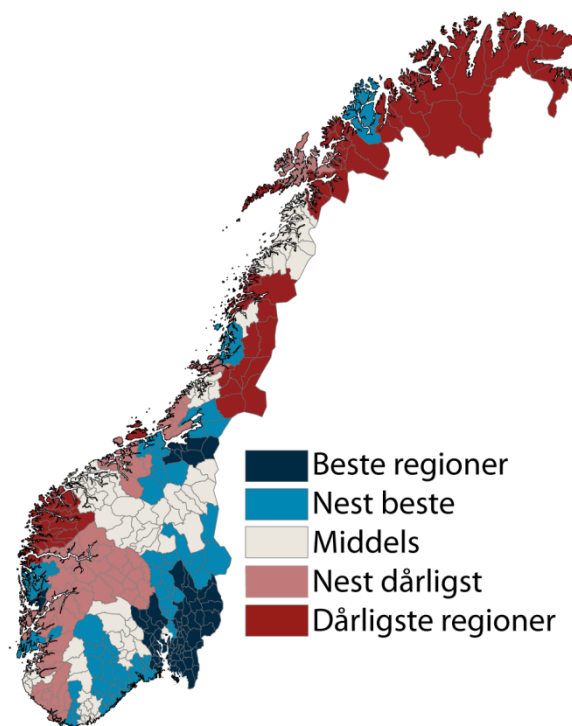
Innvandring

Innvandring har en sterk, negativ sammenheng med nettoflytting. Dette er på grunn av at innvandrere er mer mobile, og ofte flytter videre til et annet sted i Norge etter første bo-setting. Når de flytter videre, blir dette registrert som innenlands flytting. Høy innvandring fører til lav attraktivitet, siden de kommunene som tar i mot mange innvandrere ofte har høy utflytting i neste omgang. I denne sammenhengen blir høy innvandring en årsak til lav attraktivitet. På den andre siden har noen steder høy attraktivitet på grunn av at mange innvandrere har flyttet dit. Dette ser man for eksempel i mange kommuner sentralt på Østlandet, siden innvandrere ofte flytter til mer sentrale kommuner. Her vil den store innvandrerbefolkningen være et resultat av at kommunene har vært attraktive for innvandrerbefolkningen i andre norske kommuner. Den høye mobiliteten til innvandrere fører til at innvandrers flyttemønster har en sterk påvirkning på attraktivitetsindeksen. Kommunene med høyest innflytting av innvandrerbefolkningen har samtidig høye plasseringer på attraktivitetsindeksen, mens kommunene med høyest utflytting av innvandrerbefolkningen også har lav attraktivitet. Det er derfor viktig for et sted å framstå attraktiv for innvandrere. Innvandrerbefolkningen er derimot ikke en ensartet gruppe, og det ser ut til å være forskjell ut fra blant annet innvandringsgrunn. Å ha en høy andel innvandrere fra typiske flyktningland bidrar negativt, siden mange av disse vil flytte til en annen kommune, mens det

ikke er slik for innvandrere fra arbeidsinnvandringsland.

Regional lokalisering

Det er systematiske regionale forskjeller i attraktivitet mellom landsdelene, som figur 52 viser. Spesielt steder i Nord-Norge har en systematisk dårlig flyttebalanse sammenliknet med steder på Østlandet. Dette vil si at selv om alle andre faktorer skulle være like, vil kommuner og regioner i Nord-Norge allikevel ha en dårligere flyttebalanse. Steder på Vestlandet og Sørlandet har også dårligere flyttebalanse sammenliknet med Østlandet. Beliggenhet i Trøndelag skiller seg derimot ikke systematisk fra Østlandet.

Figur 52: Attraktivitetsbarometeret for regioner for perioden 2007-2009.

Hva fanger bostedsattraktivitet ikke opp?

De forklaringsfaktorene vi har funnet, viser seg å ha rimelig stor forklaringskraft, de kan forklare en stor andel av variasjonen i flytting. Allikevel mener vi det er flere gode grunner til å utvide attraktivitetsbegrepet og metoden for å måle attraktivitet.

Ett av de viktigste funnene fra arbeidet med bostedsattraktivitet er at arbeidsmarkedsfaktorene er sentrale som forklaringsfaktorer for variasjon i flytting og bostedsattraktivitet. Kunnskapen om at arbeidsplasser er viktig for bosetting er i seg selv ikke spesielt overraskende. For at det skal være relevant for regionalt utviklingsarbeid, er det behov for å analysere nærmere *hva* slags arbeidsplasser som er viktige.

Attraktivitetsbarometeret peker videre på at det ikke kun er arbeidsmarkedet i egen kommune som er viktig, men hvor godt arbeidsmarkedet i regionen er og hvor integrert bo- og arbeidsmarkedsområdene er.

En konsekvens av metoden for å måle bostedsattraktivitet, som ofte vekker motforestillinger, er at metoden favoriserer mindre bostedskommuner i utkanten av sterke arbeidsmarkedsregioner. Disse kommunene har kanskje selv ikke jobbet aktivt med næringsutvikling, men er attraktive som en konse-

kvens av at de er lokalisert i nærheten av andre sterke arbeidsmarkedskommuner. En annen gruppe kommuner som kan komme godt ut på attraktivitetsbarometeret er kommuner som har hatt sterk nedgang i arbeidsplasser, men likevel beholdt en stor andel av befolkningen. Det kan stride mot folks oppfatning av attraktivitetsbegrepet at slike kommuner blir omtalt som attraktive.

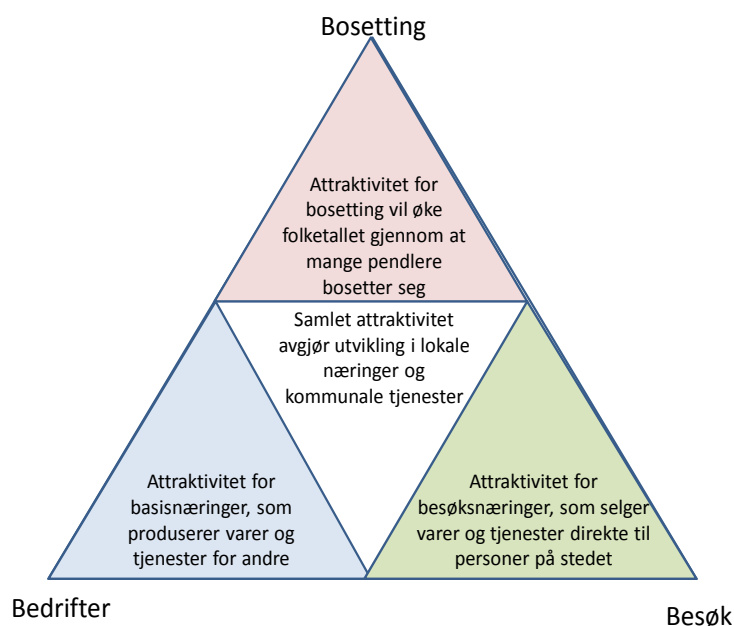
Attraktivitetsbegrepet i seg selv er en kilde til debatt. Attraktivitetsbarometeret har en avgrenset definisjon av attraktivitet, der det bare fokuserer på attraktivitet som bosted. Dette er en dimensjon, mens det kan være andre dimensjoner som også er verdt å inkludere i et attraktivitetsbegrep.

Mange regioner oppfatter seg selv som attraktive, selv om de ikke hevder seg i konkurransen om tilflytting. Noen steder føler seg attraktive fordi de tiltrekker besøkende på grunn av vakker natur, kulturelle tilstelninger eller spesielle attraksjoner, mens andre kan føle at de er attraktive på grunn av at de har et dynamisk næringsliv og er et viktig arbeidsmarked som gavner bostedene i omlandet.

Dette er noe av bakgrunnen til at vi nå er i gang med å utvikle en utvidet metode for å analysere stedlig attraktivitet: Attraktivitetspyramiden.

4. Attraktivitetspyramiden

Attraktivitetspyramiden er en modell for å forstå steders utvikling, vekst eller nedgang. Samtidig er Attraktivitetspyramiden et verktøy for å utvikle strategier for stedsutvikling. Ideen bak Attraktivitetspyramiden er at steder utvikler seg i henhold til deres attraktivitet langs tre dimensjoner: Besøk, bosetting og bedrifter.

Figur 53: Attraktivitetspyramiden

Steder kan være attraktive for bedrifter og trekke til seg næringsliv som produserer varer og tjenester som selges ut av regionen. Dette genererer arbeidsplasser som bidrar til bosetting og arbeidsplasser i lokal tjenesteyting. Steder som er attraktive for besøk vil få høy aktivitet i det næringslivet som selger varer og tjenester direkte til personlige kunder. Dette er både tradisjonell turisme som hotell og restaurant, aktiviteter, underholdning og kultur og detaljhandel. Steder som er attraktive å bo i, vil ha flere innbyggere enn det er arbeidsplassgrunnlag for. Dermed vil det være mange som bor på stedet og pendler ut.

Vi vil først finne ut hvor stedene befinner seg i dag. Ved å analysere hvor stor andel av sysselsettingen som tilhører de tre dimensjonene, vil vi finne stedets profil. Deretter skal vi se på utviklingen langs de tre aksene, for å finne ut hvor attraktive stedene har vært for de uli-

ke dimensjonene de siste årene. Til slutt skal vi slå sammen de tre dimensjonene og se på den samlede utviklingen i attraktivitet. Summen av steders attraktivitet for bedrifter, besøk og bosetting vil kunne forklare vekst eller nedgang. Attraktivitetspyramiden er en helhetlig modell som kan forklare hvorfor noen steder vokser, mens andre steder har nedgang.

Profilen til stedene, og siste års utvikling vil være et verdifullt grunnlag for strategiske valg. Skal regionen satse der den har sin styrke? Eller skal regionen satse på å utlikne sine svakheter?

I denne første rapporten om Attraktivitetspyramiden, har vi begrenset oss til en beskrivelse av tilstand og utvikling. Med indikatorene på plass, kan vi starte arbeidet med å forklare årsakssammenhenger og identifisere mulige tiltak for regionene.

Utviklingen over tid

De siste ti årene har antall arbeidsplasser i basisnæringene sunket i Norge. Basisnæringene er industri, primærnæringene og teknologiske tjenester. Basisnæringene er i sum følsomme for konjunkturer og svinger mer enn andre.

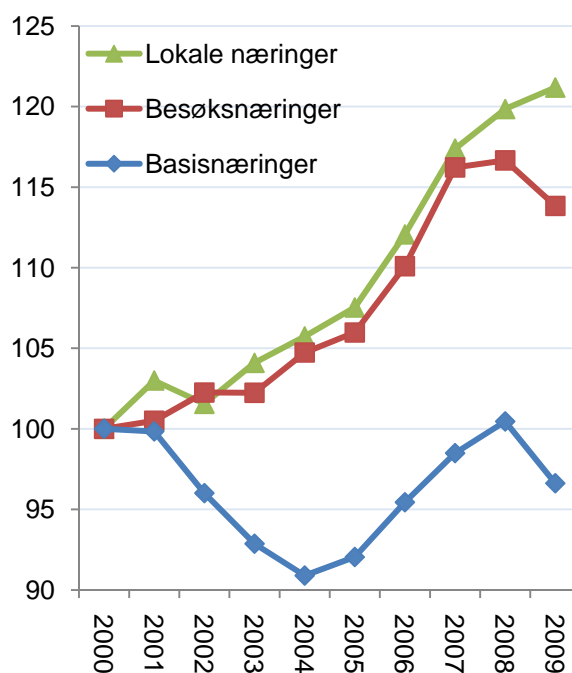
Antall arbeidsplasser i besøksnæringene, som er næringer innenfor reiseliv, aktiviteter og handel, har økt med nesten 14 prosent fra 2000 til 2009. Besøksnæringene blir også påvirket av konjunkturer, og falt med 2,8 prosent fra 2008 til 2009.

Arbeidsplasser knyttet til lokal virksomhet øker mest. Dette er arbeidsplasser i kommunene, i bygg og anlegg og personlige tjenester utenom besøksnæringene. Lokale arbeidsplasser er lite følsomme for konjunkturer. De lokale arbeidsplassene er nært knyttet til befolkningsgrunnlaget. Dermed vil steder som er attraktive som bosted, og som gjennom dette øker befolkningen, får sterke vekst.

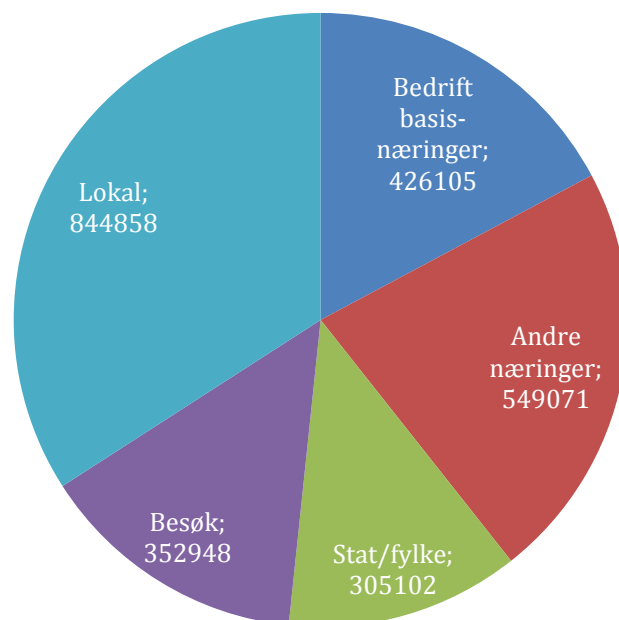
Den lave veksten i basisnæringene og den høye veksten i besøksnæringene og lokale næringer, betyr at attraktivitet for besøk og bosetting gradvis blir viktigere, og at attraktivitet for bedrifter i basisnæringene blir mindre viktig.

Sammensetningen av arbeidsplassene

I tillegg til de tre kategoriene som er vist i figur 54, er det arbeidsplasser i stat og fylke, og i andre næringer. Andre næringer er hovedsakelig tjenester som ikke er direkte konkurranseutsatte. Både arbeidsplasser i stat/fylke og de andre næringene er ofte senterfunksjoner som er konsentrert til de største byene og regionale sentre. Dette er også tjenester som produseres til andre, og kunne vært i samme kategori som basisnæringene. Disse senterfunksjonene er imidlertid sjelden i fokus for lokalt eller regionalt næringsarbeid. Slike senterfunksjoner, særlig i statlig virksomhet, blir lokalisert i politiske prosesser. Her vil eventuelle lokale tiltak som oftest være politisk løbving.

Figur 54: Utvikling av antall arbeidsplasser i Norge i basisnæringer, bedriftsnæringer og lokale næringer, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Figur 55: Arbeidsplassenes sammensetning i Norge i 2009.

4.1 Besøksnæringer

Med attraktivitet for besøk menes attraktivitet for næringsliv som selger varer og tjenester direkte til personlige kunder. Besøksnæringene omfatter hotell og restaurantnæringen, som kan kalles tradisjonelt reiseliv. I tillegg er næringsvirksomhet knyttet til aktivitet, kultur og underholdning også besøksnæringer. Dette er virksomheter som krever personlig oppmøte for kundene. Den største bransjen i besøksnæringene er imidlertid detaljhandel.

Når vi skal beregne størrelse og utvikling i besøksnæringene for regioner og kommuner, må vi ta hensyn til at besøksnæringene også har mye av sin omsetning knyttet til egen befolkning. Derfor trekker vi fra et beregnet gjennomsnitt som bransjene handel, servering og aktiviteter har i Norge. For overnatting regner vi med at all aktivitet stammer fra besøk. Dermed vil en del regioner ha en ”negativ besøksbalanse”. Dette er regioner hvor befolkningen i stor grad besøker andre regioner for handel, restaurantbesøk og aktiviteter.

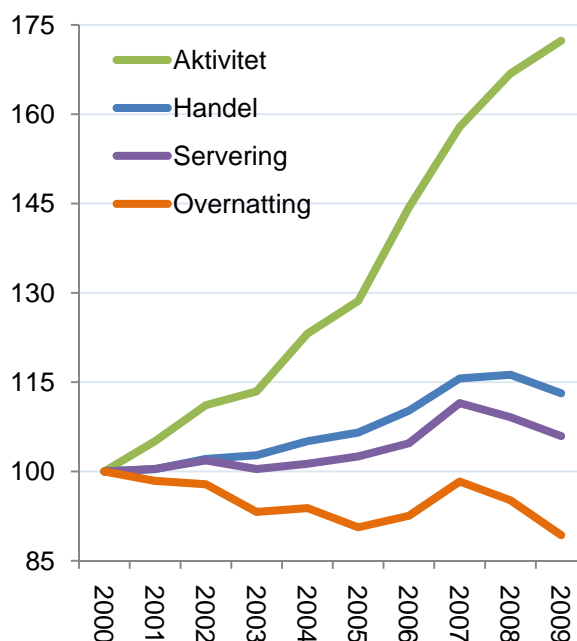
I figur 56 ser vi utviklingen av besøksnæringene nasjonalt. Aktiviteter, som består av kultur og underholdning og arrangementer, har økt raskt. Handel og servering øker litt, mens det er synkende antall arbeidsplasser i overnatting.

Besøksnæringer i regionene

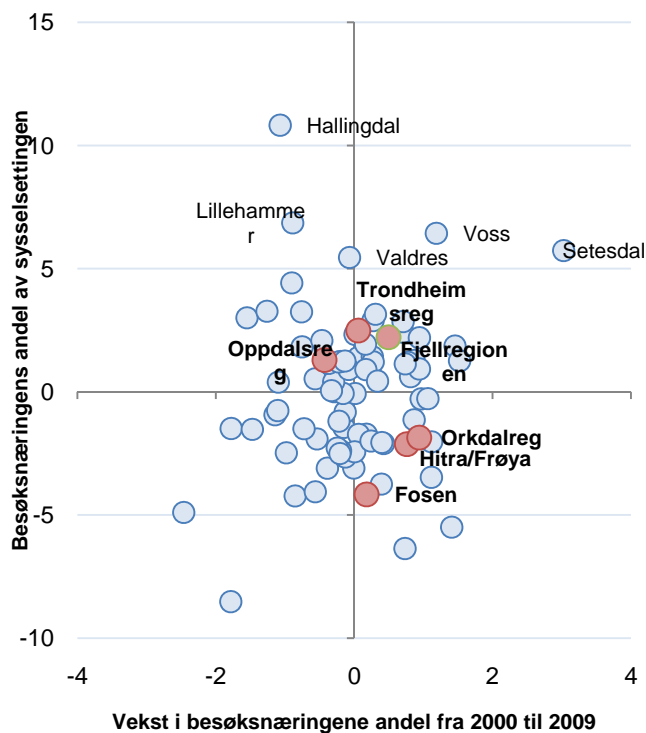
I figur 57 er regionene plassert i forhold til vekst fra 2000 til 2009 på den horisontale akse og relativ størrelse på den vertikale. Hallingdal har det høyeste bidraget fra besøksnæringene av alle regionene i landet i 2009, men har hatt en nedgang de siste ti årene.

Trondheimsregionen har høyest andel av besøksnæringer av regionene i Sør-Trøndelag. Oppdalregionen har også over middels av besøksnæringer, men har gått litt ned de siste årene.

De andre regionene i Sør-Trøndelag har lite besøksnæringer, men har mer vekst i besøksnæringene enn de andre regionene.

Figur 56: Utvikling av antall arbeidsplasser i besøksnæringene i Norge, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Figur 57: Besøksnæringenes bidrag til sysselsettingen i regionene i 2009, og endringer fra 2000 til 2009.

Regionene i Trøndelag

I figur 58 har vi splittet opp bidraget fra besøksnæringene for regionene i Trøndelag. Her ser vi at det først og fremst er overnatting og handel som skaper forskjeller mellom regioner. Tallene for handel, servering og aktivitet er korrigert for det som antas å være aktiviteter rettet mot egne innbyggere. Dermed vil tallene kunne bli negative for steder med handelslekkasje.

Trondheimsregionen har den høyeste konsentrasjonen av besøksnæringer av regionene i Trøndelag. Trondheimsregionen har mye aktivitetsnæringer, handel, overnatting og spesielt servering. Byene trekker til seg besøkende.

Fjellregionen har nest høyest konsentrasjon av besøksnæringer i Trøndelag, og er nummer 16 i landet.

Hitra/Frøya og Fosen har lite besøksnæringer, på grunn av stor handelslekkasje.

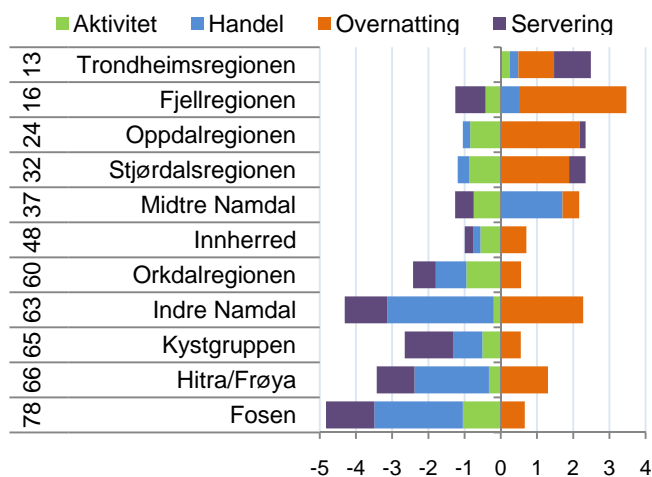
Besøksnæringer i kommunene

Røros er en av de mest utpregede besøkskommunene i landet, og er nummer ni av 430 kommuner når det gjelder konsentrasjon av besøksnæringer. Oppdal er nummer 19 i landet og nummer to i Sør-Trøndelag. Dette er kommuner med mye turisme, som vi kan se av at det er mye sysselsetting i overnatting. Samtidig har disse kommunene mye handel.

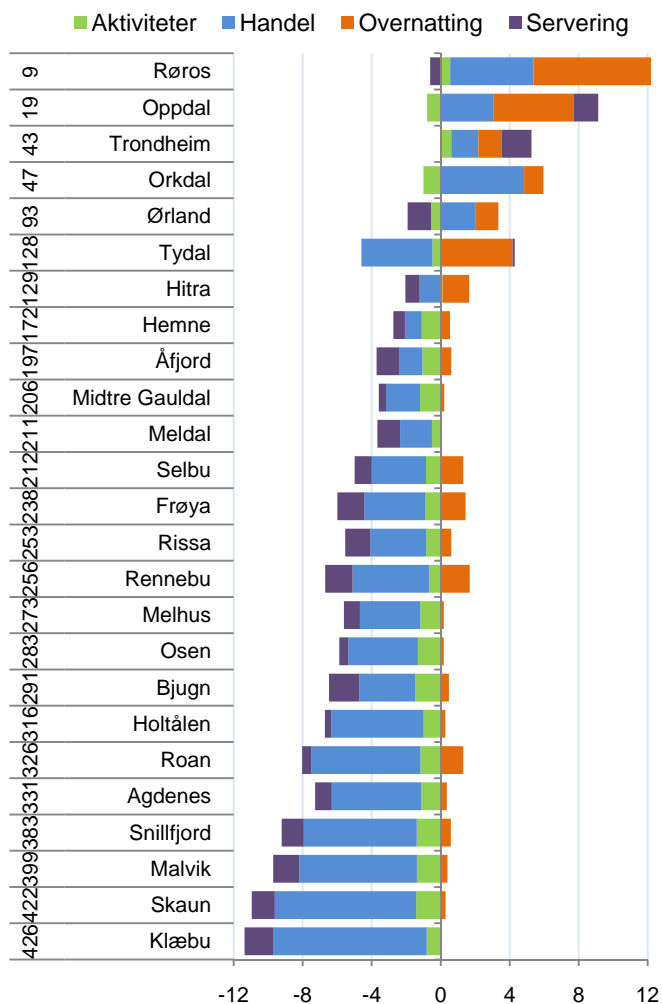
Trondheim er besøkskommune nummer 43 i landet, og har spesielt mye servering.

Orkdal og Ørland har store overskudd på handel, og ser ut til å være regionale handelsentra.

Mange kommuner har svært stor handelslekkasje. Størst handelslekkasje har Malvik, Skaun og Klæbu. Skaun og Klæbu er blant de ti kommunene i landet med relativt minst besøksnæringer.

Figur 58: Prosentvis andel av sysselsettingen i besøksnæringer i regionene i Trøndelag i 2009. Til venstre vises rangering blant landets 83 regioner.

Figur 59: Prosentvis andel av sysselsettingen i besøksnæringer i kommunene i Sør-Trøndelag i 2009. Til venstre vises rangering blant landets 430 kommuner.

4.2 Basisnæringer

Med attraktivitet for bedrifter menes attraktivitet for basisnæringer. Her tenker vi på konkurranseutsatt virksomhet som produserer varer og tjenester som selges ut av regionen, enten som eksport til andre land, eller til kunder nasjonalt.

Vi kan dele opp basisnæringer i tre kategorier; naturbasert virksomhet, industri og teknologiske tjenester. Naturbasert virksomhet inkluderer landbruk, fiske, havbruk og bergverk, mens teknologiske tjenester vil være IT, telekom, engineering og liknende.

De ulike kategoriene har utviklet seg forskjellig, som det framgår av figur 60.

Teknologiske tjenester har hatt sterk vekst, og har vokst med 27,9 prosent på landsbasis fra 2000 til 2009.

Industrien har gått i bølger, men den langsiktige trenden er klart negativ. Industrien har hatt en nedgang på 11,2 prosent fra 2000 til 2009. Det er imidlertid ganske store forskjeller i ulike industribransjer, og noen regioner har hatt vekst i industrien også.

Naturbaserte næringer synker ganske jevnt, og har hatt en nedgang på 13,3 prosent.

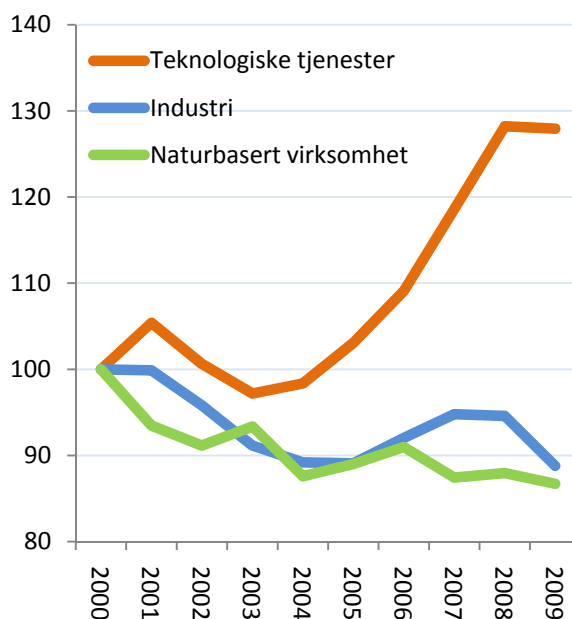
Det er dermed de regionene som har lyktes i å trekke til seg teknologiske tjenester som har lyktes best.

Basisnæringer i regionene

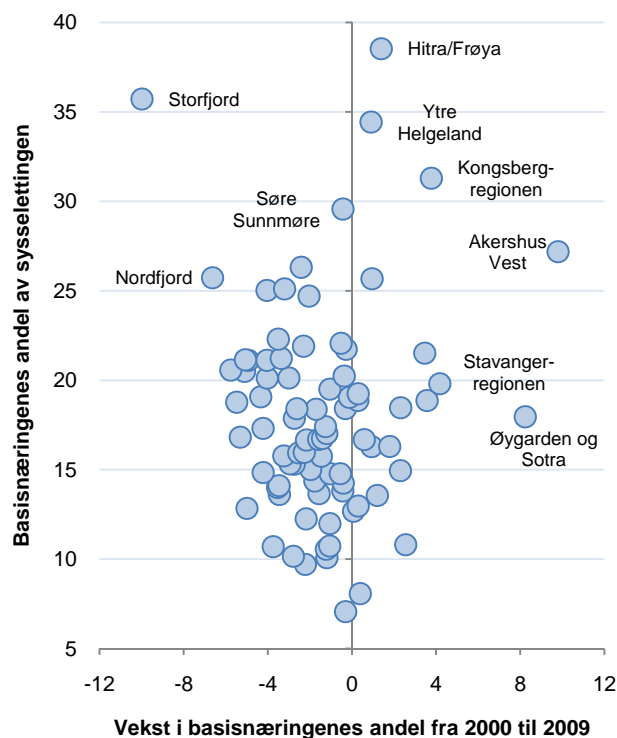
Hitra/Frøya har den høyeste andelen av sysselsettingen i basisnæringer av alle regionene. Antall arbeidsplasser i basisnæringer tilsvarte 38,5 prosent av sysselsettingen i regionen i 2009.

Regioner som Storfjord, Ytre Helgeland, Kongsbergregionen og Søre Sunnmøre kommer på de neste plassene. Av disse har Storfjord hatt en kraftig nedgang siden 2000, mens Kongsbergregionen har hatt sterk vekst.

Akershus Vest er imidlertid den regionen i landet med sterkest vekst i basisnæringer, fulgt av Øygarden og Sotra og Stavangerregionen.

Figur 60: Utvikling i antall arbeidsplasser basisnæringerne i Norge, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Figur 61: Regionene i Norge etter andel av sysselsettingen i basisnæringerne og vekst i basisnæringerne fra 2000 til 2009.

Regionene i Trøndelag

Hitra/Frøya er den regionen i landet med høyest andel av sysselsettingen i basisnæringene.

Oppdalregionen, Fjellregionen og Fosen har også en høy andel basisnæringer, og er rangert som nummer 14, 16 og 19 i landet.

Orkdalregionen er en plassering over middels av regionene.

Trondheimsregionen har under middels konsentrasjon av basisnæringer. Det kommer av at Trondheimsregionen har lite naturbaserte næringer og lav andel industri. Trondheimsregionen har en høy andel av sysselsettingen i teknologiske tjenester. Bare Oslo og Akershus Vest har høyere andel av sysselsettingen i teknologiske tjenester.

Basisnæringer i kommunene

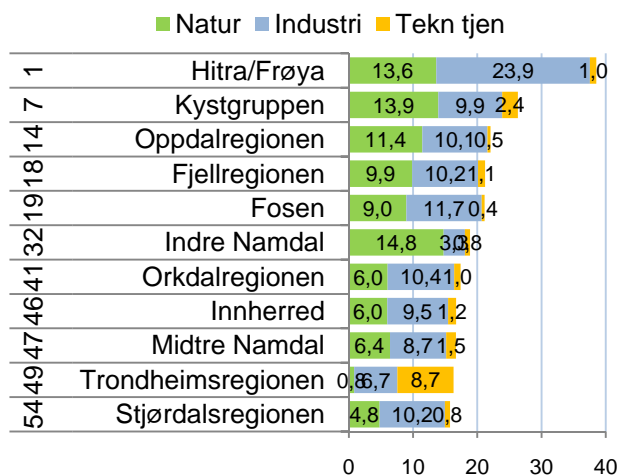
Frøya har den høyeste konsentrasjonen av basisnæringer av kommunene i Sør-Trøndelag. Frøya er nummer åtte i landet med hensyn til andel av sysselsettingen i basisnæringene. Frøya har mye naturbaserte næringer, og samtidig mye industri.

Snillfjord har også mye basisnæringer, men det er først og fremst på grunn av mye naturbaserte næringer. Arbeidsplassene i naturbasert virksomhet tilsvarer mer enn en fjerdedel av samlet sysselsetting i Snillfjord.

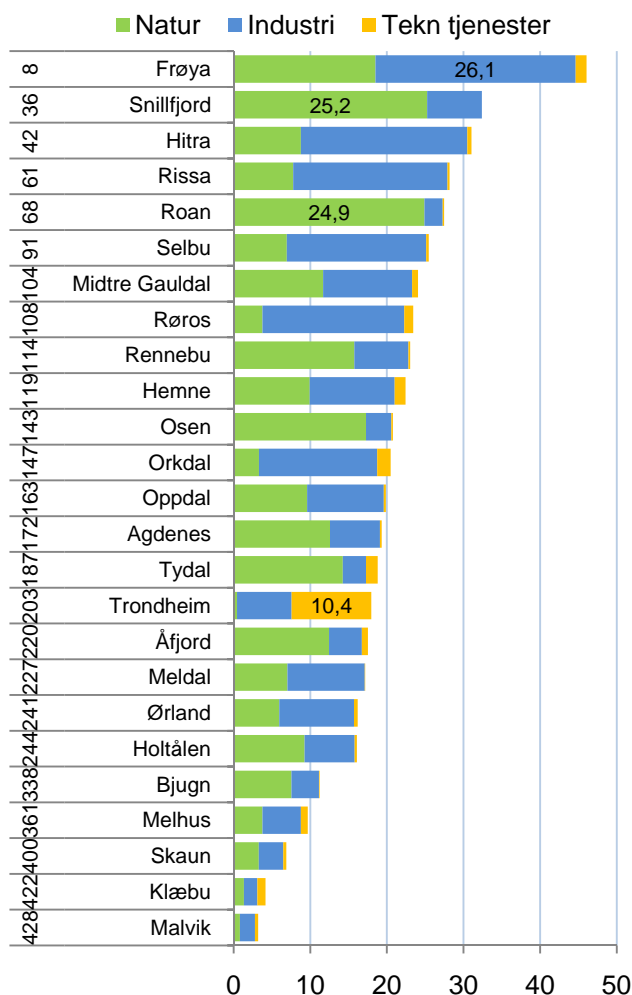
Hitra, Rissa, Roan og Selbu er andre kommuner i Sør-Trøndelag som er blant de 100 kommunene i landet med høyest konsentrasjon av basisnæringer.

I Trondheim er 10,4 prosent av all sysselsetting knyttet til teknologiske tjenester. Det er den femte høyeste konsentrasjonen av teknologiske tjenester av alle kommunene i landet.

Skaun, Klæbu og Malvik er kommuner med spesielt lite basisnæringer.

Figur 62: Prosentvis andel av sysselsettingen i basisnæringer i regionene i Trøndelag i 2009. Til venstre vises rangering blant landets 83 regioner.

Figur 63: Prosentvis andel av sysselsettingen i basisnæringer i kommunene i Sør-Trøndelag i 2009. Til venstre vises rangering blant landets 430 kommuner.

4.3 Bosted

Steder kan ha mange flere innbyggere enn det er næringsgrunnlag for, dersom de er attraktive som bosted. Slike steder vil ha mange bosatte som pendler ut til andre steder. For å måle steders bostedsattraktivitet kan vi derfor bruke netto utpendling som en målestokk.

Både antall personer som pendler til en annen kommune, og andelen av de sysselsatte som pendler øker stadig. I enkelte år med nedgang i sysselsettingen har pendlingsandelen sunket litt, som i 2003 og 2009, men trenden er klart økende. I 2009 pendlet over 800 000 personer i Norge til en annen kommune, tilsvarende over 35 prosent av alle sysselsatte.

Når pendlingen øker, vil betydningen av bostedsattraktivitet bli større. Sammenhengen mellom utviklingen i antall arbeidsplasser og antall innbyggere blir tilsvarende svekket.

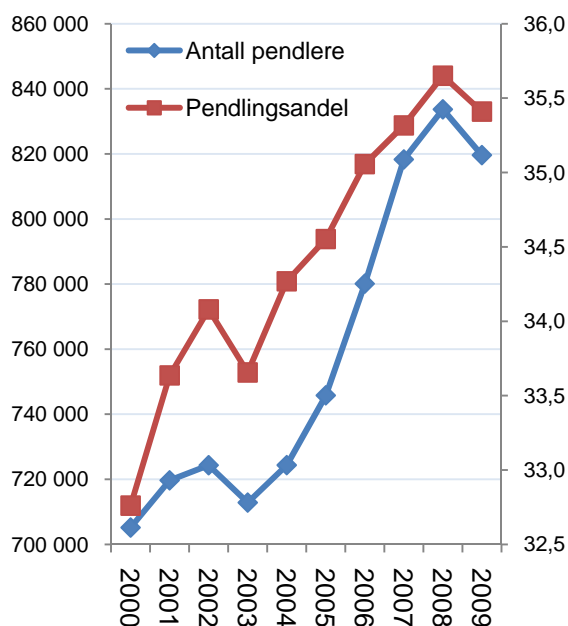
Nettopendlingen til regioner og kommuner er vist tidligere i denne rapporten, i kapittel 1.

Endring i bostedsattraktivitet

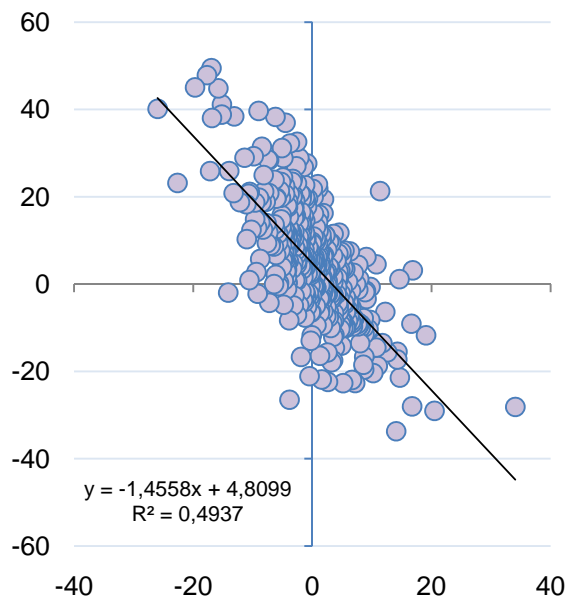
For å måle endringen i bostedsattraktiviteten vil det være nærliggende å se på endringer i netto utpendling. Kommuner som har økt netto utpendling sterk, vil da være kommuner som har fått økt attraktivitet.

Et slikt mål vil imidlertid ha en stor svakhet. Som vi viser i figur 65, er det en sterk sammenheng mellom endring i netto utpendling og nedgang i antall arbeidsplasser. Kommuner med økt utpendling er dermed først og fremst kommuner som har mistet mange arbeidsplasser.

Dermed vil ikke endring i pendling reflektere bostedsattraktivitet. For å måle endring i bostedsattraktivitet må vi derfor gå tilbake til Attraktivitetsbarometeret, som ble presentert i kapittel 3, som indikator.

Figur 64: Antall personer i Norge som pendler til en annen kommune (venstre akse) og andelen av de sysselsatte i Norge som pendler til en annen kommune (høyre akse).

Figur 65: Kommunene i Norge etter endring i netto utpendling som andel av sysselsettingen på horisontal akse, og endring i antall arbeidsplasser på vertikal akse. Perioden 2000-2009.

4.4 Profiler

Vi har nå sett på hvordan den relative størrelsen til besøksnæringer, basisnæringer og pendling varierer mellom kommuner og regioner. Dette kan vi sette sammen, for å se på hvordan de ulike stedene skiller seg fra hverandre og hvor de har sine styrker. Vi kaller dette stedenes profil.

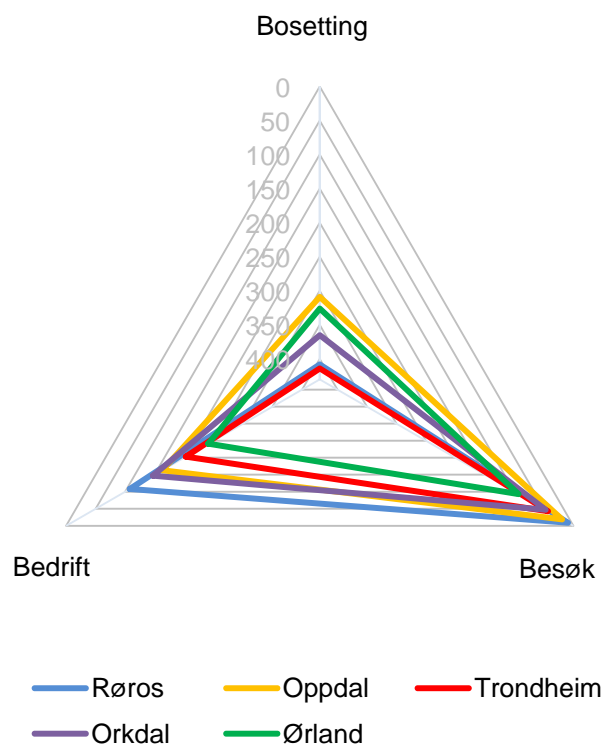
Profilen viser hvordan bosettingen i regionen eller kommunen i dag er basert på besøksnæringer, basisnæringer eller pendling. Profilen viser hvordan sysselsettingen er fordelt. I profilen vil derfor ingen regioner eller kommuner få en høy rangering på alle de tre dimensjonene. Selv om profilen viser hvordan status er i dag, er dette basert på en utviklingshistorie og et grunnlag som er lagt for lagt for tiår, eller endog hundreår siden. Gjennom tiden har befolkningen skapt og opprettholdt et leved grunnlag basert på stedets utfordringer, ressurser og fortrinn. Dette har ført fram til hvor stedet befinner seg i dag.

Besøkskommuner

Fem av kommunene i Sør-Trøndelag er utpregede besøkskommuner, ettersom de blant de 100 kommunene i landet med høyest konsentrasjon av besøksnæringer.

Røros og Oppdal har mest besøksnæringer som nummer 9 og 19 i landet. Trondheim og Orkdal er nummer 43 og 47, mens Ørland er nummer 93.

Disse kommunene har også en del basisnæringer, og er ikke ensidig rettet mot besøksnæringene.

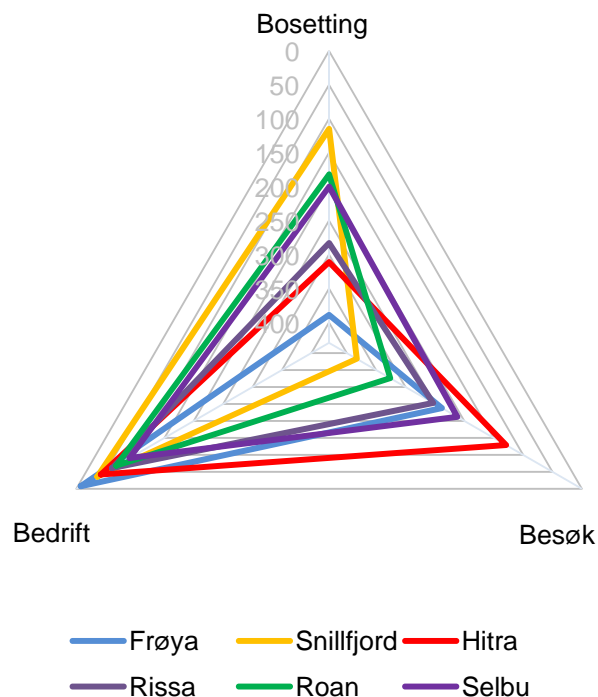
Figur 66: Profil for de mest utpregede besøkskommunene i Sør-Trøndelag i 2009. Tallene viser rangering blant landets 430 kommuner for de tre attraktivitetsdimensjonene.

Bedriftskommuner

Seks av kommunene i Sør-Trøndelag er bedriftskommuner. Frøya er nummer åtte av kommunene i landet når det gjelder konsentrasjon av basisnæringer.

Av disse seks er kommuner som Snillfjord, Roan og Selbu også avhengige av pendling til andre kommuner.

Hitra, Selbu og Frøya har også en del besøksnæringer.

Figur 67: Profil for de mest utpregede bedriftskommunene i Sør-Trøndelag i 2009. Tallene viser rangering blant landets 430 kommuner for de tre attraktivitetsdimensjonene.

Bostedskommuner

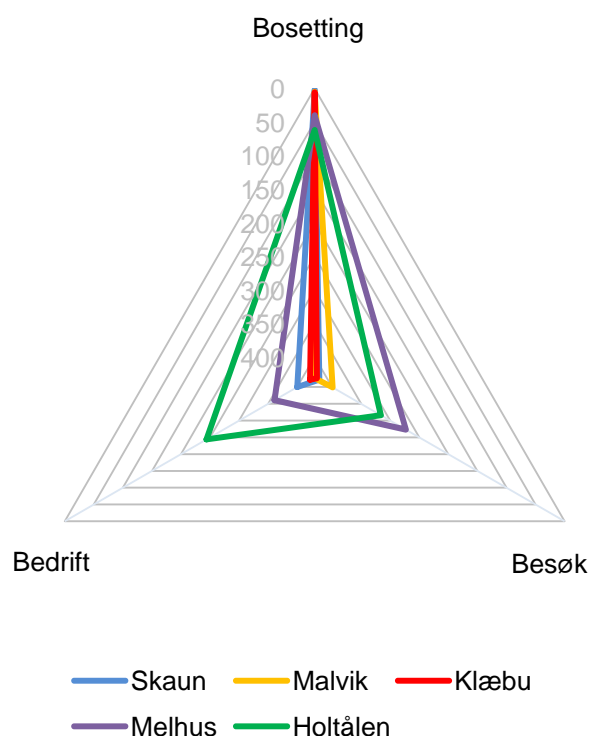
Sør-Trøndelag har fem kommuner som er utpregede bostedskommuner. Det er Skaun, Malvik, Klæbu, Melhus og Holtålen.

Det som danner grunnlaget for verdiene på denne akse er kommunens rangering når det gjelder netto utpendling. Dette er kommuner med stor netto utpendling. Mye av bosettingen i slike kommuner er basert på å være et bosted for folk som pendler til andre kommuner.

Skaun, Malvik og Klæbu er svært ensidig innrettet mot pendling til andre kommuner. I disse kommunene er det nesten ikke basis- eller besøksnæringer.

Holtålen har noe basisnæringer, mens Melhus har noe besøksnæringer, så disse kommunene er ikke så ekstreme som de andre bostedskommunene.

I tabell 1, vist som sluttnote^{vi}, viser vi alle rangeringsnummerne til kommunene i Sør-Trøndelag for de tre attraktivitetsdimensjonene.

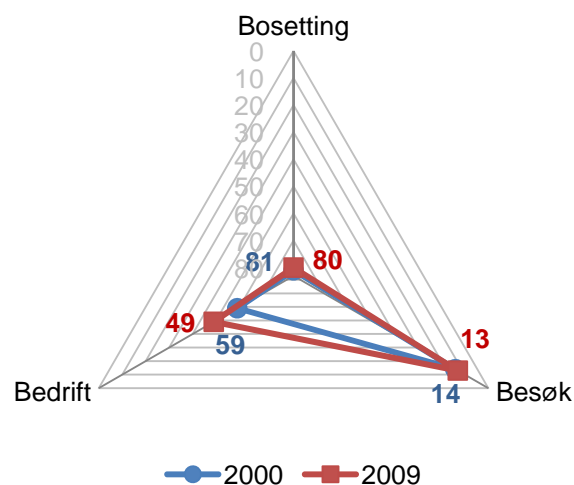
Figur 68: Profil for de mest utpregede bostedskommunene i Sør-Trøndelag i 2009. Tallene viser rangering blant landets 430 kommuner for de tre attraktivitetsdimensjonene.

Trondheimsregionen

Trondheimsregionen er en besøksregion, og er rangert som nummer 13 av 83 regioner i landet med hensyn til konsentrasjon av besøksnæringer. I 2000 var tilsvarende rangering 14. plass.

Trondheimsregionen har gått opp ti plasseringer som bedriftsregion. I 2000 var Trondheimsregionen nummer 59 med hensyn til andel sysselsetting i basisnæringer. I 2009 har regionen kommet opp til 49. plass. Som vi skal se senere, er dette fordi regionen har hatt en sterk vekst i antall arbeidsplasser i teknologiske tjenester.

Trondheimsregionen er ikke en region som er basert på bosetting som pendler til andre regioner, snarere tvert i mot. Det er bosatte i naboregionene som pendler til Trondheimsregionen.

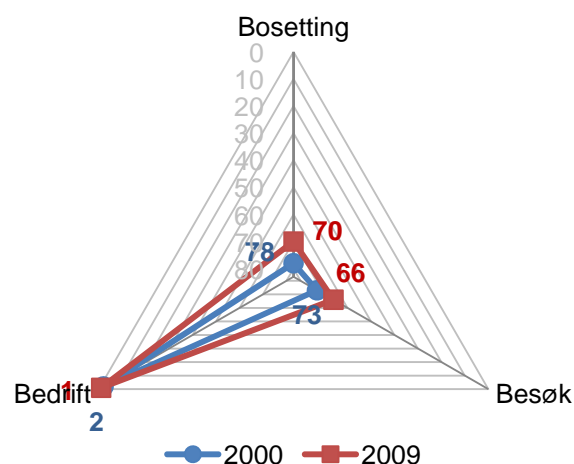

Figur 69: Profilen til Trondheimsregionen i 2000 og 2009. Tallene viser rangering blant landets 83 regioner for de tre attraktivitetsdimensjonene.

Hitra/Frøya

Hitra/Frøya er en av de mest ekstreme bedriftsregionene i landet. Hitra/Frøya hadde nest høyest konsentrasjon av basisnæringer i 2000, men aller høyest konsentrasjon i 2009.

Når det gjelder besøk og bosetting, er Hitra/Frøya lavt rangert i 2009, selv om rangeringene er litt høyere enn i 2000.

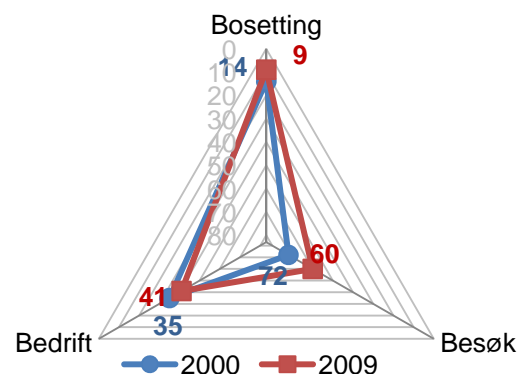
Figur 70: Profilen til Hitra/Frøya i 2000 og 2009. Tallene viser rangering blant landets 83 regioner for de tre attraktivitetsdimensjonene.

Orkdalregionen

Orkdalregionen er en utpreget bostedsregion, og er rangert som nummer ni av 83 regioner langs bostedsaksen. Orkdalregionen har gått fram fra 14. plass til niende plass fra 2000 til 2009, og dermed forsterket sin profil som bostedsregion.

Samtidig har Orkdalregionen også klatret som besøksregion, fra nummer 72 til 60.

Orkdalregionen har imidlertid tapt langs bedriftsaksen. I 2000 var Orkdalregionen rangert som nummer 35 av 83 regioner når det gjelder konsentrasjon av basisnæringene. I 2009 er tilsvarende rangering 41.

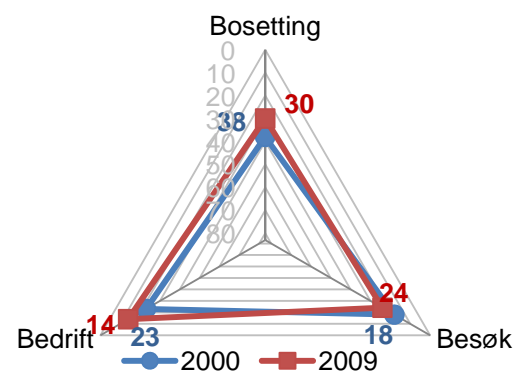
Figur 71: Profilen til Orkdalregionen i 2000 og 2009. Tallene viser rangering blant landets 83 regioner for de tre attraktivitetsdimensjonene.

Oppdalregionen

I 2000 var Oppdalregionen høyest rangert langs besøksaksen, der regionen var nummer 18 av 83 regioner. I 2009 hadde rangeringen for konsentrasjon av besøksnæringer sunket til nummer 24.

I samme periode har Oppdalregionens rangering langs bedriftsaksen gått opp fra 23 til 14. Samtidig har rangeringen langs bosettingsaksen økt fra 38 til 30.

Oppdalregionen har dermed beveget seg fra å være en besøksregion til en bedriftsregion.

Figur 72: Profilen til Oppdalregionen i 2000 og 2009. Tallene viser rangering blant landets 83 regioner for de tre attraktivitetsdimensjonene.

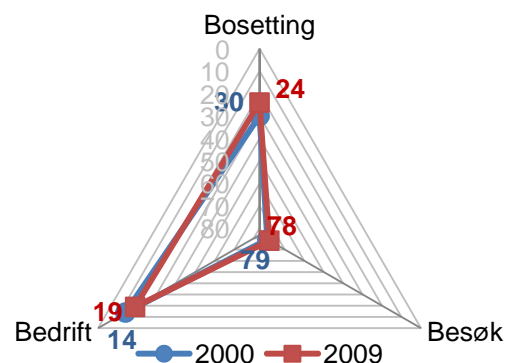
Fosen

Fosen var nummer 14 for konsentrasjon av basisnæringer i 2000. I 2009 hadde denne rangeringen sunket til 19.

Samtidig har Fosens rangering som bostedsregion gått opp fra 30 til 24.

Fosens rangering som besøksregion er blant de aller laveste av de 83 regionene i landet.

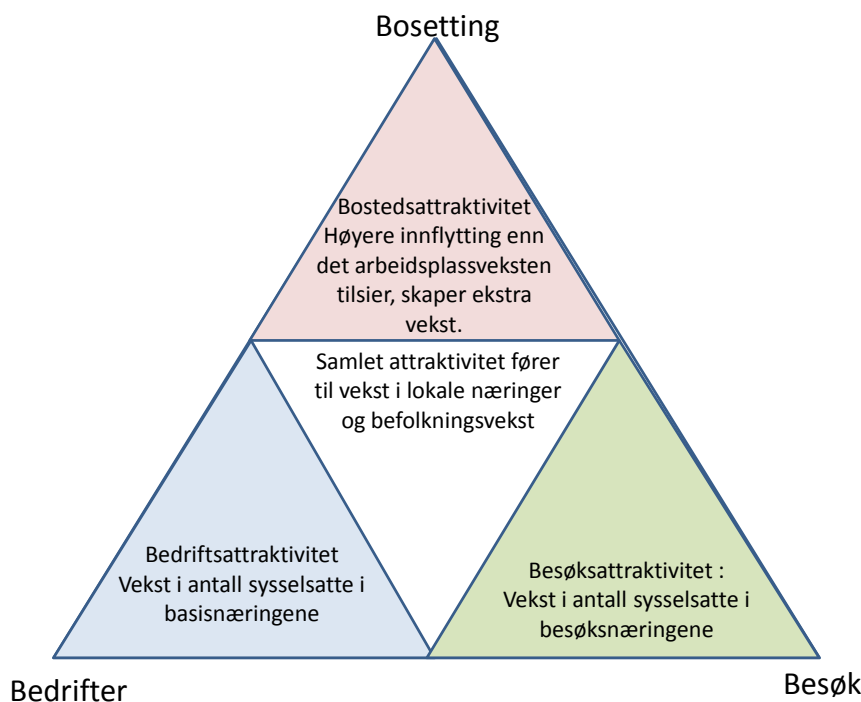
Fosen er dermed i ferd med å bevege seg fra å være en bedriftsregion til en bostedsregion.

Figur 73: Profilen til Fosen i 2000 og 2009. Tallene viser rangering blant landets 83 regioner for de tre attraktivitetsdimensjonene.

4.5 Attraktivitet og utvikling

Profilen viser status for hvor stedene befinner seg i dag. Enda mer interessant er det å se på hvordan de ulike attraktivitetsdimensjonene har bidratt til utviklingen de siste årene, og i hvilken retning stedene beveger seg. Det er endringen de siste årene som viser om stedet har vært attraktive for en eller flere av de tre dimensjonene besøk, bedrift og bosted. Steder som har vært attraktive både for bosted, besøk og bedrifter vil være de som har oppnådd høyest vekst.

Figur 74: Indikatorene for de tre attraktivitetsdimensjonene.

Vi skal først se på utviklingen langs de tre aksene. I denne rapporten fokuserer vi på utviklingen de siste ti årene, fra 2000 til 2009.

Vi måler veksten i bedrifts- og besøksattraktivitet gjennom å se på endringer i sysselsettingen i basisnæringer og besøksnæringer som andel av folketallet. Endringene måles i prosentpoeng av samlet sysselsetting i begynnelsen av perioden. Dermed får vi fram hvor mye disse endringene har betydd for den samlede sysselsettingen. Ved å måle på denne måten luker vi bort vekst i besøksnæringene som skyldes befolkningsøkningen. For å måle endring i bostedsattraktivitet bruker vi attraktivitetsbarometeret. Siden resultater fra Attraktivitetsbarometeret er presentert i kapittel 3,

blir ikke attraktivitetsbarometeret omtalt nærmere i dette kapitlet.

De tre attraktivitetsdimensjonene vil representere tre ulike retninger for regionale utviklingsstrategier. Det vil være helt forskjellige virkemidler for de tre attraktivitetsdimensjonene.

Når man har kunnskap om profilen til stedene og siste års utvikling, vil dette være et verdifullt grunnlag for strategiske valg. Valget vil så være om man skal der den har sin styrke, eller om man skal satse på å utlikne sine svakheter.

Utvikling besøksattraktivitet

For å måle den siste tidens utvikling i besøksattraktivitet tar vi utgangspunkt i utviklingen i besøksnæringene i perioden 2000-2009.

Utvikling i regionene

I figur 75 ser vi hvordan regionene i Trøndelag plasserer seg med hensyn til utvikling i besøksnæringene. Endringen i antall arbeidsplasser i besøksnæringene blir målt i prosentpoeng av sysselsettingen i regionen i 2000.

I Trøndelag er det Indre Namdal og Innherred som har hatt den sterkeste økningen i besøksnæringene.

Orkdalregionen og Hitra/Frøya gjør det best av regionene i Sør-Trøndelag. Begge har hatt vekst i handel. Fjellregionen har også hatt vekst i handel, men nedgang i aktivitet og servering.

Fosen gjør det også bedre enn middels som nummer 32.

Trondheimsregionen kommer også ut bedre enn middels med en 38. plass. I Trondheimsregionen har utviklingen i handel vært dårlig. Det er antakelig forklaringen på at så mange av de andre regionene i Trøndelag har vekst i handelen.

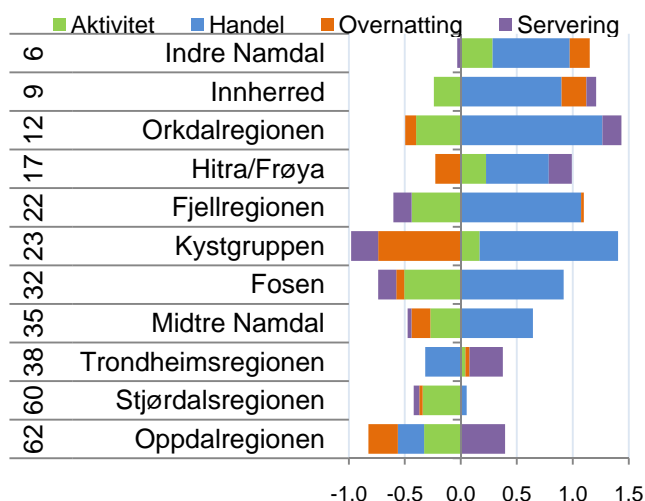
Oppdalregionen taper både på overnatting, handel og aktiviteter.

Utvikling i kommunene

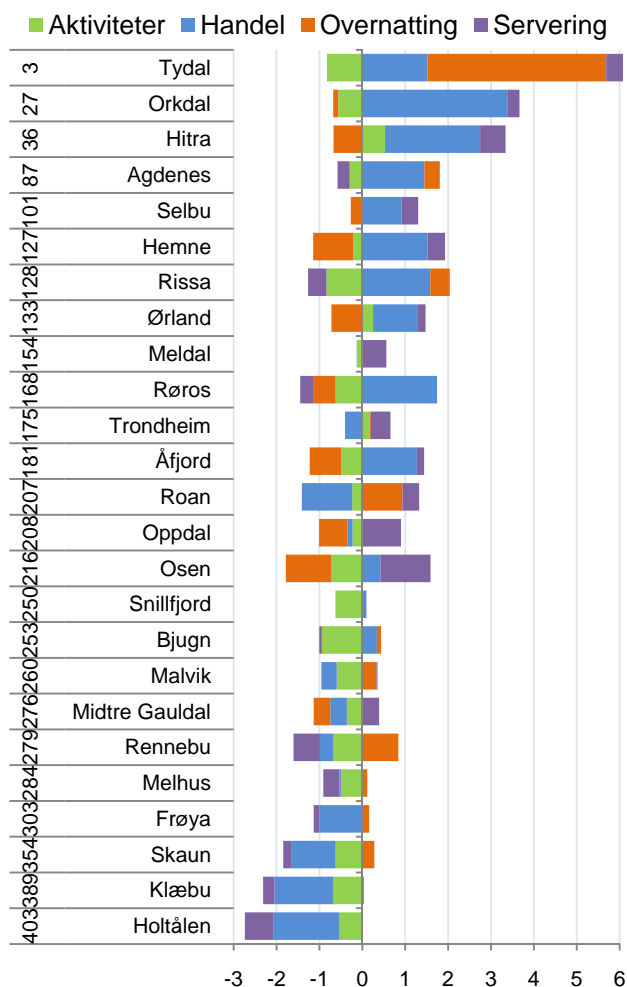
Tydal har den klar sterkeste veksten i besøksnæringene av kommunene i Sør-Trøndelag, og den tredje høyeste veksten i besøksnæringene av alle kommunene i landet. Høy vekst i overnatting er årsaken.

Orkdal, Hitra og Agdenes har også god vekst i besøksnæringene, spesielt i handelen.

Noen kommuner, som Frøya, Skaun, Klæbu og Holtålen, har sterk nedgang i besøksnæringene. Handelslekkasjen i disse kommunene har vokst siden 2000.

Figur 75: Utvikling i bidrag til sysselsettingen fra besøksnæringene fra 2000 til 2009 for regionene i Trøndelag. Rangering blant landets 83 regioner er vist til venstre.

Figur 76: Utvikling i bidrag til sysselsettingen fra besøksnæringene fra 2000 til 2009 i kommunene i Sør-Trøndelag. Til venstre vises rangering blant de 430 kommunene i landet.

Utvikling bedriftsattraktivitet

For å måle utvikling i bedriftsattraktivitet tar vi utgangspunkt i utvikling i basisnæringene i perioden 2000-2009. Siden basisnæringene per definisjon er næringer som produserer varer og tjenester som kan selges ut av regionen, er det ikke noe fratrekk for salg til egne innbyggere, slik som vi gjorde for besøksnæringene.

Utvikling i regionene

Trondheimsregionen har hatt sterkest vekst i basisnæringene i Trøndelag. Det kommer av en sterk vekst i teknologiske tjenester. Trondheimsregionen er nummer ti av regionene i landet med hensyn til vekst i basisnæringene.

Hitra/Frøya er nummer 11 med hensyn til vekst. Også Hitra/Frøya har hatt substansiell vekst i teknologiske tjenester.

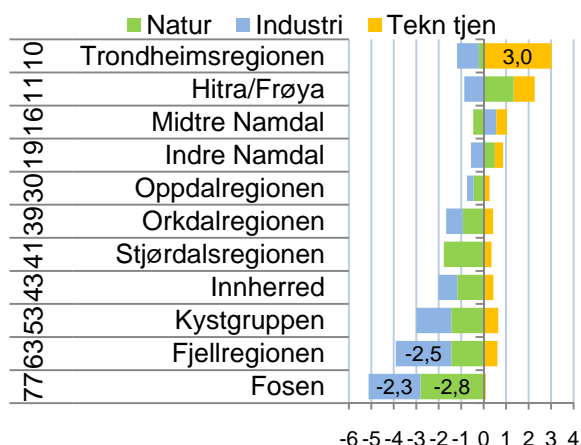
Oppdal- og Orkdalregionen har begge hatt en utvikling i basisnæringene som er litt bedre enn middels av regionene.

Fjellregionen og Fosen har hatt en svært dårlig utvikling i basisnæringene, og har tapt mange arbeidsplasser i industri og naturbasert virksomhet.

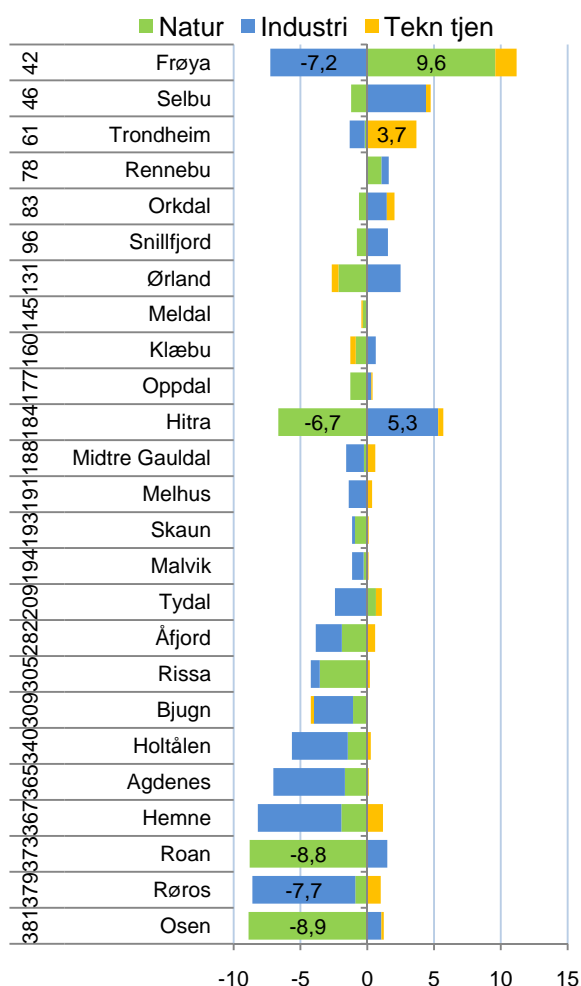
Utvikling i kommunene

Frøya, Selbu og Trondheim har hatt den sterkeste veksten i basisnæringene i Sør-Trøndelag. Trondheim har hatt en vekst i antall arbeidsplasser i teknologiske tjenester som tilsvarer 3,7 prosent av samlet sysselsetting.

Roan, Røros og Osen har tapt flest arbeidsplasser i basisnæringene.

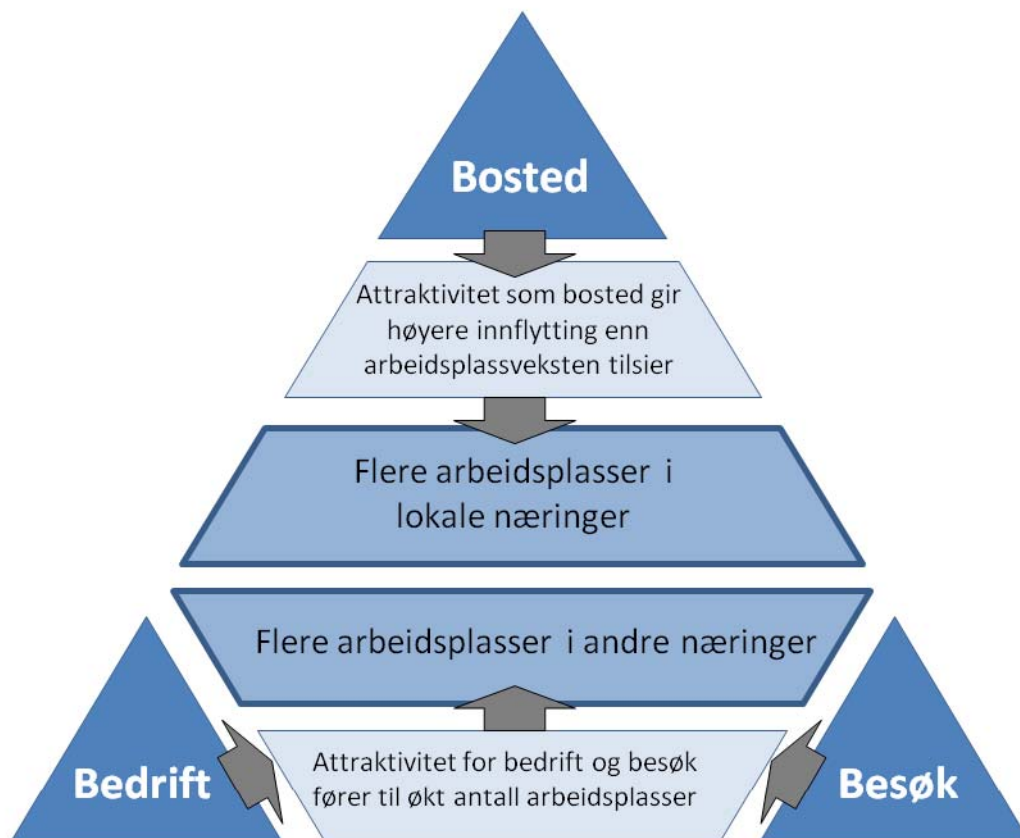
Figur 77: Utvikling i bidrag til sysselsettingen fra basisnæringene fra 2000 til 2009 for regionene i Trøndelag. Rangering blant landets 83 regioner er vist til venstre.

Figur 78: Utvikling i bidrag til sysselsettingen fra basisnæringene fra 2000 til 2009 for kommunene i Sør-Trøndelag. Rangering blant landets 430 kommuner er vist til venstre.

4.6 Samlet attraktivitet

Det siste vi skal gjøre er å sette de tre attraktivitetsdimensjonene sammen for å se på den samlede attraktiviteten til et sted. Ideen bak Attraktivitetspyramiden er at de tre attraktivitetsdimensjonene til sammen skal forklare et steds utvikling. Det er summen av steders attraktivitet for bedrifter, besøk og bosetting som vil kunne forklare vekst eller nedgang. Attraktivitetspyramiden er en helhetlig modell som kan forklare hvorfor noen steder vokser, mens andre steder har nedgang.

Figur 79: Samlet attraktivitet.

Bedrifts- og besøksdimensjonen påvirker arbeidsplassutviklingen. Steder med høy attraktivitet for bedrifter og besøkende vil få vekst i antall arbeidsplasser i disse næringene. Denne veksten gir positive stimulanser til andre næringer og bransjer, som ulike tjenester, transport og liknende

Steder med høy bostedsattraktivitet får høyere innflytting enn arbeidsplassveksten skulle tilsa. Dette øker befolkningsgrunnet og fører til vekst i lokale arbeidsplasser, som kommunale

tjenester, bygg og anlegg, handel for egen befolkning og så videre. Høy bostedsattraktivitet gir seg også utslag i en yngre befolkning som vil gi bedre fødselsbalanse de neste årene.

De tre attraktivitetsdimensjonene bidrar på hver sin måte til veksten på et sted. Steder som har høy attraktivitet for alle de tre dimensjonene vil oppnå vekst.

I resten av dette kapitlet vil vi sette de tre attraktivitetsdimensjonene sammen, for å få et mål på samlet attraktivitet.

4.7 Samlet attraktivitet for fylkene

Fylkenes samlede attraktivitet, og hvordan de tre dimensjonene har bidratt til denne er vist i figur 80.

Akershus er det fylket som har høyest samlet attraktivitet av alle fylkene, mens Finnmark har lavest samlet attraktivitet. Akershus er ikke best på noen av enkeltindikatorerne, men skårer positivt på alle tre.

Det er bare fem fylker som har fått vekstimpulser fra basisnæringene. Foruten Akershus er dette Sør-Trøndelag, Hordaland, Vest-Agder og Rogaland. Sogn og Fjordane, Telemark og Østfold har den mest negative utviklingen i basisnæringene, men Østfold kommer likevel samlet ut på andreplass på grunn av høyest bostedsattraktivitet.

Østlandsfylkene vinner mye på høy bostedsattraktivitet, mens Nord-Norge og Sogn og Fjordane taper mye.

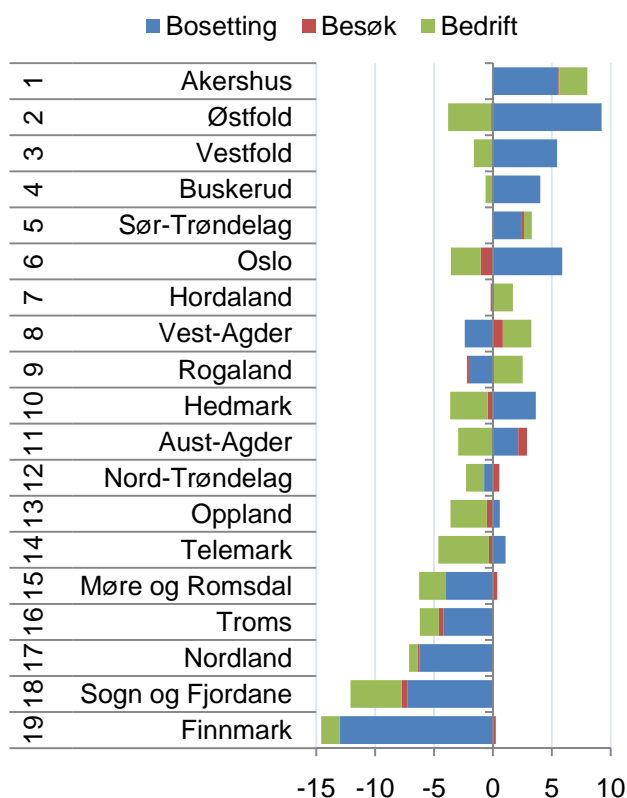
Besøksattraktivitet betyr tilsynelatende mindre for fylkenes utvikling. Her er Agderfylkene vinnere, mens Oslo taper.

Samlet attraktivitet og befolkningsvekst

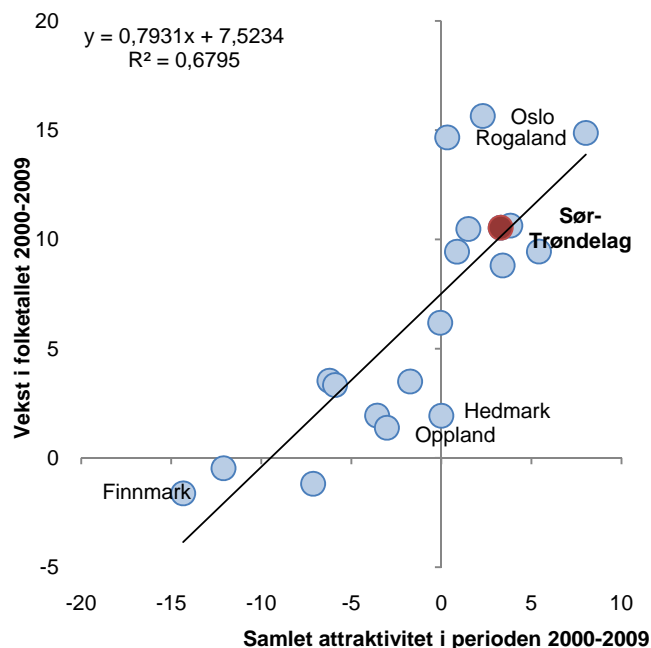
Sammenhengen mellom samlet attraktivitet og fylkenes befolkningsutvikling de siste ti årene er vist i figur 81. Utviklingen i samlet attraktivitet forklarer nesten 68 prosent av variasjonen mellom fylkenes befolkningsvekst.

Oslo og Rogaland har en høyere vekst enn forventet. De har hatt høy vekst i bransjer som verken er basis- eller besøksnæringer. De største byene har generelt en tendens til å få høyere vekst enn attraktiviteten tilsier, det å være stor ser ut til å generere vekst i seg selv.

Sør-Trøndelag har litt høyere folketallsvekst enn samlet attraktivitet tilsier.

Figur 80: Samlet attraktivitet for fylkene i perioden 2000-2009. Til venstre viser fylkenes rangering for samlet attraktivitet.

Figur 81: Sammenhengen mellom samlet attraktivitet som vist i figur 80 og befolkningsvekst for perioden 2000-2009.

4.8 Samlet attraktivitet for regionene

Når vi ser på endringer, vil en region kunne skåre høyt på alle de tre dimensjonene. Slike regioner vil få svært sterk vekst. Det er imidlertid bare noen få regioner i landet som har fått positivt bidrag fra alle de tre attraktivitetsdimensjonene samtidig de siste ti årene. Det er Øvre Romerike, Bjørnefjorden og Trondheimsregionen, som også er helt i toppen når det gjelder befolkningsvekst.

Vi kan se på vekstimpulsene fra de tre attraktivitetsdimensjonene samlet for regionene i Trøndelag i figur 82.

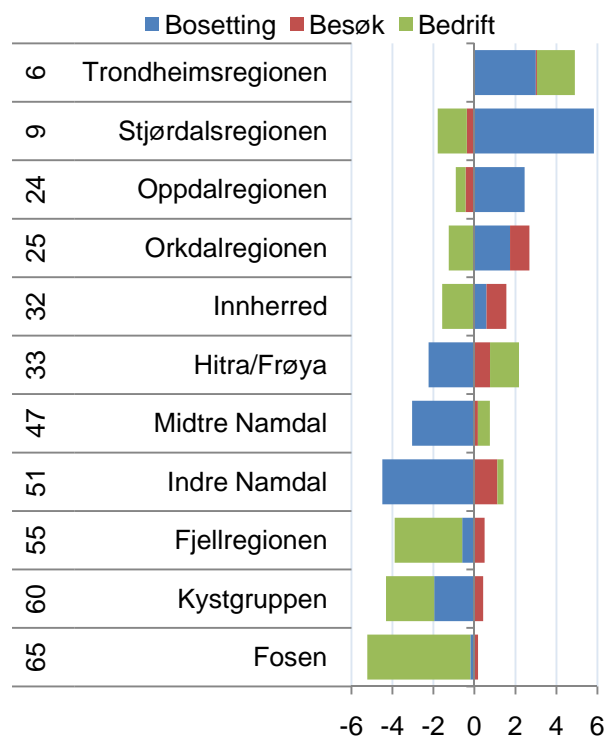
Da er det Trondheimsregionen og Stjørdalsregionen som kommer best ut av regionene i Trøndelag. Disse regionene er nummer seks og nummer ni i landet for samlet attraktivitet de siste ti årene.

Oppdalregionen, Orkdalregionen og Hitra/Frøya har alle en samlet attraktivitet som er bedre enn middels av norske regioner. Fosen har lavest samlet attraktivitet av regionene i Sør-Trøndelag og er rangert som nummer 65 av 83 regioner.

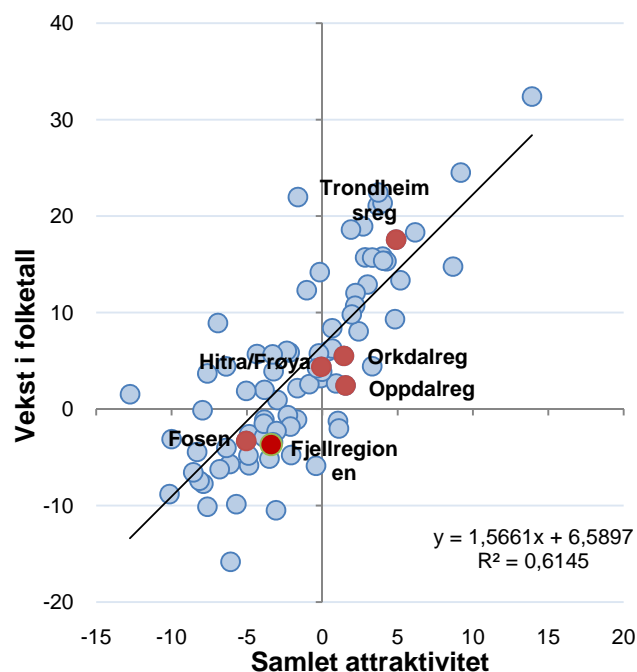
De samlede vekstimpulsene fra de tre attraktivitetsdimensjonene forklarer nesten 62 prosent av variasjonen i befolkningsveksten i regionene. Store, folkerike regioner har en tendens til å få høyere vekst enn forventet, som forklarer noen av de 38 prosentene som modellen ikke forklarer.

Trondheimsregionen har høyere arbeidsplassvekst enn samlet attraktivitet tilsier. Det er typisk for byregionene.

De andre regionene i Sør-Trøndelag har et ”distriktshandikapp” og har dårligere befolkningsutvikling enn samlet attraktivitet tilsier.

Figur 82: Samlet attraktivitet for regionene i Trøndelag i perioden 2000-2009. Rangering for samlet attraktivitet blant de 83 regionene til venstre.

Figur 83: Sammenhengen mellom samlet attraktivitet og vekst i folketallet i regionene for perioden 2000-2009.

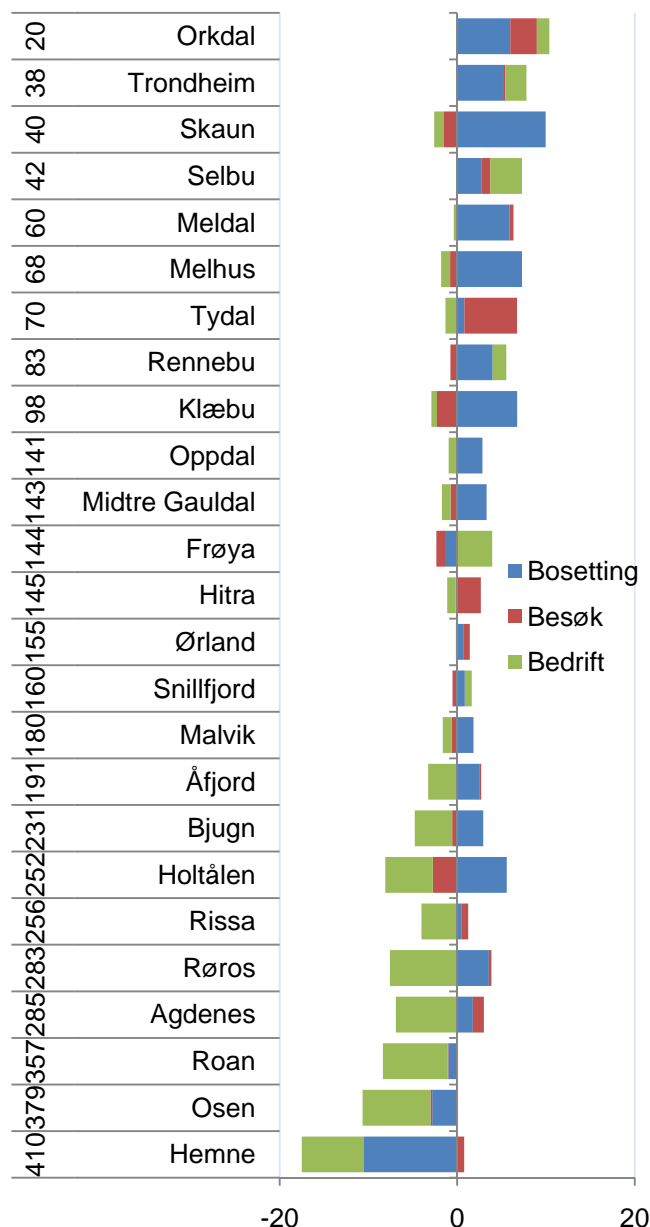
4.9 Samlet attraktivitet i kommunene

Orkdal, Trondheim og Skaun har høyest samlet attraktivitet av kommunene i Sør-Trøndelag. Felles for disse kommunene er at det er bostedsattraktiviteten som har vært den drivende kraften.

Mange andre kommuner i Sør-Trøndelag har vært attraktive de siste årene. Et klart flertall av kommunene i fylket har vært over middels attraktive samlet sett etter 2000.

De kommunene som kommer dårligst ut har alle hatt nedgang i basisnæringene. Roan, Osen og Hemne har hatt lavest samlet attraktivitet, ved å ha hatt svak bedrifts- og bostedsattraktivitet.

Det er hovedsakelig forskjeller i bosteds- og bedriftsattraktivitet som skaper forskjeller mellom kommunene. Besøksattraktivitet betyr mindre. Noen kommuner har imidlertid fått substansiell vekst gjennom økt besøksattraktivitet, som Orkdal, Tydal og Hitra.

Figur 84: Samlet attraktivitet i kommunene i Sør-Trøndelag i perioden 2000-2009. Nasjonal rangering helt til venstre.

ⁱ Alle tallene som er brukt i kapitlet om befolkning og arbeidsplasser er hentet fra SSB, enten fra statistikkbanken på internett, eller fra spesialkjøringer som Telemarksforskning har fått utført av SSB.

ⁱⁱ Regioninndelingen i Sør-Trøndelag er som følger:

Nr NY	Navn NY	ny region
1601	Trondheim	Trondheimsregionen
1612	Hemne	Orkdalregionen
1613	Snillfjord	Orkdalregionen
1617	Hitra	Hitra/Frøya
1620	Frøya	Hitra/Frøya
1621	Ørland	Fosen
1622	Agdenes	Orkdalregionen
1624	Rissa	Fosen
1627	Bjugn	Fosen
1630	Åfjord	Fosen
1632	Roan	Fosen
1633	Osen	Fosen
1634	Oppdal	Oppdalregionen
1635	Rennebu	Oppdalregionen
1636	Meldal	Orkdalregionen
1638	Orkdal	Orkdalregionen
1640	Røros	Fjellregionen
1644	Holtålen	Fjellregionen
1648	Midtre Gauldal	Oppdalregionen
1653	Melhus	Trondheimsregionen
1657	Skaun	Orkdalregionen
1662	Klæbu	Trondheimsregionen
1663	Malvik	Trondheimsregionen
1664	Selbu	Trondheimsregionen
1665	Tydal	Fjellregionen

ⁱⁱⁱ Alle tall for nyetableringer, vekst og lønnsomhet baserer seg på data som Telemarksforskning har fått levert fra Brønnøysundregistrene.

^{iv} I figuren har vi beregnet hvor stor etableringsfrekvens fylkene ville hatt, dersom de hadde hatt gjennomsnittlig etableringsfrekvens i alle bransjer, og lagt dette ut på den horisontale akse. På den vertikale akse er det den faktiske etableringsfrekvensen. Den oppmerksomme leser vil kanskje se at regresjonslinjen ikke er lagt med beste tilpasning, men at den er tvunget gjennom origo. Det kommer av at en rett fram regresjon ville ha

gitt en betaverdi på over 1,4. Dette kommer igjen av at de fylkene som har en positiv bransjestruktur også har sterk befolkningsvekst. En urban bransjestruktur gir høy etableringsfrekvens, og det er i de urbane områder at befolkningsveksten er sterkest, og befolkningsveksten stimulerer også til nyetablering. Den sterke sammenhengen mellom bransjestruktur og befolkningsvekst kan få en til å undres. Denne sammenhengen finner vi også i tidligere år.

^v Etableringsindeksen er dessverre bare delvis reproduisert tilbake til 2000. Vi har regionenes rangeringsnumre for etableringsfrekvens og vekst i antall foretak, men bare bransjester etableringsfrekvens fra 2007.

^{vi} Kommunenes rangering med hensyn til de tre attraktivitetstypene:

	Bosetting	Besøk	Bedrift
Skaun	2	422	400
Malvik	5	399	428
Klæbu	6	426	422
Melhus	40	273	361
Holtålen	62	316	244
Røros	408	9	108
Oppdal	309	19	163
Trondheim	414	43	203
Orkdal	365	47	147
Ørland	326	93	241
Frøya	389	238	8
Snillfjord	115	383	36
Hitra	311	129	42
Rissa	283	253	61
Roan	182	326	68
Selbu	200	212	91
Midtre Gauldal	239	206	104
Rennebu	222	256	114
Hemne	284	172	119
Osen	177	283	143
Agdenes	183	331	172
Tydal	214	128	187
Åfjord	319	197	220
Meldal	151	211	227
Bjugn	145	291	338